

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA
KATEDRA GEOGRAFIE

Bc. Tomáš KÖRNER

Vývoj prostorové struktury obce Lutín

Development of the spatial structure of Lutín

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Petr ŠIMÁČEK

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci *Vývoj prostorové struktury obce Lutín* vypracoval samostatně pod vedením Mgr. Petra Šimáčka a uvedl veškeré použité literární a odborné zdroje.

Olomouc 25. duben 2012

.....

podpis

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Tomáš KÖRNER**
Osobní číslo: **R100202**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Regionální geografie**
Název tématu: **VÝVOJ PROSTOROVÉ STRUKTURY OBCE LUTÍN**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je popsat základní charakteristiky vývoje struktury obce Lutín od 19. století do současnosti. Student se zvláště zaměří na ovlivnění struktury obce průmyslovou výstavbou, zejména areálem podniku Sigma. Součástí práce bude rešeršní část vztahující se ke zpracovávané problematice. Vlastní výzkum bude proveden na základě relevantních literárních zdrojů, terénního šetření a analýze dostupných mapových děl a historických leteckých snímků. Student se pokusí pomocí geoinformačních technologií nastínit budoucí vývoj struktury obce.

Rozsah grafických prací: **Podle potřeb zadání**
Rozsah pracovní zprávy: **20 000 - 24 000 slov**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

Anas, A. (1998): *Urban spatial structure*. University of California Transportation Center, 1464 s.
Bičík, I. (2004): Dlouhodobé změny využití krajiny Česka: metody, výsledky, problémy výzkumu. *Historická geografie* 33, s. 346-366.
Klapka, P., Nováková, E., Vyskočil, A., (2007): Proměny krajiny v 19. století. *Témata, přístupy, metody. Miscelanea Geographical* 13, s. 149-154
Lipský, Z. (2000): Sledování změn v kulturní krajině. *ČZU, Praha*, 71 s.
Mišáková, E. (1994): *Lutín 1849-1994: historie obce a školy*. Obecní úřad, 24 s.
Müller, K. (2002): *Industriální zdroje, ekonomický růst a sociální změna*. Sociologické nakladatelství, Praha, 225 s.
Papajík, D. (2005): *Dějiny obcí Lutína a Třebčín*. Obec Lutín, 273 s.
Sýkora, L. (1993): *Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii*, Přírodovědecká fakulta UK, Praha, 201 s.
Vyskočil, A., Klapka, P., Martinát, S., (2006): Proměny krajiny rurálního prostoru v zázemí průmyslového centra během 2. poloviny 19. století. *Historická geografie ? Supplementum I. Historický ústav, Praha*, s. 137-162.
Semotanová, E. (2002): *Historická geografie českých zemí. 2. aktualizované vydání*. Praha: Historický ústav AV ČR, 279 s.
Dostupná mapová díla, historické letecké snímky

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Petr Šimáček**
Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2010**
Termín odevzdání diplomové práce: **10. dubna 2012**

L.S.

Prof. RNDr. Juraš Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Zdeněk Sazceyřba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 30. listopadu 2010

Rád bych poděkoval vedoucímu práce Mgr. Petru ŠIMÁČKOVI za cenné rady a připomínky, které mi pomohly při vypracování této práce. Děkuji také Ladislavu Smičkovi, pracujícímu přes čtyři desetiletí v lutínském závodě Sigma, který mi opatřil řadu materiálů k historii celého podniku a obce. Zároveň bych na tomto místě chtěl také poděkovat všem institucím, které mi poskytly potřebné informace.

OBSAH

ÚVOD	8
1 CÍL PRÁCE	10
2 POUŽITÉ METODY A POSTUPY ZPRACOVÁNÍ	11
2.1 Diskuse literatury	11
2.2 Použitá data a postupy zpracování	12
3 TEORETICKO-METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA	14
3.1 Geografie města.....	14
3.1.1 Preindustriální město	16
3.1.2 Industriální město	17
3.1.3 Postindustriální město	18
3.2 Formy urbanizace	19
4 VYMEZENÍ ÚZEMÍ	22
4.1 Lokalizace sledovaného území.....	22
4.2 Fyzicko-geografická charakteristika	24
4.3 Sociálně-geografická charakteristika.....	25
5 HISTORICKÝ VÝVOJ ÚZEMÍ	27
5.1 Vývoj obce v preindustriálním období (do roku 1867)	27
5.1.1 Lutín	27
5.1.2 Třebčín.....	28
5.2 Vývoj obce v industriálním období (1868 – 1918)	29
5.2.1 Lutín	29
5.2.2 Třebčín.....	31
5.3 Vývoj obce v industriálním období (1919 – 1945)	32
5.3.1 Lutín	32
5.3.2 Třebčín.....	38
5.4 Vývoj obce za socialismu (1946 – 1989)	38
5.4.1 Lutín	38

5.4.2	Třebčín.....	45
5.5	Vývoj obce od roku 1990 do současnosti	46
6	VÝVOJ SOCIÁLNÍ STRUKTURY OBCE	50
6.1	Obyvatelstvo	50
6.2	Zaměstnanost.....	52
7	VÝVOJ PROSTOROVÉ STRUKTURY OBCE	54
7.1	Vývoj prostorové struktury obce do roku 1835.....	54
7.2	Vývoj prostorové struktury obce mezi lety 1836 – 1882.....	56
7.3	Vývoj prostorové struktury obce mezi lety 1883 – 1938.....	57
7.4	Vývoj prostorové struktury obce mezi lety 1939 – 1953.....	59
7.5	Vývoj prostorové struktury obce mezi lety 1954 – 1977.....	61
7.6	Vývoj prostorové struktury obce mezi lety 1978 – 1994.....	63
7.7	Vývoj prostorové struktury obce po roce 1995.....	65
8	PROGNÓZA.....	68
8.1	SWOT analýza	68
8.2	ÚPD	70
8.3	Spolupráce Sigmy Group a.s. a obce Lutín.....	73
9	ZÁVĚR.....	75
10	SUMMARY	77
11	POUŽITÉ ZKRATKY	78
12	PŘEHLED POUŽITÝCH ZDROJŮ	79

PŘÍLOHY

ÚVOD

Hlavním důvodem pro vypracování této diplomové práce na téma vývoj prostorové struktury obce Lutín bylo a vlastně stále ještě je mé osobní spojení s touto obcí. Žil jsem zde od svého narození až do roku 2008, navštěvoval jsem zdejší základní školu. Nezanedbatelné je i moje členství v oddíle TJ Sigma Lutín, kde se do určité míry podílím na rozvoji sportovních činností tohoto klubu v obci. V samotném podniku Sigma Lutín pracovali jako zaměstnanci oba moji rodiče i prarodiče a v současné době působí v areálu bývalého závodu velké množství mých spolužáků a známých. Vývoje obce v jejich moderních dějinách jsem se tedy účastnil osobně. Všechny tyto důvody mě opravňují k tomu, abych se pokusil sepsat ucelenou práci o rozšiřování obce Lutín a její místní části Třebčín.

Obě tyto obce nejprve procházely vývojem samostatně. Teprve roku 1980 došlo k připojení Třebčina k obci Lutín. Ne, vždy však spolu měla tato sídla tak blízký vztah jako v současnosti. Spory, které spolu vedly, jsou však již minulostí. Možná by bylo dobré na tomto místě připomenout, že vývoj obou obcí mohl být úplně opačný. Lutín by byl v současnosti vesnicí s 500 obyvateli a Třebčín velkou průmyslovou obcí nebo dokonce i malým městečkem. Tím hlavním faktorem, který ovlivnil vývoj obou sídel, nebylo kupodivu postavení železnice, která od 80. let 19. století vede přes Třebčín, ale přestěhování trebčínského rodáka Ludvíka Sigmunda, zakladatele lutínské pumpařské tradice právě do Lutína.

Pokud bychom měli na tomto místě vyzvednout jeden bod z historie sledovaného sídla, který nejvíce ovlivnil jeho rozvoj, dostaneme se bezesporu do období meziválečného. Tímto bodem je snaha bratří Sigmundů, synů Ludvíka Sigmunda vybudovat největší pumpařskou firmu v Československu. Tehdejší návštěvníci Lutína si hned při první zběžné prohlídce uvědomili velkou podobnost s Baťovými závody ve Zlíně. Byly si podobné jak tovární budovy, tak i vysoký stupeň racionalizace a inteligence přenesené do samotné výroby. Sigmund-Pumpy a později i Chema patřily mezi průkopníky moderního podnikání a u nás sloužily jiným průmyslovým podnikům za vzor svým nejmodernějším vybavením a aplikací racionálního vedení. Toto úsilí rodiny Sigmundů velmi výrazně ovlivňovalo zvyšování produktivity práce a zaměstnanosti nejen v samotné obci, ale i v celém okrese Olomouc.

Situace v rozšiřování podniku a tím i obce se po 2. světové válce téměř nezměnila. Národní podnik v Lutíně představoval v Evropě jeden z nejmodernějších a

nejkomplexněji vybavených závodů na výrobu těch nejtěžších a zároveň i funkčně nejnáročnějších čerpadel. Z dílny v poklidné hanácké vsi vznikl jeden z největších podniků na území ČR, který proslavil český průmysl a především těžké strojírenství po celém světě.

Pohled do vývoje Lutína především od počátku 20. století nám výrazně ukazuje, jak se od základu změnil jeho hospodářský, sociální a kulturní život, jak významnou roli v tomto dění měla rodina Sigmundů a později také komunistická strana ve vedení podniku, která i nadále ovlivňovala významné události v obci z hlediska vývoje prostorové struktury. Samozřejmě nezanedbatelné jsou i události po roce 1989 a s nimi spojená transformace socialistické společnosti na kapitalistickou, která přinesla jistou stagnaci v rozrůstání především průmyslové části obce Lutín.

Doufám, že tato kvalifikační práce nebude jen nějakým připomenutím několikrát vzpomínané historie obce Lutín, ale byl bych rád, kdyby si na tomto místě obyvatelé obce uvědomili, jak zásadní vliv měl na rozvoj jejich obce právě jeden z největších průmyslových podniků v okresu Olomouc, a vzpomněli si při této příležitosti na odkaz minulých generací, které tento podnik pomáhaly stavět, pracovaly zde a vytvářely životní prostředí pro budoucí generace nejen v podniku, ale také na území celé obce. V této souvislosti by bylo vhodné, kdyby se současní obyvatelé nechovali lhostejně ke svému životnímu prostředí a podíleli se na budoucím vývoji své obce Lutín, ale i přilehlého okolí.

1 CÍL PRÁCE

Hlavním cílem této diplomové práce je popsat základní charakteristiky vývoje struktury obce Lutín od 19. století do současnosti, se zvláštním zaměřením na ovlivnění této struktury průmyslovou výstavbou, zejména areálem podniku Sigma. Součástí práce bude rešeršní část vztahující se ke zpracovávané problematice. Vlastní výzkum bude proveden na základě relevantních literárních zdrojů, terénního šetření a analýze dostupných mapových děl a historických leteckých snímků. Dílčím úkolem této práce je snaha vystihnout historické události, které svým charakterem podstatně změnilы vývoj a směřování sledovaného území. Student se pokusí pomocí geoinformačních technologií nastínit budoucí vývoj struktury obce.

V úvodní části práce je nemalá část věnována metodickému postupu, který zde byl použit. Důraz byl v tomto případě kladen na vývoj prostorové struktury města, jako předmětu geografického výzkumu, který vystihuje základní charakteristiky městského regionu v delším časovém období. Další kapitola zmiňuje lokalizaci obce vzhledem k celé ČR a blíže potom i v rámci Olomouckého kraje. Následuje stěžejní kapitola této práce, která by měla obsahovat samotný historický vývoj obce s přihlédnutím na ovlivnění podnikem Sigma. Následné dvě kapitoly by pak měly podat ucelený náhled na vývoj prostorové struktury obce. Tato práce se také zabývá prognózou vývoje sledovaného území, která přihlíží k ÚP obce Lutín, který je považován za velmi důležitý bod v otázce budoucího směřování vývoje sídelního útvaru.

2 POUŽITÉ METODY A POSTUPY ZPRACOVÁNÍ

2.1 Diskuse literatury

O vývoji obce Lutín existuje poměrně velké množství prací, ovšem většina z nich je pouze dílčího charakteru. Jedinou ucelenou prací, zabývající se vývojem území do roku 2005 je dílo D. Papajíka, Dějiny obce Lutín a Třebčín. Tato práce, jak již naznačuje její název, shrnuje vývoj obou částí obce od prvních známek osídlení až po současné problémy obce. Podle některých odborníků a kritiků se tato práce dopouští faktografických nepřesností a není tedy příliš kvalitní. Dílo popisuje spíše významné historické události a postoje obyvatelstva, aspekt prostorového vývoje je zde dosti potlačen.

Další stěžejní prací je beze sporu Vznik a vývoj n. p. Sigma Lutín od V. Klegy. Tato disertační práce je ale především zaměřena na hospodářské výsledky a na rozbor výrobního programu podniku do roku 1968. Ovšem jsou zde také velice podrobně popsány některé údaje související s historií a rozrůstáním podniku Sigma.

Dalšími důležitými prameny jsou dvě publikace od A. Přichystala, obyvatele a historika z Třebčína. První starší publikace, Pohledy do minulosti a současnosti Třebčína, je zaměřena na vývoj této obce až do okamžiku spojení s Lutínem v roce 1980. Jedná se o velmi kvalitní publikaci, ze které lze čerpat zajímavé informace týkající se rozrůstání Třebčína. Druhou publikací je kniha Sigmundové. Tento pramen, vydaný již in memoriam, se zabývá životy jednotlivých členů Sigmundovy rodiny.

Ze všech výše zmíněných pramenů čerpá tato kvalifikační práce především v kapitole Historický vývoj území. Kompilací této základní literatury s dalšími relevantními zdroji se podařilo získat relativně ucelený pohled na sledované území.

Dalším neméně důležitým pramenem rozvíjející tuto základní literaturu je práce J. Kühndela, Lutín a jeho kaple, která popisuje historický vývoj území do roku 1938. Dalšími literárními prameny stojícími za zmínku jsou Historie obce a školy od E. Mišákové, Historický místopis okresu Olomouc-venkov od V. Spáčila.

Veškerá tato literatura je dále doplněna historickými fakty získanými především z pamětních knih obce Lutín, které jsou uloženy na Obecním úřadě v Lutíně a ve Státním archivu Opava s pobočkou v Olomouci. Mezi další důležité literární prameny lze zařadit také pasporty firmy Sigma Lutín získané v archivu této společnosti.

2.2 Použitá data a postupy zpracování

V této kvalifikační práci je využita řada analogových i internetových zdrojů, které jsou vhodně doplněny vlastními zjištěnými údaji a údaji od Obecního úřadu obce Lutín, podnikového archivu, ale především ze soukromého archivu a ústního podání pamětníků Ladislava Smičky a Pavla Zlámala, kteří se zabývají sběrem historických map a snímků, spojených s vývojem podniku i obce samotné. Použito bylo také značné množství vlastních fotografií a mapových děl, vytvořených programem ArcGIS verze 9.3 za pomoci datových služeb z ArcČR 500 verze 2.0 a WMS služeb¹.

Kapitola 4 se věnuje stručnému vymezení sledovaného území z hlediska fyzicko a sociálně-geografické charakteristiky. Jsou zde obecně nastíněny různé faktory ovlivňující vývoj sledovaného území. Informace k této problematice byly získány převážně z internetových stránek obecního úřadu a pobočky ČSÚ Olomouc. U fyzicko-geografické analýzy přírodních faktorů, ovlivňujících vývoj obce je použito množství analogových děl počínaje geomorfologickou charakteristikou podle (Demek 1987), přes klimatologické podmínky v oblasti podle (Quitt 1971), konče rozdělením půdních typů dle (Tomášek 2007).

Následná kapitola Historický vývoj území je především kompilací dostupné literatury (viz podkapitola 2.1).

Jako hlavní zdroj dat v kapitole Vývoj sociální struktury obce slouží internetové stránky ČSÚ, které jsou vhodně doplněny údaji získanými z pamětní knihy obce Lutín a ústním podáním vývoje sociálních poměrů v obci od L. Smičky.

Následná část Vývoj prostorové struktury shrnuje pomocí geoinformačních technologií rozvoj obce v určitých časových horizontech. Zde prezentované mapy byly vytvořeny v programu ArcGis 9.3. Jako podklad zde sloužily letecké snímky získané z VGHMÚř Dobruška z let 1938, 1953, 1977, 1994, 2006. Pro lepší časovou kontinuitu byly tyto snímky rozšířeny o mapy stabilního katastru a mapy 3. vojenského mapování. Po přiřazení souřadnicového systému byly pomocí digitalizace zhotoveny výsledné mapy, zobrazující land use ve výše zmíněných časových horizontech. Tato kapitola byla dále doplněna o výpočty rozlohy jednotlivých kategorií land use v každém z těchto období. Všechny tyto výpočty probíhaly za pomoci tabulkového procesoru Excel a již výše zmíněného programu.

¹ Dostupný z: <http://geoportal.gov.cz>

První část kapitoly Prognóza vývoje obce obsahující SWOT analýzu se zabývá klasifikací jednotlivých pozitivních i negativních faktorů ovlivňujících budoucí možnosti vývoje prostorové struktury sledovaného území. Informace získané pro tuto část pocházejí především z mých vlastních zkušeností. Tyto informace jsou dále doplněny rozhovory se zastupiteli obce. Druhá část týkající se ÚP, vychází především z aktuální ÚPD pro obec Lutín, vytvořené za účelem jednotného rozvoje sledovaného území. Následná podkapitola shrnuje možnou spolupráci obce a podniku Sigma Lutín v budoucích letech.

V posledních kapitolách je uveden závěr, summary, použité zkratky a seznam zdrojů, ze kterých jsem čerpal, následně pak přílohy, které doplňují tuto diplomovou práci tabulkami, vlastními mapami a fotodokumentací.

3 TEORETICKO-METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA

3.1 Geografie města

Jedná se o poměrně mladou geografickou disciplínu spojenou především s intenzivním rozvojem měst v kontextu historického vývoje ovlivněného zejména industrializací jednotlivých sídel. Konkrétněji se tato vědní disciplína zabývá vývojem městského osídlení, prostorovou strukturou, sociální strukturou sledovaného města a jejich změn v určitém časovém horizontu.

Město a městské prostředí jsou dvě zcela odlišné kategorie, i když v některých speciálních případech je lze ztotožnit. Městské prostředí soustředí produkční, vzdělávací, politické a administrativní funkce, nebo socioekonomické aktivity. Naproti tomu venkovské prostředí je primárně spojeno se zemědělskou aktivitou. Oblast, která je ze strukturálního hlediska tvořena metropolí, popřípadě metropolemi, a okolními sídly, které jsou vzájemně funkčně propojeny sítí socio-ekonomických, politických a kulturních vztahů, nazýváme metropolitním územím (Musil 1967). To vzniká procesem metropolizace, který je obvykle chápán jako vývojově vyšší a pozdější etapa urbanizačního procesu (Hampl 1987). Vytváření metropolitních areálů znamená přechod z extenzivní fáze vývoje systému osídlení do fáze intenzifikační, dochází ke zvýšení řádů koncentračních procesů, soustředění forem extenzivní koncentrace v rámci urbanizovaného makroprostoru. Zároveň také roste specializace částí systému, míra a složitost jejich vzájemné kooperace. Tradiční koncentrační proces (obyvatelstvo, bydlení, práce, služby) je nahrazován procesy koncentrace kontaktů, informací, funkcí (Hampl 1994, Hampl 2005). Méně progresivní aktivity jsou vytlačovány do zázemí měst, popřípadě i mimo zázemí.

Sýkora (1993) v souvislosti s rozvojem organismu města a jeho vnitřní strukturou vymezuje čtyři základní směry vývoje, kterými jsou sociálně-ekologický, neoklasický, institucionální a politicko-ekonomický přístup. Každý z těchto přístupů byl ovlivněn určitou situací ve vývoji společnosti. Sociálně-ekologický přístup je charakteristický především pro Chicagskou školu, rozvíjenou ve 20. letech minulého století. Tato škola stavěla zejména na sociálním darwinismu a do jisté míry nabízela prostředky k vysvětlení charakteru urbanizačních procesů podmíněných přílivem imigrantů do severoamerických měst. Neoklasické modely využití půdy vznikaly až v 60. letech 20. století a zabývaly se především neoklasickou ekonomickou teorií územního detailu města. Počátky rozvoje institucionálního a politicko-ekonomického přístupu lze datovat k přelomu 60. a 70. let

20. století, kdy vznikly jako reakce na doznívání poválečného ekonomického rozvoje a následné odkrývání latentních sociálních konfliktů. Oba tyto přístupy se vyvíjely souběžně s tím, že institucionální analýza se často stávala východiskem k širšímu pojetí založenému na historickém materialismu.

Z výše jmenovaných směrů lze za nejdůležitější označit sociálně-ekologický přístup spojovaný právě s Chicagskou školou. V této souvislosti dochází k aplikaci tzv. Burgessova modelu koncentrických zón, který rozděluje město na několik částí, kterými jsou CBD (central business district), zóna přechodu, dále pak prstenec předměstí tvořený rodinnými domky, a nakonec zóna dojížděky ze vzdálenějších sídelních jednotek. Vlivem historického vývoje pak dochází k vytváření koncentrických prstenců lišících se funkčním využitím, věkem obyvatel, fyzickým stavem budov a sociálním statutem obyvatel (Sýkora 1993).

Na základě Burgessova modelu rozeznáváme tři základní složky vnitřní prostorové struktury města, které jsou vzájemně provázané. Těmito složkami jsou:

- fyzická struktura;
- funkční prostorová struktura;
- sociální prostorová struktura.

Mulíček (2008) charakterizuje fyzickou strukturu jako morfologii městského prostoru. V tomto případě platí, že každá historická etapa ve vývoji se do fyzické struktury města otiskne v jiné podobě. Fyzická struktura může být pozměňována novou výstavbou, asanacemi nebo přeměnou budov a ploch. Morfologie zástavby má svoji horizontální (plošné rozmístění objektů) i vertikální (výšková členitost objektů) dimenzi. V morfologii měst se výrazně prosazují nejrůznější ekonomicko-společensko-kulturní vlivy (politika, náboženství, kultura, ekonomika atd.). Tyto faktory se nejvíce projevují ve stavbě uliční sítě ve městech.

Funkční prostorovou strukturu pak lze charakterizovat jako rozmístění jednotlivých funkcí na území města (obytné, produkční, rekreační apod.), resp. funkční vztahy mezi jednotlivými městskými částmi či typy využití půd. Jedná se nejen o popis rozložení funkcí, ale i o zachycení vyplývajících toků a vazeb (Mulíček 2008).

Naopak sociální struktura zachycuje rozložení jednotlivých sociálních skupin obyvatel v prostoru města. Nejčastěji je v tomto případě zkoumáno rozmístění trvale bydlícího obyvatelstva, analyzují se však i denní prostorové rytmy obyvatelstva či sociálně podmíněné odlišnosti (Mulíček 2008).

Prostorová i sociální struktura měst a jejich vývoj jsou důsledkem dlouhodobějšího procesu, v rámci kterého docházelo k formování a utváření daného města. Mulíček (2008), který vychází ze zkoumání Pacioneho rozděluje tato města na čtyři základní skupiny, kterými jsou:

- tzv. předzemědělská společnost, která končí neolitickou revolucí (1. městská revoluce) kolem 5. tisíciletí př. n. l. – kdy na Blízkém a Středním východě vznikají první městská sídla;
- období tradičních společností končící průmyslovou revolucí (2. městská revoluce) v 18. století (etapa preindustriálního města);
- období průmyslového (kapitalistického) města (etapa industriálního města);
- etapa postindustriálního města, která souvisí s rozvojem informačních a telekomunikačních technologií a s hlubokými změnami ve struktuře městských ekonomik se stále hlasitěji mluví o tzv. informační revoluci (3. městská revoluce).

3.1.1 Preindustriální město

Pro preindustriální města je charakteristická koncentrace nejbohatších vrstev v centru města. Profesionální a etnické skupiny se soustřeďují v určitých částech města a vytvářejí tak relativně homogenní sociální oblasti s vlastní sociální organizací. Nejchudší třídy obývají periferní části města (Musil 1967).

Musil (1967) charakterizuje preindustriální město v těchto několika bodech. V preindustriálním městě se lze potkat s komplikovanější sociální strukturou než je tomu v sídlech, která nejsou městy. Dochází zde také ke vzniku nové společenské třídy, která se již nezabývá primárně jen zemědělskou činností, ale obohacuje svůj život novými činnostmi, které vznikají především díky akumulaci potravy a majetku. Těmito činnostmi jsou například: správa města, technické, umělecké, náboženské a jiné činnosti. Podíl této třídy na celkové populaci činí jen několik málo procent. Struktura společnosti je v tomto případě velmi rigidní s nízkou vertikální mobilitou. Města často plní funkci tržních středisek, jejich politická moc je symbolizována především výstavbou monumentů a okázalých budov. Typické je maximální využívání tehdejších zdrojů energie. Preindustriální města jsou poměrně malá a s vyššími hustotami zalidnění než v zemědělských obcích. Největší města v období před průmyslovou revolucí dosahují velikosti 100 000 obyvatel. Vzhledem k nízkému přirozenému přírůstku je růst počtu

obyvatel velmi pomalý. Ve vývoji měst jsou značné výkyvy způsobené válkami, epidemiemi apod. (Musil 1967)

Mulíček (2008) uvádí jako spouštěcí katalyzátor vývoje prvních měst technologický pokrok v zemědělství. Díky tomuto pokroku dochází k růstu starověkých měst dle tzv. teorie přebytků, která je více či méně důsledkem zemědělské nadvýroby. Klíčovým faktorem je zde vedle přírodních podmínek i organizace společnosti umožňující distribuci přebytků.

Mulíček (2008), který vychází z práce Hohenberga, vymezuje v rámci preindustriálního města samostatnou etapu ve vývoji osídlení, kterou nazývá středověké (evropské) město. Vývoj tohoto typu města můžeme označit jako postupné koncentrování osídlení kolem fortifikovaných (opevněných) jader, jakými mohly být např. sídla šlechty, kláštery nebo pozůstatky římských měst. Mulíček dále uvádí, že tato města závisela ekonomicky na svém nejbližším okolí, oproti kterému disponovala přece jen vyšším podílem specializovaných skupin obyvatel, většinou řemeslníků. Zároveň také sloužila jako centrum místních trhů.

Preindustriální město bylo v této fázi charakteristické zejména svou polyfunkčností, které se vyznačovalo množstvím různých aktivit. Nejdůležitějšími funkcemi města v této době jsou role politické, administrativní, náboženské a kulturní. Tyto funkce pak následně ovlivňovaly další vývoj prostorové a sociální struktury města.

3.1.2 Industriální město

Proces industrializace znamená zásadní změnu ve vývoji města a vytváří zcela nové formy struktur osídlení. Počátky industriálních měst lze zařadit do Anglie 18. století, odkud se postupně rozptylují do dalších částí Evropy. Na specifické rysy evropské urbanizace, například na úzké spojení s industrializací, pomalejší tempo koncentrace obyvatelstva do měst, či vysoký počet středně velkých měst upozorňuje Musil (2002, 2005).

Přebytek pracovních sil v zemědělských oblastech a rozvoj průmyslu ve městech vyvolává migraci do měst. V počátečních fázích se jedná o migraci na kratší vzdálenosti a do menších měst, která byla jak v Anglii, tak v Česku podmíněna rozvojem především textilního průmyslu (Hampl 1994). Města všech velikostních kategorií rostou, dochází k vytváření hierarchické sítě osídlení, která je především kvantitativní povahy.

Prostorová a sociální struktura města je značně ovlivněna lokalizací nového průmyslu a nových obytných čtvrtí, v nichž dochází ke koncentraci dělnického obyvatelstva. Ve městech vznikají nové průmyslové čtvrti, často v těsné blízkosti průmyslových závodů. Odlišnost industriálního od preindustriálního města dobře vystihuje právě Burgessův model (viz podkapitola 3.1). Koncentrický model města vyjadřuje prostorovou expanzi města na základě ekologických principů (proces sukcese). Důsledkem byl prostorový růst měst samotných, jejich okolí zůstávalo venkovské.

V další fázi vývoje dochází k prosazování suburbanizačních tendencí, které jsou spojeny se stěhováním obyvatel z vnitřních částí měst na jejich okraje. Počet obyvatelstva centrální zóny města se snižuje. Tento fakt je dán zejména rozvojem osobní i hromadné dopravy. Mezi další faktory přispívající k dekoncentraci obyvatelstva řadíme například elektrifikaci v dopravě, telegraf a telefon (Musil 2002).

Mulíček (2008) také uvádí, že v řadě případů docházelo k transformaci původního významu městského centra. S nástupem industrializace totiž dochází k posilování ekonomického významu samotného centra, které se od této doby stává komerčním srdcem města a jakýmsi odrazem ekonomického blahobytu. Nové elitní třídy se posouvají dále k periferii. Jednoznačným trendem tedy bylo zvyšování sociálních rozdílů mezi jednotlivými třídami a silné etnické třídění v prostoru středověkého města bylo doplněno prostorovou segregací založenou na třídních rozdílech.

Stabilizace územní koncentrace obyvatelstva neznamena ukončení urbanizačního procesu, ale transformaci změn v systému osídlení z kvantitativních na kvalitativní. Extenzivní fáze urbanizačního procesu přechází postupně do fáze intenzifikační. Vývojová progresivita obytné funkce klesá a je nahrazována progresivnějšími aktivitami, například koncentrací pracovních příležitostí (Hampl 1987, 2005).

3.1.3 Postindustriální město

Postindustriální město je dalším z konceptů použitých pro shrnující vyjádření zásadních změn vývoje měst ve druhé polovině 20. století. Změny přechodu od průmyslové k postprůmyslové společnosti lze definovat v těchto bodech (Musil 2002):

- ekonomické změny zdůrazňující roli služeb (nárůst podílů zaměstnanosti v terciérních a kvartérních funkcích);
- změny ve společenské struktuře posilující roli profesionálních a technologických tříd;

- zvýšený důraz na technologie a význam informací ve společenském životě.

Členění Hampla (1987, 2005), který rozlišuje ve vývoji prostorové organizace společnosti statický (preindustriální) systém, dynamický (industriální) systém, organický (post-industriální) industriální systém a postindustriální fázi urbanizace pouze na základě vývoje průmyslových aktivit, je značně problematické. Oproti industriálnímu systému, který byl definován dříve, se organický systém vyznačuje vyšší mírou vzájemné provázanosti celku a částí, roste míra kooperačních vztahů. V praxi jsou tyto vztahy vyjádřeny pohyby lidí, materiálů, informací. V systému osídlení již nedochází výrazně ke klasickému růstu měst jako v období industriálním. Formují se metropolitní areály, jejichž význam roste díky koncentraci řídicích funkcí. V rámci metropolitního areálu probíhá intenzivně dělba práce mezi jádrem a zázemím, roste funkční prostorová propojenost (Hampl 1987, 2005).

V socialistických zemích se vývoj systému osídlení v určitých bodech (omezení procesů suburbanizace a metropolizace) odlišoval od vývoje v zemích s tržní ekonomikou. Podle Hampla (1996) došlo v socialistickém období spíše ke zpomalení obecných vývojových tendencí systému osídlení než k jejich deformaci. Po změně politického režimu v 90. letech jsou dokumentovány změny, které lze označit jako návrat do „přirozené“ vývojové trajektorie.

3.2 Formy urbanizace

Van den Berg a kol. (1982) vyčleňuje čtyři fáze urbanizačního procesu: urbanizaci, suburbanizaci, desurbanizaci a reurbanizaci. Přeměna sídelních struktur v tomto případě vede k nezadržitelnému a dlouhodobě prostorově ukotvenému rozmístění obyvatel a jejich aktivit.

Samotný proces urbanizace lze označit jako změnu sociálně-prostorových forem společnosti v důsledku společenské modernizace. Nejvíce zřejmou stránkou tohoto procesu je bezesporu růst měst, nicméně urbanizace není pouze změnou osídlení, ale i změnou kulturní a sociální (Musil 2002). V rámci převládajícího kvantitativního (geograficko-demografického) chápání je urbanizace charakterizována jako koncentrace obyvatelstva do městských sídel. Důležitým faktorem jsou pak změny v rozmístění obyvatelstva dané nevratnými procesy, mezi kterými dominuje jednosměrně orientovaná migrace obyvatelstva. Výsledná forma, rozsah a míra urbanizace jsou závislé na úrovni socioekonomického rozvoje a dalších faktorech (geografické podmínky, institucionální

struktury, aktivita aktérů), a proto se výsledné prostorové formy vyznačují velkou diverzitou (van den Berg a kol. 1982).

Dle (Sýkora 2003) se suburbanizací zpravidla rozumí prostorové rozpínání do okolní venkovské a přírodní krajiny. Nejedná se však o každé rozšíření zastavěného území, ale o takový rozvoj v okolí měst, který lze charakterizovat jako rozptýlený. Suburbanizace je spojována s mnohem nižší hustotou osídlení, než existuje ve městě. Charakterizovaná je především samostatnými nebo řadovými rodinnými domky s vlastní zahradou. Tyto vzniklé homogenní oblasti pak vytvářejí kompaktní rezidenční zóny.

Za suburbanizaci lze považovat i vytváření zcela nových sídel v zázemí měst, tento jev je především preferován v USA, kde dochází k vytváření nových sídel prakticky na zelené louce. Naopak v Evropě je situace opačná, v podstatě lze říci, že zde žádná nová sídla nevznikají (výjimkou je např. Milton Keynes v Anglii). V tomto případě dochází k rozvoji na okraji malých měst nebo venkovských obcí v zázemí velkých metropolí. Nově vzniklé zastavěné území však může dosáhnout takového rozsahu, kdy jej zcela pohltní a potlačí znaky původního osídlení a začnou převažovat charakteristiky nové (Sýkora 2003).

Třetí stádium vývoje měst je nazýváno desurbanizace. V počátku fáze desurbanizace je dosaženo zlomového bodu, kdy výrazný pokles obyvatelstva jádrového města, ať už v rámci absolutní decentralizace, kdy ještě roste zázemí suburbanizací, nebo relativní decentralizace, kdy dochází k poklesu zázemí, zapříčiňuje úbytek obyvatelstva celého městského regionu. Z jádrového města je obytná funkce vytlačována progresivnějšími aktivitami, především ze sektoru služeb. Podle van den Berga a kol. (1982) je decentralizace představována přesunem obyvatelstva a pracovních příležitostí do malých a středních měst, která se nacházejí mimo metropolitní území (meziměstská decentralizace). Motivace k přesunu do vzdálenějších oblastí jsou obdobné jako v případě suburbanizace, tedy získání možnosti bydlet a pracovat v příznivějším prostředí. Významnou roli hraje zhoršení dopravní dostupnosti centrálního města.

Proces zrychlené desurbanizace a decentralizace by především ve velkých městech vzhledem k inercii fyzického prostředí vedl ke vzniku obrovských problémů ve společnosti a ekonomice. Řešení vidí van den Berg a kol. (1982) v posunu do další fáze urbanizačního procesu - reurbanizaci. Přejít od negativně působících desurbanizačních tendencí ke „zdravějšímu“ vývoji měst by měl být iniciován aktivitou městské správy a centrální vlády (programy obnovy měst zaměřené na zlepšení image města, bytového

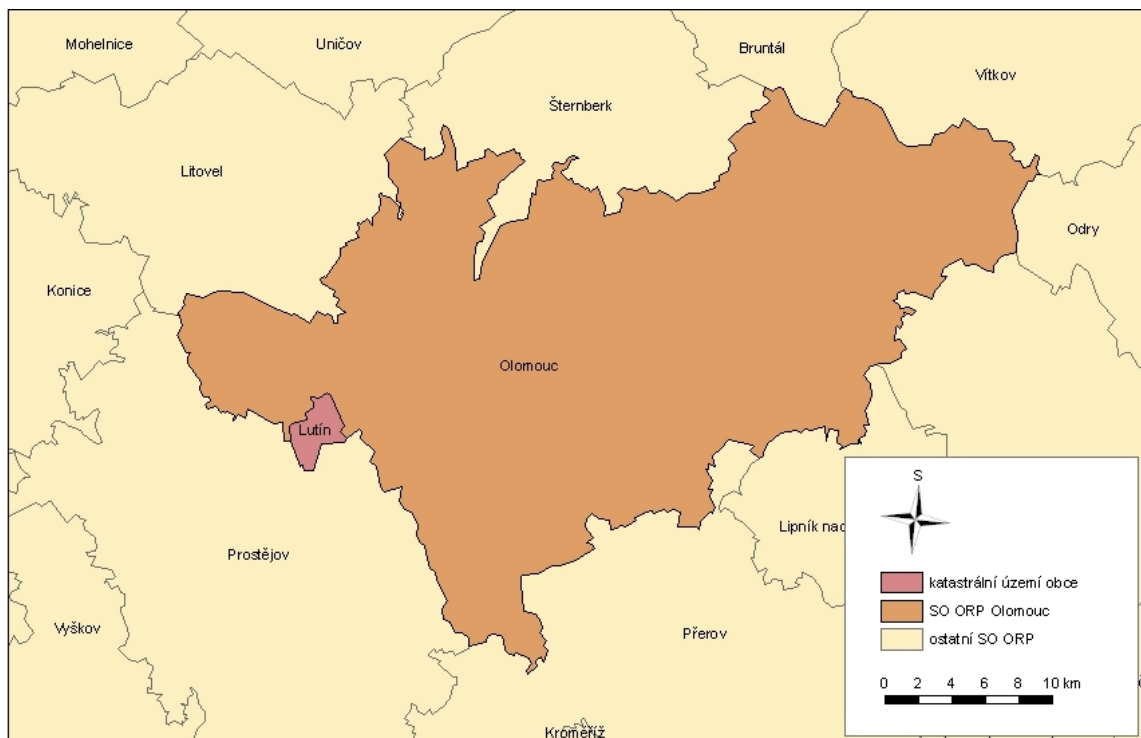
fondy, infrastruktury). Ve fázi reurbanizace by mělo docházet ke zpomalování úbytku obyvatel městského regionu, nejprve v jádru (relativní centralizace) a později i v zázemí (absolutní decentralizace). Konečným stavem reurbanizační fáze by měl být návrat ke koncentračním procesům a začátek dalšího cyklu vývoje měst.

Především proces suburbanizace má tedy za následek nevratný pochod změn v krajině, které mohou ovlivnit charakter společnosti na několik generací dopředu. Některé formy suburbanizace mohou přinášet mnohé negativní důsledky. Těmto důsledkům ale lze hned od počátku předcházet, a to např. omezením nežádoucích forem rozvoje osídlení nebo naopak podporováním takových způsobů osídlení, které budou mít za následek ekonomický, sociální a environmentální růst s důrazem na udržitelnost vývoje krajiny pro budoucí generace. Včasná prevence zaměřená na příčiny a mechanismy suburbanizace je totiž méně nákladná a bolestivá než následné napravování nežádoucích důsledků (Sýkora 2001).

4 VYMEZENÍ ÚZEMÍ

4.1 Lokalizace sledovaného území

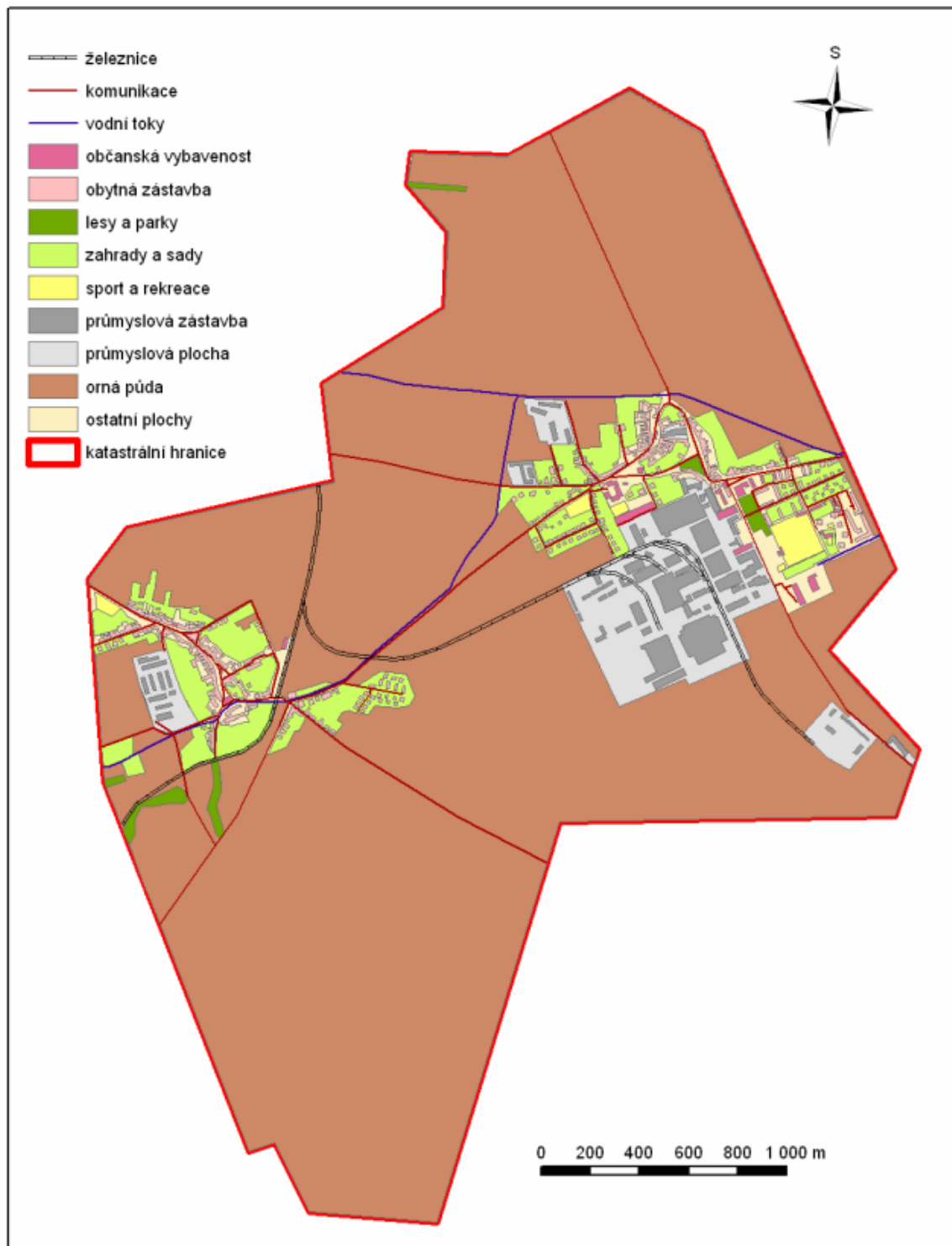
Obec Lutín se nachází uprostřed úrodné zemědělské krajiny v centrální části Olomouckého kraje. Rozkládá se v rovině, ve výšce 223 m n. m. asi 10 km západně od správního centra Olomouc (Spáčil 1968). V obci žije 3189 obyvatel² (MVCR 2012). Obec je situována v západní části SO ORP Olomouc a její rozloha zaujímá 820 ha (ČSÚ 2010). Území obce je tvořeno dvěma katastrálními územími (Lutín, Třebčín). Sousedí s obcemi Slatinice, Slatinky, Luběnice, Hněvotín a Olšany u Prostějova. Na východ je sledované území ohraničeno povodím řeky Blaty a od západu je lemováno zalesněnými výběžky přírodního parku Velký Kosíř. V současné době je Lutín členem mikroregionu Kosířsko, dobrovolného svazku 9 obcí, vytvořeného v roce 1999 za účelem vzájemné spolupráce a společného rozvoje (Pamětní kniha obce Lutín 1999–2012). Hlavním důvodem pro seskupení obcí bylo rozšíření možnosti čerpání dotací a zároveň zvýšení nabídky pro cestovní ruch. V obci má své sídlo stavební úřad, pod jehož správu spadají katastry obcí Lutín, Třebčín, Lípy, Rataje, Vojnice, Bystročice, Žerůvky, Hněvotín, Luběnice, Slatinice, Těšetice, Ústín.

Obr. č. 1: Vymezení katastrálního území obce Lutín

Zdroj: ArcČR 500 verze 2.0, vlastní úpravy

² (k 1. 1. 2012)

Obr. č. 2: Vymezení obce Lutín

Zdroj: ArcČR 500 verze 2.0, VGHMÚř Dobruška, vlastní úpravy

Místní část Třebčín, která se nachází přibližně 1 km západně od jádrové části obce Lutín, leží přímo na hranici s okresem Prostějov. Původní terén je mírně zvlněný.

4.2 Fyzicko-geografická charakteristika

Celé katastrální území leží v oblasti spraší, převažují plošiny a akumulární plochy. Území se nachází na rozhraní mírně zvlněného reliéfu Křelovské pahorkatiny a jižních výběžků Zábřežské vrchoviny, tvořenou v území členitějším reliéfem výběžků Velkého Kosíře. Z hlediska regionálně geomorfologického členění prochází územím hranice mezi základními geomorfologickými provinciemi – Českou Vysočinou, tvořenou zde Krkonoško-jesenickou soustavou (celkem Zábřežská vrchovina). Větší část území však přísluší k provincii Západních Karpat, a to jejich Vněkarpatských sníženin, zastoupených celkem Hornomoravský úval. Zde v tomto celku převažuje okrsek Křelovské pahorkatiny a na východním okraji zasahuje do území obce okrsek Blatská niva. (Demek 1987)

Povrch je převážně kryt středně těžkou černozemí, vyznačující se nejkvalitnějším humusem a zpravidla mocnou humusovou vrstvou. Tyto půdy se vyvinuly na vápnatých půdotvorných substrátech sedimentárního původu, především na spraši. Skupina nivních půd je zde zastoupena pouze v naplaveninách podél vodních toků. Zaujímají tedy nejnižší polohy v katastrálním území. Jsou to nejmladší půdy, a protože půdotvorný proces netrval dlouho, nevytvořil se u nich kvalitní humus ani v příznivých půdotvorných podmínkách. Tyto půdy byly v minulosti využívány především jako pastviny. (Tomášek 2007)

Území je ukloněno k jihovýchodu až východu a je odvodňováno potokem Deštný do řeky Blaty. Na území Lutína přibírá Deštný Slatinický potok. Přirozená koryta obou vodních toků byla v 90. letech přeložena tak, že Deštný již neprotéká zastavěným územím Lutína, ale obtéká jej ze severu a soutok, který se nacházel na severovýchod od Lutína je nyní na severozápadním okraji u areálu zemědělské farmy. Vodní toky jsou málo vodné se špatnou kvalitou vody, zejména v letních měsících. Ve sledovaném území se nachází poměrně důležitý zdroj podzemních vod, území je tedy řazeno k oblastem se středně velkým vodohospodářským potenciálem. (Kestřánek a kol. 1984)

Na základě klimatického členění ČR (Quitt 1971) se sledované území nachází ve dvou klimatických oblastech – teplé a mírně teplé. Převažuje však teplá klimatická oblast, která se vyznačuje dlouhým teplým a suchým létem. Pro tuto oblast je charakteristické krátké přechodné období s teplým až mírně teplým jarem a podzimem. Zima je krátká, mírně teplá, suchá až velmi suchá s krátkým trváním sněhové pokrývky. Průměrná roční

teplota vzduchu se pohybuje okolo 8,5 °C, kdy nejchladnějším měsícem je leden a nejteplejším červenec. Průměrné roční srážky se pohybují v rozmezí 550 – 650 mm.

Vzhledem k příznivým přírodním podmínkám je sledované území využíváno tradičně k zemědělskému hospodaření. To je jeden z důvodů, že se na katastru Lutína, ale i značné části katastru Třebčína nenacházejí souvislejší lesní porosty.

V rámci obecné ochrany přírody je na sledovaném území registrován jeden významný krajinný prvek, jedná se o VKP Parčík s platany. Jde o vzrostlou zeleň dominující východní části středu obce. V území se nenachází žádné lokality zvláštní ochrany přírody ani památné stromy. (ÚPD obce Lutín 2004)

4.3 Sociálně-geografická charakteristika

Níže uvedená tabulka uvádí stav obyvatelstva v roce 2010, zároveň je zde uvedeno srovnání s Olomouckým krajem i celou ČR. Podrobnější údaje, celkový vývoj počtu obyvatel a pohyb obyvatelstva jsou detailně rozvedeny v kapitole Vývoj sociální struktury obce.

Tab. č. 1: Základní demografické charakteristiky obce Lutín k 31.12. 2010

	počet obyvatel	přirozený přírůstek	přírůstek stěhováním	celkový přírůstek
Lutín	3 230	17	-17	0
okres Olomouc	231 897	311	72	383
ČR	10 517 247	10 309	15 648	25 957

Zdroj: ČSÚ 2011

Mikroregion Kosířsko ve kterém se Lutín nachází je převážně zemědělskou oblastí, toto zaměření je dáno zvláště výhodnou polohou. Nížiny kolem řeky Moravy jsou velmi úrodné a zemědělství zde má velkou a bohatou tradici. Struktura hospodářství je dána především historickým vývojem a zdejšími přírodními podmínkami.

Největším průmyslovým závodem v obci je Sigma Group a.s., což je následovník původního závodu Sigma Lutín, který byl jedním z největších zaměstnavatelů celého okresu Olomouc. Tento průmyslový podnik byl založen rodinou Sigmundů v druhé polovině 19. století. Zaměřuje se především na výrobu pump a čerpadel. Transformace v devadesátých letech však způsobila rozpad tohoto podniku. V areálu bývalého závodu nyní působí přes 30 podnikatelských subjektů. Detailní rozvoj podniku a jeho vliv na prostorovou strukturu obce bude uveden v kapitole Historický vývoj území. Podnikatelské aktivity v Lutíně, mimo hlavní průmyslovou zónu, jsou dále zastoupeny

firmou Stavod, jejíž provozovna se nachází na západním okraji Lutína. Dále pak dvěma prodejny stavebního materiálu, umístěných v historické části Lutína. (Archiv Sigma Lutín 1868–2012)

V zemědělství, které by mělo být pro tuto obec typické, převažuje pěstování obilí, řepy a chov prasat. V minulosti, před rozvojem továrny Sigma Lutín, zde bylo velmi rozšířené pěstování máku. Ve sledovaném území hospodaří zemědělské družstvo Senice na Hané se sídlem v Senici na Hané (dále jen ZD). Živočišná a rostlinná výroba je ve sledovaném území soustředěna na severním okraji obce Lutín a je zastoupena výkrmnou prasat, porodnou prasnic a kravínem. Farma v Třebčíně je situována na západním okraji. V areálu se nacházejí objekty živočišné výroby a sklady obilí. (ÚPD obce Lutín 2004)

Oblast služeb je v obci zastoupena na dostačující úrovni, která odpovídá místním požadavkům. Nachází se zde např. zdravotní středisko, knihovna, spořitelna, lékárna, prodejny potravin, nábytku, stravovací zařízení i ubytovací zařízení. V rámci volnočasových aktivit působí v obci mnoho zájmových skupin, z nichž nejširší základnu má TJ Sigma Lutín.

Základní dopravní síť regionu je tvořena silnicemi II/449 a II/448. Kdy především silnice II/449 je zařazena do vybrané silniční sítě jako základní tah spojující rychlostní komunikace R35 (Olomouc – Mohelnice) a R46 (Olomouc – Prostějov). Silnice II/570 prochází oběma sledovanými obcemi a je spojnicí krajského města právě se silnicí II/449. Stav komunikací lze hodnotit jako lehce podprůměrný. V současnosti dochází k doplňování sítě místních a účelových komunikací, navrhuje se zlepšení podmínek pro odstavování a parkování automobilů. Katastrálním územím Třebčína dále prochází železnice č. 275 ve směru Olomouc – Kostelec na Hané - Prostějov. Hromadná přeprava osob je v současnosti zajišťována společností Veolia – Olomouc. Dopravní napojení lze tedy hodnotit jako lehce nadprůměrné. Jedním z největších rozvojových problémů je absence cyklostezek, které by spojovaly Lutín se sousedními obcemi. Jedná se o dosti závažný problém, jelikož frekvence automobilové dopravy v obci je vysoká. (ÚPD obce Lutín 2004)

Technická infrastruktura je na relativně vysoké úrovni, alespoň ve srovnání s okolními obcemi. Obec je vybavena kanalizací a ČOV. Plynofikace i vodovod jsou vyřešeny ve všech částech obce. Jediným problémem v tomto směru je zastaralost některých částí vodovodního potrubí.

5 HISTORICKÝ VÝVOJ ÚZEMÍ

Tato kapitola podává ucelený pohled na chronologický vývoj prostorové struktury obce od prvních známek osídlení až do roku 2010. Předmětem zájmu jsou obě katastrální území, která se téměř po celou svou historii rozvíjela samostatně. Teprve od roku 1980 je Třebčín připojen k obci Lutín a od této doby již vývoj obou obcí probíhá společně.

5.1 Vývoj obce v preindustriálním období (do roku 1867)

5.1.1 Lutín

K osidlování sledovaného území docházelo již od 5. - 4. tisíciletí před naším letopočtem, tj. v době kdy člověk lovec se stával sběračem, vyráběl kamenné nástroje, nádoby z pálené hlíny a kostěné nástroje. Nálezy střepů a pozůstatků, stopy po sídlištích se nejvíce nacházejí na návrší za „Magacínou“ směrem k Olšanům, kde byla rozprostřena větší osada. Další zbytky osídlení jsou na „Trávníkách“ kolem povodí řeky Blaty od Olšan až po Luběnice. Postupem času byla tato naleziště zničena hlubokou orbou, ale i přesto je dnes mnoho zajímavých vykopávek uloženo v muzejních sbírkách města Olomouce a Prostějova. (Mišáková 1994:3)

Lutín je osada pravděpodobně praslovanského původu. Svůj název odvozuje od moravského předáka Luty, s nímž byl patrně v nějaké majetkové souvislosti. Původní statky jsou vystavěny dokola návsi ve zřetelném tvaru okrouhlice, která byla typická pro osady právě praslovanského původu. První zmínky o obci pochází z let 1207 – 1220, kdy se vesnice dostala do majetku olomoucké duchovní kapituly. Souhlas k odkoupení dal roku 1234 moravský markrabě Přemysl, bratr českého krále Václava I.. Lutín byl jednou ze 45 po střední Moravě roztroušených kapitulních vesnic, jejichž poddaní robotovali na pozemcích dómských hodnostářů. Tento poddanský stav obyvatelům vyhovoval, byli totiž osvobozeni od stavby zemských hradů, cest a mostů, navíc odváděli jen mírné poplatky úměrné velikosti statků. Movité a nemovité statky byly sice jejich dědictvím, ale jen částečně, pokud již nebyli žádní dědicové, statek připadl jako úmrť vrchnosti. Úplného dědického práva dosáhli až v roce 1515. (Kühndel 1938)

Od 15. do 17. stol. jsou dějiny Lutína vyplněny spory o Blata, což byly bažinaté pastviny po stranách řeky Blaty. Ačkoliv každá vesnice měla právo pást na blatech dobytek, hádky a soudy s okolními vesnicemi neměly konce. Největší spory byly mezi Lutínem a Třebčínem, protože obyvatelé z Třebčína, pokud se chtěli dostat k těmto

pastvinám, museli svůj dobytek vést právě přes Lutín, což bylo od počátku hlavním důvodem soudů mezi těmito vesnicemi. Tyto spory se protáhly přes celou třicetiletou válku, zabýval se jimi zemský soud a nakonec i samotný císař Rudolf II.. (Kühndel 1938)

Po třicetileté válce se v obci usídlilo císařské vojsko, které s sebou mimo strádání a drancování přineslo také mor, na který začalo umírat i zdejší obyvatelstvo. Vrchnost pak dosazovala na opuštěné grunty přistěhované poddané. V této době se také obec začíná rozvíjet po stránce zemědělské. Na polích jsou pěstovány především brambory, obilí a proslulý lutínský mák. (Mišáková 1994:4)

Od poloviny 18. století jsou již dostupné údaje o prvních veřejných stavbách uskutečněných na území obce. Důvody k vystavění těchto objektů jsou více než zřejmé. V této době již dochází k akumulaci zemědělských produktů, které zajišťují dostatek potravy, což poskytuje podnět k dalšímu rozrůstání obce a to nejen z důvodů nutnosti vystavění dalších obytných domů, ale také k uspokojení ostatních potřeb např. duchovních. Uprostřed vesnice byla tedy postavena pozdně barokní kaple zasvěcená Nanebevzetí Panny Marie, která vznikla pravděpodobně roku 1756. Tato kaple byla na tak malou vesnici značně rozměrná. Roku 1781 vybudoval slatinický poustevník Jan Zmeškal asi 300 m na východ od vesnice mlýn, kde se i později pekl chleba. (Kühndel 1938)

V této době se v obci nacházelo 26 usedlostí. Některé základy těchto statků pocházejí již z 16. a 17. století. Druhá polovina 18. století a první polovina 19. století jsou dobou prvního velkého rozvoje Lutína, kdy se počet domů zdvojnásobil. Na žádost lutínských občanů povolila vrchnost obci Lutínu zakládací listinou ze dne 29. října 1849 národní školu. Až do té doby chodili lutínští žáci do farní školy ve Slatinicích. Od poloviny 19. století se Lutín stává samostatnou vesnicí, patřící k olomouckému okresu. V roce 1953 postihla obec velká tragédie, kdy rozsáhlý požár zničil značnou část obce, která ale byla později rychle obnovena. (Pamětní kniha obce Lutín 1975–1998)

5.1.2 Třebčín

První písemná zpráva o Třebčíně je z roku 1141, kdy obec patřila olomoucké kapitule, ale roku 1281 již zase částečně ke Klášternímu Hradisku. (Papajík 2005:29)

Roku 1515 je Třebčín majetkem Kláštera sv. Anny v Olomouci. Tato klášterní vrchnost oprostila obec Třebčín od státních robot tak, že občanům zůstala jen práce pro

klášter, tedy zásobování kláštera potravou. V této době se dělil Třebčín na osadu a dvůr. (Přichystal 1986:14)

Panský dvůr v Třebčíně byl na základě patentu z roku 1786 zrušen a pozemky o výměře 60 ha byly rozprodány občanům. Majitelé si na těchto pozemcích vybudovali 12 hospodářských stavení. Pozemky od dvora se nacházejí severovýchodně od místní tratě zvané Heneberk. Tato nově vzniklá osada tak dostala od nové vrchnosti jméno Heneberk a byla až do roku 1885 samostatnou obcí, teprve toho roku splynula s obcí Třebčín v jeden celek. V roce 1834 měl Třebčín 52 domů a 341 obyvatel, katastr obce činil 391 ha. Heneberk měl v roce 1834 12 domů a 80 obyvatel. (Papajík 2005:146)

Jádro Třebčína tvoří část nazývaná „Dědina“. Po obou stranách hlavní komunikace tu pak ve středověku byla vystavěna hospodářství. V jižní části návsi stál do poloviny 19. století kříž a zvonice, které byly roku 1859 nahrazeny malou kaplí. Na jihozápadní straně obce vyrůstala postupně nová obytná zástavba, nazývaná též jako „Zákantí“. Ze severu docházelo postupně k zastavění území mezi Heneberkem a „Dědinou“. (Přichystal 1986:6)

5.2 Vývoj obce v industriálním období (1868 – 1918)

5.2.1 Lutín

Roku 1868 došlo k události, která změnila dosavadní charakter vesnice, začala totiž získávat průmyslový vzhled. Třebčínský rodák Ludvík Sigmund začal pomáhat lutínskému studnaři Janu Vychodilovi. O osm let později se sám stal majitelem pumpařské živnosti, z důvodu nezájmu syna J. Vychodila v pokračování v otcově řemesle. (Mišáková 1994:6)

Ludvík Sigmund začínal v Lutíně jako majitel malé polnosti, kterou vyženil. Zásluhou včasného a spolehlivého vyřizování objednávek se podařilo získat jeho dílně pověst dobré firmy. Jeho řemeslná činnost výrobce dřevěných pump a studnaře, provozovaná původně jako doplněk k obživě, se stále rozrůstala a po čase přinesla první kapitál, který investoval jednak do dalšího vybavení své živnosti a pak také do nákupu dalších pozemků, protože jako člověk z vesnice viděl svoje existenční zajištění v možnosti obdělávání zemědělské půdy spíše než v řemesle, vystavenému výkyvům proměnlivé hospodářské situace. V přikupování půdy pokračovali Sigmundové po celou dobu, po kterou byli vlastníky své továrny. V pozdější době byl pro to už ovšem jiný důvod – zajistit v těsném sousedství závodu prostor, umožňující rozšiřování

průmyslového komplexu. Pozemky za války přikupovali dokonce i Němci. (Přichystal 2001:22)

Rozvoj pumpařské živnosti a zároveň obce však stále probíhal pozvolna. Pokrokové metody pronikaly do Lutína velice pomalu, což se projevilo především v 80. letech, kdy se představitelé obce postavili proti stavbě železniční tratě a ta musela být odkloněna na Třebčín, kde byla dostavěna roku 1882. Dopravní spojení s okolím se začalo zlepšovat, když byla začátkem 90. let postavena silnice Slatinice - Lutín – Hněvotín s vyústěním na komunikaci Olomouc – Brno. Do té doby vedly z Lutína do okolí jen nekvalitní cesty, které za nepříznivého počasí byly naprosto nesjízdné. (Mišáková 1994:6)

Velký obrat v klidném životě zemědělského Lutína způsobili synové L. Sigmunda, Jan a František, kteří začátkem 90. let zdělili po svém otci výrobu čerpadel a sami začali stavět studně. Pumpařské řemeslo zůstalo v rodině, protože oba jeho synové převzali výrobu a začali ji organizovat. Významný obrat v rozrůstání živnosti nastal roku 1892, kdy byla do českých zemí zavlečena cholera. Byl vydán příkaz nepoužívat otevřené studny, ze kterých se čerpalo okovy. Studny museli být opatřeny pumpami. Sigmundové měli pověst vynikající firmy, a proto byli zasypani objednávkami. Začali organizovat práci pro více lidí. V této době si vydělali značný obnos peněz, který mohli investovat do nákupu domu, který obývali, tímto udělali Sigmundové další významný krok pro růst svých nemovitostí. Odkoupení domu, ve kterém bydleli, dodalo celé rodině nový impuls. (Přichystal 2001:24)

Bohužel již v té době byla v pumpařském oboru značná rivalita. A když konkurence začala s výrobou kovových pump, měli Sigmundové značné problémy se s tímto faktem vyrovnat. Do té doby se vyráběly pumpy dřevěné a starý Sigmund byl pouze tesař. Synové také nebyli vyučeni v obrábění kovů a tak se František musel vydat do Prahy, kde byl zaměstnán u pumpařské firmy, která zrovna přestupovala na výrobu kovových pump. Po návratu Františka z Prahy, který získal nové zkušenosti se zaváděním moderních strojů, přistoupili oba bratři k výstavbě první dílny se strojním pohonem, která se již nacházela na území dnešního podniku. Byla ovšem ze začátku vybavena pouze stroji pro obrábění dřeva. Po delší době bylo zahájeno i opracování kovů a výroba kovových částí pump. Díky houževnatosti, píli a obětavosti všech zaměstnanců, kteří se nevyhýbali těžké práci, se v Lutíně dařilo budovat moderní továrnu s vysokým počtem zaměstnanců ze širokého okolí. Teprve roku 1906 začali Sigmundové již vyrábět železné

stojanové pumpy. Podnik začal nabývat charakter tovární výroby a byl zaprotokolován jako Továrna na čerpadla, bratři Sigmundové v Lutíně, podnikatelství vodovodů a koncesionářský závod studnařský. (Přichystal 2001:25)

Rozvoj obce byl od počátku 20. století pevně spjatý s rozvojem podniku. Vzhledem ke zvyšujícímu se počtu zaměstnanců byla prosperující továrna bratří Sigmundů nucena postavit několik dělnických domků, do nichž ubytovala ženaté dělníky z okolních obcí. Tyto domky se nacházejí především směrem od staré části Lutína ke Slatinicím. Kvůli zvyšujícímu se počtu obyvatel, docházelo i k narůstajícímu počtu dětí. Z tohoto důvodu se usnesla místní školní rada s obecním výborem na stavbě nové školní budovy. Stavba nové školní budovy pak byla provedena v letech 1909-1910 a nacházela se ve stejných místech jako nově postavené domy. (Mišáková 1994:13)

Před První světovou válkou došlo v obci k poměrně významné události v souvislosti s budoucím rozvojem celého území. Bylo odvodněno přibližně 60 ha pozemků, které dříve sloužily jako rozsáhlé travnaté pastviny východně od Lutína. Tato událost umožnila v pozdějších letech rozpínání obytné zástavby právě tímto směrem. V souvislosti s odvodněním území, byl v roce 1914 založen v bývalém „Hliníku“ u silnice na Třebčín rybník. (Papajík 2005:69)

Před válkou také nastal další rozmach firmy, která začala provádět studnařské práce po celé Moravě. Tento rozvoj však byl částečně pozastaven právě První světovou válkou, která ochromila další rozvoj podniku, někteří dělníci totiž byli nuceni nastoupit vojenskou službu, ale již roku 1915 se v továrně začaly vyrábět granáty pro rakouskou armádu a výroba se začala opět zvedat. Podnik měl 80 zaměstnanců s rozlohou dílen 720 m². (Archiv Sigma Lutín 1868–2012)

5.2.2 Třebčín

K největšímu hospodářskému a kulturnímu rozvoji Třebčína dochází v 80. letech 19. století po výstavbě železnice vedoucí z Olomouce do Čelechovic. Důvodem vystavění této dráhy byl zájem majitelů cukrovaru v Čelechovicích o dopravní spojení s Olomoucí. Roku 1887 došlo k velké povodni, které zničila většinu úrody a vytrhla kus železniční tratě v délce asi 700 m, což způsobilo značné komplikace v hospodářském růstu vesnice v té době. (Papajík 2005:74)

Koncem 19. století bylo v Třebčíně založeno první rolnické družstvo – mlékárna. Od roku 1900 se také na území Třebčina nacházel obvodní lékař, poštovní a telegrafní úřad. (Přichystal 1986:38)

První světová válka zasáhla do života obyvatel více než citelně. Převážně zemědělská obec byla nucena odvádět stále větší dávky z úrody, které následně sloužily především vojenským účelům. Z tohoto důvodu docházelo nejen v obci, ale i v celém okrese k neustálým demonstracím. (Přichystal 1986:45)

5.3 Vývoj obce v industriálním období (1919 – 1945)

5.3.1 Lutín

Období po válce lze charakterizovat jako velmi příhodné pro rozšiřování výroby. Vytvořením samostatného státu se v domácím trhu vytvořily značné mezery, které byly postupně zaplňovány novými podniky. Sigmundové měli v tomto směru značnou výhodu, protože již delší dobu byli zavedeným podnikem s bohatou tradicí. Díky své inteligenci a organizovanosti ve výrobě se dokázali přizpůsobit domácímu a postupně i zahraničnímu trhu. Expandování firmy za hranice státu obnášelo rozšiřování výroby, které bylo typické pro celé meziválečné období, dokonce i během světové hospodářské krize ve 30. letech. Celé meziválečné období lze tedy označit za jeden z největších mezníků v rozvoji podniku a tím i celé obce.

Po roce 1918 ukončil podnik vojenskou výrobu a opět se začal soustředit na výrobu pump a čerpadel pro domácí použití, dále byly prováděny instalace vodovodů, začali být vyráběny i hasicí přístroje a stříkačky. Začaly se uplatňovat zásady sériové výroby čerpadel. Již pět let po válce Sigmundové zaměstnávali na 120 pracovníků a do provozu byla uvedena nová dílna s elektrickým pohonem strojů. Objednávky bylo stále více a počet zaměstnanců se zdvojnásobil. (Klega 1968:17)

Dílny byly opět rozšířeny v roce 1927, kdy byla zavedena i výroba motorových stříkaček. O rok později, kdy měl podnik již 260 dělníků, byla uvedena v činnost moderně zařízená laboratoř pro zkoušení centrifugálních pump, vybavena moderními přístroji. Zároveň bylo postaveno nové železobetonové skladiště, samostatná technická kancelář a další dílenská přístavba. (Přichystal 2001:28)

Zvyšující se počet zaměstnanců a zároveň učňů vedl k tomu, že v roce 1928 musela být zřízena v místnostech obecné školy první třída s názvem: Odborná pokračovací škola pro učně kovodělných živností. Vedení závodu uvažovalo o přemístění

této školy přímo do podniku. A tak v letech 1938-39 nastoupili již žáci prvních ročníků do školy v továrních budovách. (Mišáková 1994:7)

Roku 1929 dochází ke změně názvu podniku na Sigmund – Pumpy, bratři Sigmundové Lutín – Olomouc, v této době již byl oficiálně zaregistrován název Sigma, dále obchodní značka modrého trojzubce a do povědomí se začala dostávat velmi oblíbená hláška „Na pumpy jsou Sigmundi“. Ve stejném roce dále probíhalo rozšiřování podniku postavením nové montážní haly, v níž byla zavedena výroba samonasávacích odstředivých čerpadel a zavlažovacích zemědělských agregátů. Dále byla rozšířena laboratoř a zkušebna velkých čerpadel. Díky vzrůstajícímu počtu pracovníků, začíná být firmou u olomoucké silnice stavěn dům pro šest úřednických rodin. (Papajík 2005:119)

V roce 1930 zasáhla podnik vlna světové hospodářské krize, která znamenala pokles exportu čerpadel. I přes světovou krizi byl o rok později postaven nový trakt pro montáž a v dalších letech byl závod stále rozšiřován a modernizován. Odbytové potíže trvaly i v roce 1933. Další rozšiřování podniku muselo tedy být načas zastaveno. I přes stupňující se tlak světové hospodářské krize se v Lutíně dále pokračovalo ve vývoji nových čerpadel. Sigmundové chtěli i v této krizové době udržet zásadu, že každý rok se má přijít s něčím novým a tak v roce 1933 byla vyrobena nová revoluční pumpa – ponorná Nautila, která se proslavila především při průzkumných pracích v Moravském krasu, které prováděl Dr. Karel Absolon. V dalších letech byla dána do provozu nová kotelna pro vytápění závodu a postavena nová soustružna, rozšiřuje se i výroba sortimentu domácích vodáren pod značkou Darling. Růst závodu tedy pokračoval i přes doznívající hospodářskou krizi. (Přichystal 2001:30)

Další rozšíření závodu vyžadovalo získání nových pozemků. Ale koupit pozemek na hanácké vesnici nebylo vůbec jednoduché. Zemědělci byli závislí na vlastnictví pozemků, raději kupovali, než prodávali. Proto jedním z největších obchodních úspěchů Sigmundů bylo zakoupení statku i s pozemky, který následně vyměnili za pozemky v těsné blízkosti tehdejšího podniku. Na těchto pozemcích byla později vystavěna Chema, samostatný podnik v areálu Sigmy, který byl také vlastnictvím Sigmundů. (Přichystal 2001:33)

V této době již závod převzali Ing. Jan, František, Miroslav a Vladimír Sigmundové, později i jejich příbuzní Miroslav Grunta a Dr. Jan Šána. Když se vedení firmy v roce 1934 ujal Ing. Jan Sigmund, syn Jana Sigmunda, byl rozvoj závodu ještě rychlejší a lutínské výrobky začaly pronikat na mnohé zahraniční trhy. Export byl

zaměřen především do Francie, Anglie, Egypta, Indie, Argentiny a na Balkán. Podnik vyvážel své výrobky až do 40 zemí světa. V 30. letech byly také otevřeny filiálky v Praze, Brně, Bratislavě a Vídni, sklady pak ve všech větších městech republiky. Došlo ke zvýšení zaměstnanců na 630. (Sigma 1977)

V této době se také v obci začínal rozvíjet sportovní život a i sportovní dění bylo a dodnes stále ještě je ovlivňováno existencí podniku v obci. Ve 30. letech zřídila továrna svým nákladem 30 m dlouhý plavecký bazén, dnes však již neexistující. Zaměstnanci podniku, kteří byli sportovními nadšenci, pak kolem tohoto bazénu přistavěli dvě hřiště na volejbal a doskočiště pro různé atletické disciplíny. Volejbal byl vůbec prvním sportem, který se v obci začal organizovaně rozvíjet. Mnohem významnějším sportem však byl fotbal. První krůčky kopané v Lutíně se odehrávaly na vesnické návsi „Pod lipami“, byla to ale jen klukovská kopaná bez hřiště. Zájem o kopanou však vzrůstal a tak započalo hledání cesty, jak začít hrát organizovaně. V té době už bylo jasné, že sport se začíná stávat masovou záležitostí a tak v roce 1935 vzešel podnět k založení registrovaného sportovního klubu SK Sigmund Lutín. Ing. Jan Sigmund toto rozhodnutí přivítal, protože dávalo velké možnosti k propagaci závodu, které navíc nic nestály. Ještě před válkou zřídila firma fotbalové hřiště, které bylo situované v západní části průmyslového areálu. (Pamětní kniha obce Lutín 1975–1998)

Období posledních let před válkou je v Lutíně charakterizované velkým rozšiřováním nejen podniku, ale také samotné obce. Růst podniku šel vždy ruku v ruce s obchodními záměry rodiny Sigmundů. Již v tuto dobu panovala v republice atmosféra blížící se války. Této situace majitelé podniku brzo využili a snažili se opět přizpůsobit část výroby vojenským potřebám, proto netrvalo dlouho a došlo k otevření nového podniku rodinou Sigmundů s názvem Chema, který byl umístěn v těsném sousedství továrny a byl zaměřen na výzkum, výrobu a prodej prostředků na ochranu proti bojovým plynům a prostředků protiletické ochrany. Výroba se specializovala především na filtrační zařízení a dýchací filtry do plynových masek. Hned v roce 1935 byly dány do provozu dvě nově postavené výrobní haly Chemy. Na rychlou výstavbu tohoto podniku měla vliv skutečnost, že majitelé koupili od amerického vojenského experta a podnikatele Gosse plány typizovaných továrních budov a jím uzpůsobené strojní vybavení pro vojenskou výrobu. (Klega 1968:22)

V témže roce byla v lutínské Sigmě postavena nová budova nástrojárny. Do té doby sloužila jako nástrojárna pouze malá dílna. Nástrojařská výroba v nových

podmínkách umožňovala rychlou obměnu výrobního programu, rychlé zavedení nových technologií, podnik přestal být závislý na specializovaných nástrojárnách z různých koutů republiky. Dále byla postavena další tovární budova, internát pro učně a bytové jednotky. Všechny bytové jednotky byly situovány kolem silnice směrem na Olomouc. V následujícím roce byla dokončena stavba dalších dvou výrobních budov (jedna v Chemě, druhá v Sigmund - Pumpy). Cesty v závodech byly upraveny a kolem cest dodělané betonové chodníky a vysázeny stromy. Dále pak byl v tomto roce vybudován podzemní protiletický kryt a postavena centrální hasičská zbrojnice na rozhraní obou závodů. (Přichystal 2001:37)

Sigmundové ovládali v druhé polovině 30. let nejen hospodářský život obce, ale věnovali také značnou pozornost kulturnímu a společenskému životu. Roku 1937 otevřeli Společenský dům se závodním kinem, jevištěm, knihovnou, hernami a tanečním sálem. Společenský dům jako zařízení podniku Sigma Group a.s., slouží obci k pořádání kulturních akcí dodnes. Vybudování Společenského domu přispělo nesporně ke zvýšení úrovně kulturního života zaměstnanců obou závodů i obyvatel Lutína. (Archiv Sigma Lutín 1868–2012)

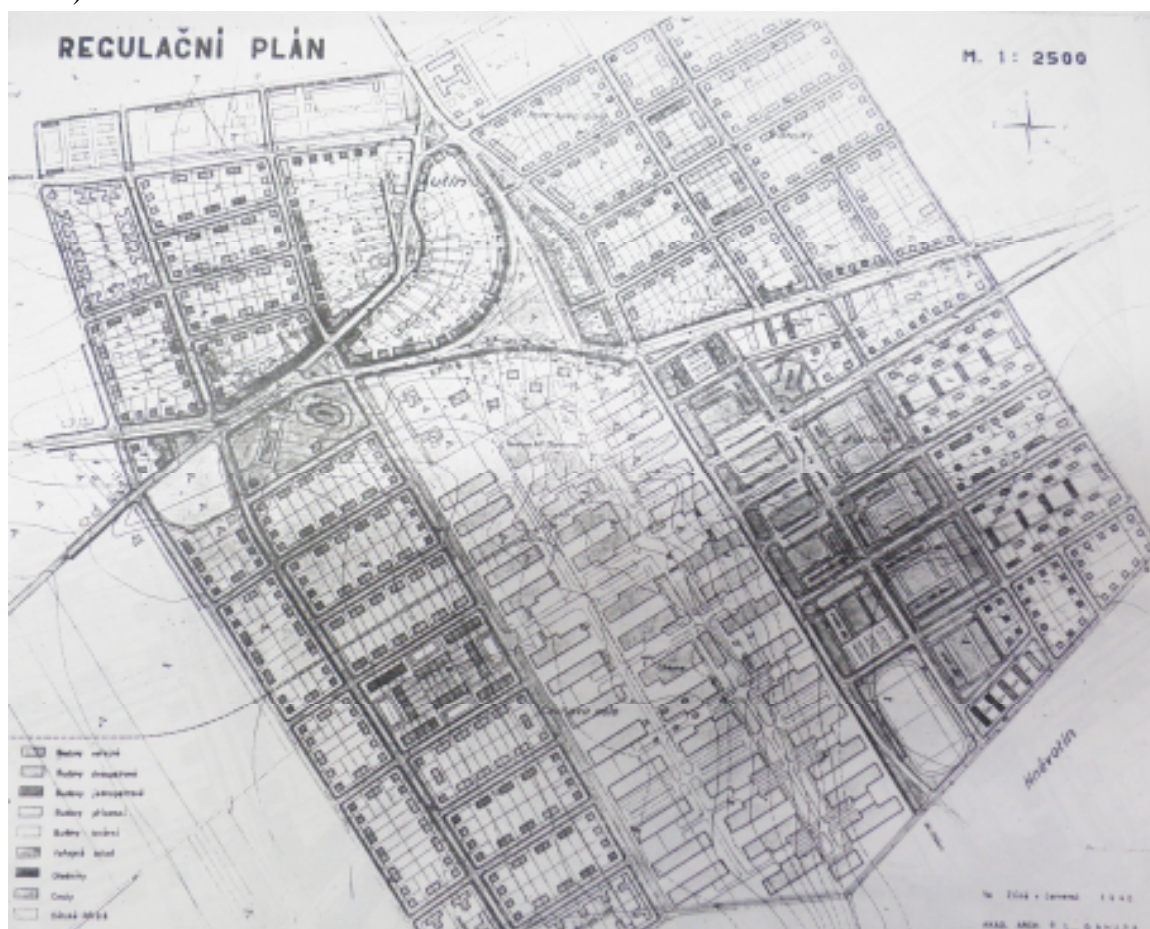
S narůstajícím počtem zaměstnanců muselo vedení závodů také uvažovat o řešení problému dopravy lidí do zaměstnání v Lutíně. Z okolních vesnic lidé docházeli nebo dojížděli na kole. Ze vzdálenějších míst dojížděli vlakem, ale ten jezdil pouze do Třebčína a odtud bylo nutné zase jít do Lutína pěšky. Teprve roku 1938 zakoupili majitelé lutínských závodů autobus, který ráno svážel a odpoledne odvázel zaměstnance především z obcí okresu Prostějov – venkov. Doprava však již byla také realizovaná soukromými podnikateli z okolních vesnic. (Přichystal 2001:38)

Po obsazení pohraničí koncem roku 1938 byla válečná výroba zastavena a byla zavedena pouze výroba chemická. Dochází ke zřízení pokusné stanice pro výzkum účinků chemických bojových látek v lese „Na Kosíři“, kde se na živých zvířatech a dokonce i lidech (dobrovolnících) zkoušejí účinky především plynu Yperit. (Archiv Sigma Lutín 1868–2012)

Na základě výše zmíněného rozvoje lze v posledním předválečném roce podnik charakterizovat jako moderní, racionálně vedený závod. Pokud si chceme udělat lepší představu o územním růstu samotné firmy, musíme říci, že první dílny stály v prostoru mezi dnešním zdravotním střediskem, garážemi a domky, tvořícími část uliční zástavby kolem bývalého koryta potoku Deštný. Další provozovny přibývaly směrem na jih a také

na jihovýchod směrem k Olšanům. V této době podnik zaměstnával 1200 lidí. (Klega 1968:22)

Již od 20. let se firma starala, aby mohla ubytovat všechny své úředníky v Lutíně. Podnik plánoval před válkou velkorysou výstavbu Lutína. V roce 1938 pověřili majitelé arch. F. L. Gahuru ze Zlína, aby vypracoval „Regulační plán obce Lutín“. Plán byl dokončen až v roce 1940 a pro válečné události nebyl realizován. Podle Gahurova projektu, vzorem byl Bařův Zlín, mělo být sídliště zaměstnanců postaveno na všechny strany kolem továrny a původní stará obec měla být upravena a přestavěna. (Zlámal 2012)

Obr. č. 3: Regulační plán obce Lutín podle zlínského arch. Gahury z roku 1940

Zdroj: Pavel Zlámal - soukromý archív, vlastní fotodokumentace

Během Druhé světové války obsadili továrnu Němci. Od roku 1940 nastalo omezování dosavadní výroby a došlo k zavádění výroby válečné ve všech provozovnách. Závod pracoval po celou dobu okupace a výroba byla zaměřena pro potřeby německé říše. Podnik produkoval např. části letadel, čerpadla pro ponorky, munici a součástky pro kulometry. Pozemky továrny v tomto roce už měly výměru 17 ha. Téhož roku byl zatčen

generální ředitel firmy Ing. Jan Sigmund pro podezření ze sabotáže, špionáže a finanční podpory zahraničního odboje, v roce 1942 byl v Brně popraven. (Klega 1968:25)

Od 7. července 1941 byly oba podniky postaveny pod správu gestapa, byly zabaveny a prohlášeny majetkem německé říše. Němci od té doby vedli továrny podle svých potřeb. Až do konce roku 1942 existovaly Sigmund - Pumpy a Chema jako dva samostatné podniky. Sloučení obou firem Němci vstoupilo v platnost 1. ledna 1943. Již v době samostatnosti obou podniků byl mezi nimi hned od počátku velmi blízký poměr. Závody stály vedle sebe, jejich území bylo souvislé. Každý z těchto podniků pomáhal druhému a výroba jednoho byla doplňována výrobou druhého. Průběh války přiměl Němce k dalšímu rozšíření podniku. Byly postaveny provizorní nové dílny, jiné rozšířeny. (Klega 1968:28)

Němečtí vedoucí lutínské továrny nezapomínali ani na rozšiřování pozemkového majetku a po celou válku kupovali od rolníků pozemky na území Lutína a Hněvotína. Od německé armády převzal podnik nedaleké olšanské skladiště, které do okupace patřilo československé vojenské správě. V roce 1943 byl tento objekt přebudován na výrobu letadel. Válečná výroba představovala 90 % a zahrnovala v sobě nejrůznější součásti letecké výroby včetně montáže trupů letadel, označovaných jako Messerschmidt 109. (Sigma 1977)

Roku 1943 se začalo se stavbou železniční vlečky z nádraží v Třebčíně do závodu a do bývalého olšanského skladu v celkové délce 4 km. Stavěli ji internovaní Češi z koncentračního tábora ve Svatobořicích, držení jako rukojmí za své příbuzné, kteří byli za hranicemi německé říše. Všeobecně se těmto internovaným říkalo v Lutíně „Svatobořečtí“. Pro těchto asi 140 nasazených pracovníků bylo postaveno několik dřevěných domků za závodem směrem k Třebčínu a také před nynější hlavní vrátnicí v prostoru parku. (Přichystal 2001:69)

Majetkový stav byl Němci přesně veden až do posledních dnů války. V roce 1945 byl rozsah továrny přibližně stejný jako v roce 1939. Za okupace závod rozšiřován nebyl, pomineme-li některá provizoria, která skončením války dosloužila jako např. upravený blízký vojenský sklad a některé drobnější přístavby. Na konci války patřily k Sigmund - Chemě zastavěné a nezastavěné pozemky v celkové výměře 24,5 ha na území obce Lutín, dále pak 23 přízemních domů, vystavěných většinou před válkou. (Klega 1968:31)

Po válce byla v některých dílnách obnovena práce již od 12. 5. 1945, tedy 3 dny po ukončení bojů. Závod neutrpěl za války hmotných škod. Nebyl bombardován, ačkoliv

nedaleké zemědělské Olšany ano. Ani při útěku Němců a při přechodu fronty nebyl poškozen. Všechny výroby byly provozuschopné. (Klega 1968:84)

5.3.2 Třebčín

K dalšímu velkému rozvoji obce přispěly nejvíce dvě významné události, zavedení elektrického proudu v roce 1926 a také scelování pozemků, které bylo dokončeno o dva roky později. Od 20. let minulého století také docházelo k rozšiřování zástavby směrem k Olšanům. (Přichystal 1986:55)

Počátkem 30. let minulého století dolehla světová hospodářská krize i na Třebčín. I přes to, že zemědělci měli solidní výnosy, nenašly se bohužel žádné podniky, které by tuto úrodu koupily. Do té doby byla většina obyvatel zaměstnána v zemědělství. I díky tomuto faktu ovšem nastává výrazný obrat, kdy dochází k nárůstu zaměstnanců v kovoprůmyslu, především v rychle expandujícím podniku bratří Sigmundů v Lutíně, kde Třebčínští pracují jako dělníci nebo mistři a mladí lidé tam vstupují do učení. Roku 1937 bylo vystavěno 7 domů u bývalé mlékárny, které si většinou vybudovali bývalí zemědělské dělníci. (Přichystal 1986:56)

V průběhu Druhé světové války byl rozvoj obce nejvíce ovlivněn přistěhováním několika rodin z vesnic na Drahanské vrchovině, které byly obsazeny fašisty. Dalším důležitým faktorem pro budoucí rozvoj bylo vybudování železniční vlečky (viz výše). (Papajík 2005:94)

8. května shodila sovětská vojska několik bomb na poslední zbytky nacistických jednotek v blízkém okolí Třebčína. Z tohoto důvodu bylo zničeno nebo částečně poškozeno několik domů. (Přichystal 1986:67)

5.4 Vývoj obce za socialismu (1946 – 1989)

5.4.1 Lutín

Období po Druhé světové válce je v celé republice charakteristické především znárodněním velkých průmyslových podniků. Tohoto jevu nezůstala ušetřena ani továrna Sigmund – Pumpy. Hospodaření podniku již v této době drželi pevně v rukou zástupci z řad komunistické strany. Snaha o návrat některých členů rodiny Sigmundů do vedení firmy neustále narážela na tvrdý odpor jak vedoucích pracovníků, tak především nejvyšších činitelů tehdejší politické sféry. Podnik se prakticky od osvobození připravoval na úplné znárodnění.

Od 1. ledna 1946 bylo provedeno znárodnění celého objektu a závod Sigmund - Chema byl začleněn do podniku Sigma - pumpy n. p. Po znárodnění podniku došlo k reorganizaci výroby, k závodu byly dále přiřčleněny některé podniky. Zároveň započala stavba výrobní haly pro výrobu středně těžkých průmyslových čerpadel, nazvaná Provoz 1. Rozšiřuje se vývojové a konstrukční zázemí podniku, výroba čerpadel se dále rozvíjí, počet zaměstnanců zvyšuje. Bylo neustále zlepšováno i sociální zařízení pro zaměstnance, zejména pro ženy, které nacházely v závodě stále širší uplatnění. V závodě byla zavedena výroba tlakových boilerů a postavena nová zinkovna. V roce 1947 patřily k firmě tyto závody: tovární výroba strojů, nástrojů, železného a plechového zboží, zřizování plynometrů, osvětlovacího zařízení a vodovodů, výroba a prodej předmětů z umělých hmot, tovární výroba chemikálií, výroba jedů a příprava látek, určených k použití jako léky. (Archiv Sigma Lutín 1868–2012)

Na ustálení a pak zvyšování počtu pracovníků měla vliv rozsáhlá bytová výstavba. Při znárodnění bylo převzato do vlastnictví národního podniku 36 bytových jednotek v Lutíně. V roce 1947 se začalo podle nově vypracovaného výhledového plánu arch. V. Kubce z Olomouce stavět v tzv. starém předválečném sídlišti, ležícím v úhlu silnic vedoucích do Olomouce a do Olšan. V tomto prostoru bylo postaveno v letech 1947–1950 přes 200 bytů v rodinných domcích, dvoj- a čtyřdomcích a dvoupatrových blocích. Když se po krátkém čase zjistilo, že stavební místo není z několika důvodů vhodné (spodní voda, mlhavo, chladno), začalo se stavět nové sídliště v opačném směru od závodu – na okraji Třebčína. (Klega 1968:112)

V září téhož roku byly znárodněny nemovitosti rodiny Sigmundů, které nepodlehly znárodnění na konci roku 1945. Jednalo se především o pozemky v sousedství továrny koupené před válkou a již tehdy určené pro rozšiřování podniku. Závod měl tedy dostatečný prostor pro svůj další růst. (Klega 1968:109)

Poměrně důležitým mezníkem ve vývoji prostorové struktury bylo založení JZD v roce 1950, které se nacházelo západně od starého jádra obce, dále založení zemědělského strojního družstva a do provozu se dostala také strojně početní stanice. (Papajík 2005:101)

Přechod výroby na velká průmyslová čerpadla začátkem 50. let podstatně ovlivnil vývoj podniku v příštích letech. Přes značné navýšení kapacity výroby, byla situace taková, že poptávka značně přesahovala výrobní možnosti podniku. Z tohoto důvodu vypracoval Kovoprojekt Praha podrobný výhledový plán lutínského závodu – tzv.

generel, podle něhož začala v roce 1952 výstavba nové velké průmyslové haly s jeřáby pro těžká čerpadla a s velkým bazénem hydraulické zkušebny. V hale nazvané Provoz 5 byla zahájena výroba o tři roky později. Již koncem roku 1953 byla zastavěná plocha areálu Sigmý téměř dvakrát větší než na konci války. Během uplynulých pěti let se z lutínského závodu stal největší podnik Olomouckého kraje. (Klega 1968:110)

V letech 1951–52 bylo postaveno ústřední skladiště na místě dosavadního závodního fotbalového hřiště. Protože zájem z řad zaměstnanců o tento sport byl stále velký, rozhodlo se vedení závodu vystavět hned téhož roku nový sportovní stadion s lehkootletickou dráhou, antukovým hřištěm pro volejbal, tenis a házenou. Nový stadion byl situován jižně od nově postaveného lutínského sídliště. (Pamětní kniha obce Lutín 1975–1998)

K 1. lednu 1954 došlo následkem specializace výroby v Sigmě Lutín n. p. k vyloučení výroby nových hmot a to vyřazením příslušných výrobních provozoven v lutínské továrně. Ty se staly součástí nového podniku s názvem Lisovny nových hmot n. p., Vrbno pod Pradědem. Vznikla tak do té doby nemyslitelná situace, protože v továrním objektu lutínské Sigmý měl od té doby provozovnu i jiný podnik. (Sigma 1977)

Významnější růst průmyslového areálu v této době opět ovlivňoval dění v celé obci. Se zvyšujícím se počtem zaměstnanců a obyvatel se z Lutína stávalo centrum, které muselo uspokojovat nejen služby svých obyvatel, ale také vytvářet podmínky pro centralizaci určitých hospodářských potřeb. A tak zde bylo v té době situované např. středisko olomoucké strojní traktorové stanice pro obce Lutín, Luběnice, Hněvotín a Topolany a výrobní a výkupní středisko pro obce Lutín, Luběnice a Slatinice. (Spáčil 1968)

Dalším významným faktorem jdoucím ruku v ruce s rozšiřováním továrny byl nárůst počtu dětí v obci. Vzhledem k tomu, že se pro školu, která měla žáky v pěti třídách, nepodařilo prosadit výstavbu nové moderní budovy, byla v roce 1956 za spolupráce Sigmý Lutín n. p. a Stavodu zahájena dlouhodobá generální rekonstrukce stávající budovy, spojená s přístavbami nových částí. Také byly postaveny nové jesle a mateřská škola v jednom z obytných internátů. Teprve o rok později došlo k dokončení nové mateřské školy s prostornou zahradou, která byla umístěna na okraji lutínského sídliště. Brzy ovšem ani ta nestačila a pro rostoucí počet dětí byla vyčleněna část budovy

školy odborného učiliště. Od roku 1958 se také na území obce nachází pobočka státní spořitelny. (Pamětní kniha obce Lutín 1975–1998)

V témže roce došlo k vytvoření nové výrobně hospodářské jednotky (dále VHJ) Sigma Olomouc se sídlem v Lutíně. Tato jednotka se stala specializovanou výrobně-hospodářskou složkou státního hospodářství, která zodpovídá za všechny výrobky v oboru čerpadel na celostátní úrovni. V návaznosti na tento fakt opět dochází k rozšiřování výroby, především v oboru těžkých čerpadel. V následujících letech jsou postaveny laboratoře a dva sklady pro novou výrobu a objekt pro výrobu dýchací techniky. Dále pak dochází k výstavbě vlastní slévárny šedé litiny a jejích přidružených objektů. Do té doby měl závod pouze slévárnu barevných kovů. Současně se rozšiřovaly a nově budovaly vedlejší výrobní objekty, jako jeřábové dráhy, energetická zařízení, vlečky, silniční komunikace, vnější sítě vodovodu, teplovodní kanály, dešťová a splašková kanalizace s čistírnou. Úroveň výrobní základny mechanicko-montážních provozů se ovšem nezměnila. S trvajícím nedostatky byla ukončena investice slévárny šedé litiny a zahájena výroba, provoz byl však během následujícího roku značně neefektivní. Vybudován byl také sklad modelů a modelárna. Vzniká Výzkumný ústav čerpadel – nová organizace orientovaná na výzkum a vývoj čerpadel. (Archiv Sigma Lutín 1868–2012)

V 60. letech minulého století pokračoval rozvoj podniku stále mílovými kroky. Důvodem je především zařazení lutínského závodu do VHJ Olomouc, podnik je díky této změně nucen zabezpečovat poptávku po především průmyslových čerpadlech na celém území státu. Závodem byla dána do provozu nová čerpací stanice vody, protože dosavadní nestačila krýt spotřebu v závodě ani v sídlišti, dále došlo k dostavění opravny strojů. Také bylo započato s výstavbou sociálního zařízení Provozu 4, řezárny materiálu, učňovské dílny a vedle hlavní vrátnice byla postavena šestipodlažní panelová administrativní budova pro více než 300 pracovníků s konferenčním sálem, nazývaná TDS (technicko-dodavatelské středisko). (Archiv Sigma Lutín 1868–2012)

Vedení podniku si začalo uvědomovat, že počet bytových jednotek v Lutíně a v Olomouci, které podnik vlastní, je více než nedostatečný pro stále se rozšiřující zaměstnaneckou základnu. Z tohoto důvodu dochází v letech 1966–67 k provedení prvních přípravných prací pro zahájení družstevní bytové výstavby přímo v Lutíně. V následujících letech tedy dochází ke stavbě 128 družstevních bytů, které jsou umístěny ve východní části obce na bývalých travnatých pastvinách vedle sportovního stadionu.

Následně je rozhodnuto, že druhá část sídliště by měla být přistavěna v 80. letech. (Klega 1968:112)

Počátkem 70. let dochází v obci i závodu k několika významným změnám. Především dochází k omezení investiční výstavby podniku v souladu s celostátními záměry. Vedení továrny nemá z tohoto důvodu dostatek zdrojů na investiční výstavbu, ani na obnovu strojních prostředků. Stroje díky tomu svou úrovní neodpovídají rostoucím nárokům na výši a kvalitu produkce. Je to vůbec první období, kdy dochází ke stagnaci závodu v takovéto míře. V následujících letech nadále trvá a stále se prohlubuje zaostávání a zastarávání výrobní základny. (Archiv Sigma Lutín 1868–2012)

Rok 1972 byl navíc negativně ovlivňován trvalým nedostatkem pracovních sil a neuspokojivou situací v celé oblasti materiálně technického zásobování. Jeden z vedoucích pracovníků k této situaci řekl: „S ohledem na celkovou bilanci pracovních sil v okrese Olomouc a Prostějov, neuvažuje podnik s podstatným růstem pracovníků. Realizace uvažovaných objemů výroby bez většího zvýšení počtu pracovníků znamená výrazné zvýšení produktivity práce, které je možné dosáhnout jen za pomoci cílevědomého uplatňování výsledků technického rozvoje a komplexní socialistické racionalizace v celém výrobním procesu.“ (Sigma 1972)

Celá 70. léta lze rozvoj podniku označit za stagnující, nedochází v této době k realizaci žádných nových projektů na území závodu, pouze k dokončování již dříve rozestavěných objektů např. k dokončování nového ústředního skladu materiálu.

Naopak situace v obci se značně začínala obracet. Prakticky až do této doby nevyvíjela obec větších aktivit v zajišťování uspokojení služeb obyvatelstva, o veškerou výstavbu v obci se staralo především vedení podniku. Vzhledem ke zvyšujícímu se počtu obyvatel a k rostoucí neschopnosti podniku investovat do nových projektů, byla obec nucena vyvíjet vlastní investiční aktivity. Výsledkem nových investičních záměrů obce byla např. nově postavená tělocvična pro základní školu. Roku 1972 došlo také ve spolupráci se Sigmou Lutín n. p. k dokončení stavby zdravotního střediska, které bylo umístěno do severovýchodního rohu průmyslového areálu, avšak bylo od tohoto závodu odděleno a zpřístupněno ze silnice vedoucí na Olšany. V roce 1975 bylo v první etapě vystavěno 20 garáží pro soukromá vozidla, které se nacházejí na severním okraji továrny v blízkosti základní školy. (Pamětní kniha obce Lutín 1975–1998)

Významné změny se také dotkly sportovního stadionu a jeho okolí. Rostoucí počet obyvatel kladl stále větší důraz na uspokojování volnočasových aktivit obyvatel

v obci, proto také v tomto období vzniká nový tenisový kroužek, který si v rámci sportovního areálu vystavěl tenisový kurt. Ve stejném roce také došlo k vybudování šatny, herny a koupelny pro sportovce TJ Sigma Lutín. Došlo k revitalizaci prostoru před samotným stadionem, dále byla vybudována odstavňá plocha pro auta v témže prostoru. (Pamětní kniha obce Lutín 1975–1998)

Koncem 70. let se již Sigma Lutín n. p. začíná orientovat na komplexní dodávky investičních celků v oboru čerpací techniky. V souvislosti s tímto faktem je zahájena výstavba zkušební smyčky pro jaderný program. Do sériové výroby jsou zaváděna čerpadla pro klasickou a jadernou energetiku nové koncepce. Dochází k dokončení výstavby mobilní teplárny s novým kovovým komínem o výšce 60 m, který se rázem stává dominantou celé obce. Teprve v roce 1978 dochází k opětovnému naplnění stavu pracovníků. Od následujícího roku je továrna registrována pod novým jménem Sigma Lutín k.p. (Pamětní kniha obce Lutín 1975–1998)

Výstavba v obci v této době, je především ovlivněna stále se zvyšujícím počtem dětí. Stálé problémy s prostorami školní družiny byly vyřešeny v roce 1979 postavením budovy nové, spolu s kuchyní a jídelnou. Úspěšně byla také v tomto roce zahájena stavba mateřské školy v prostoru panelových bytů v Lutíně. Zajímavostí v rámci investičních projektů bytové výstavby je bezesporu vystavění nové pětibytové budovy, která byla umístěna ve vesnické části Lutína, jednalo se především o služební byty pro zaměstnance ve školství. Tato stavba do jisté míry zásadně mění urbanistický ráz staré jádrové části obce. (Pamětní kniha obce Lutín 1975–1998)

Celé období 80. let je pro obec charakteristické velkou výstavbou především bytových jednotek, které by již měly plně uspokojovat potřeby především pracovníků zaměstnaných v průmyslovém areálu Sigmy Lutín k. p. Celá obec je v této době jedním velkým stavenišťem, mimo bytové jednotky plánuje obec postavit také ČOV, velké nákupní středisko a podílet se na výstavbě střední školy. Důvodem těchto velkých investičních akcí je především potřeba zajistit technicko-materiální základnu v obci a uspokojit poptávku po základních službách.

Na základě integrace a rozhodnutí ONV – Olomouc ze dne 23. dubna 1980, došlo 1. července 1980 ke spojení obce Třebčín a Lutín v jedinou obec se společným MNV v Lutíně. Lutín se od roku 1982 stal střediskovou obcí. (Pamětní kniha obce Lutín 1868–1998)

Rozvoj podniku byl v 80. letech stejně jako v předešlých deseti letech minimální. Z malých investičních akcí v areálu podniku lze uvést: přístavbu administrativní budovy, přístavbu učňovské dílny, výstavbu trafo stanice a úpravy prostranství. Počátkem tohoto období dále došlo ke změně siluety závodu Sigma Lutín k. p. a to tím, že byl zbourán jediný tovární zděný komín, který desítky let tvořil dominantu obce. (Archiv Sigma Lutín 1868–2012)

Před pádem komunismu byl podnik Sigma Lutín k. p. moderní závod, který měl velký význam pro národní hospodářství a přinesl pracujícím obyvatelstvu z širokého okolí zvýšení životní úrovně a kultury.

Stejně jako v letech minulých měl podnik k dispozici jen byty starší a náhodně uvolněné. Výstavba druhé části panelového sídliště v Lutíně, která byla nutností, byla zahájena koncem roku 1983 předáním staveniště zástupcům Pozemních staveb Olomouc. Podnik se na této výstavbě významně podílel. Samotná výstavba přes 330 bytů byla zahájena až v druhé půli roku 1984. Pro k. p. Sigmu Lutín bylo určeno 305 bytových jednotek. Jedná se o družstevní stabilizační byty, ke kterým byly sestaveny pořadníky. Touto výstavbou se abnormálně zvýšil počet obyvatel v Lutíně, kdy jen do konce roku 1985 přibylo 330 osob. V následujícím roce vzrostl počet nově přistěhovaných osob až na 1000 obyvatel. Z tohoto důvodu bylo nutné dále vystavět nové nákupní středisko, realizovat přístavbu školy a vyřešit problém se službami v obci. (Pamětní kniha obce Lutín 1975–1998)

V roce 1986 došlo k zahájení stavby zmíněného nákupního střediska a restaurace, tato stavba byla dokončena o rok později. Stavba nové prodejny, která byla umístěna naproti zdravotního střediska u silnice směrem na Olomouc, si vyžádala přemístění autobusové zastávky. Situace se službami v Lutíně byla před touto událostí značně tíživá, což se projevovalo častými stížnostmi občanů na téměř každém veřejném zasedání zastupitelů obce. Za v té době neuvěřitelně krátkou dobu šestnácti měsíců byla postavena první část objektu občanské vybavenosti (druhá část byla vybudována v roce 1988) s prodejní plochou 518 m². Největší část prodejní plochy (asi 304 m²) zabírá prodejna potravin, dále se zde nacházeli prodejna domácích potřeb a prodejny obuvi a textilu. Projekt řešení nákupního střediska vypracoval Stavoprojekt Olomouc. (Pamětní kniha obce Lutín 1975–1998)

Téhož roku byla dána do zkušebního provozu nová ČOV, kterou ještě čekaly menší dostavby. Dále se prováděla rozsáhlá úprava domu s pečovatelskou službou,

pokračovaly dokončovací práce na novém sídlišti, které dostalo příhodný název “Mačkalov“ pro poměrnou stísněnost obytných panelových domů. V roce 1986 bylo dále pokračováno se stavbou a úpravou budovy pro kulturní činnost. Dokončena a uvedena do provozu v těchto prostorách byla nová místní knihovna. 5. října 1987 byla také slavnostně otevřena nová budova dříve zmíněného Středního odborného učiliště strojírenského v Lutíně, jehož provozovatelem byl k. p. Sigma Lutín. Tento objekt byl umístěn jižně od sportovního stadionu u silnice směrem na Olšany. (Pamětní kniha obce Lutín 1975–1998)

Během roku 1987 byl na Hněvotínské skále postaven vodojem pro zásobování Lutína, především nového sídliště, pitnou vodou. Vodojem je plněn vodou z čerpací stanice vybudované v oblasti katastru obce Lutín. (Pamětní kniha obce Lutín 1975–1998)

V podniku Sigma Lutín k. p. dochází koncem 80. let k dokončování lisovny a tělocvičny v rámci školy SOU Lutín. Závěrem roku 1989 dochází na základě stále sílících požadavků celého pracovního kolektivu k rázným organizačním změnám, zároveň byl projednán a jednomyslně odsouhlasen Radou pracovního kolektivu návrh na založení samostatného státního podniku Sigma Lutín k 1. 4. 1990. Tato organizační změna předznamenává rozpad koncernového podniku Sigma. (Archiv Sigma Lutín 1868–2012)

5.4.2 Třebčín

Obnova hospodářského života po válce probíhala v Třebčíně velmi rychle. Dalším důležitým okamžikem pro obec bylo bezesporu založení JZD počátkem 50. let, které začalo obdělávat 88 ha půdy. Budovy družstva byly převážně situovány na západním okraji Třebčína. Koncem roku 1959 již byli všichni rolníci zapojeni do společného hospodaření a družstvo mělo v té době k dispozici 344 ha orné půdy. (Přichystal 1986:77)

Vývoj prostorové struktury obce místní části Třebčín nebyl dlouhou dobu vůbec poznamenán vlivem Sigmy Lutín. Teprve roku 1950 bylo postaveno 28 rodinných domků pro zaměstnance tohoto podniku, které byly umístěny na jihovýchodním okraji Třebčína. Důvodem výstavby byl fakt, že plánované rozšíření nového sídliště na východě Lutína se potkalo s problémy, které se týkali především nevhodnosti pozemků k zastavění. Vytvoření tohoto sídliště bylo pro obec bezesporu přínosem, což se projevilo především na výrazném růstu počtu obyvatel. Do roku 1960 patřil Třebčín k okresu Prostějov, při přeměně krajů však připadl Třebčín k okresu Olomouc. (Papajík 2005:104)

Kvůli narůstajícímu počtu obyvatel, musela být roku 1964 postavena prodejna potravin. Ve stejném roce také došlo k úpravě prostoru v Hliníku, který od té doby sloužil jako hřiště. (Přichystal 1986:83)

1976 dochází ke sloučení JZD v Třebčíně s JZD – Mírová cesta Senice na Hané, které hospodaří na 8 279 ha orné půdy a má 2779 členů. Po sloučení vybudovalo družstvo v Třebčíně opravnu sklizňové techniky pro celé JZD. Roku 1971–1972 postavilo JZD pro své zaměstnance dům se čtyřmi bytovými jednotkami. V rámci integrace menších obcí se stal Třebčín roku 1980 součástí střediskové obce Lutín. (Přichystal 1986:80)

5.5 Vývoj obce od roku 1990 do současnosti

Výsledkem listopadových událostí došlo k rozpadu komunistické strany ve státě a začala transformace na společnost západního typu. V průběhu devadesátých let prošla ekonomika (podobně jako v celé ČR) významnými změnami, spojenými s velmi rychlou a ne vždy podařenou privatizací a také restrukturalizací činností. Tento proces se velmi výrazně dotkl i největší firmy v celém regionu Sigmý Lutín. Na druhé straně s rozvojem soukromého podnikání vznikla řada malých a středních firem především v nevýrobní sféře, v průmyslu a ve stavebnictví. Do některých podniků vstoupil zahraniční kapitál nebo byly zahraničními vlastníky založeny.

V devadesátých letech se také změnila odvětvová struktura zaměstnanosti. Počet pracovníků v primárním sektoru se výrazně snížil. K poklesu zaměstnanosti došlo také v průmyslové výrobě, i když ne tak výrazně jako v zemědělství. Počet pracovníků se naopak zvýšil v nevýrobní sféře a ve stavebnictví.

V důsledku politických změn došlo k procesu privatizace státního majetku a rozpadu sdružení Sigma Koncern, sdružujícího do té doby všechny části podniku Sigma po celém Československu. 1. 4. 1990 tak vznikl podnik, který získal plnou samostatnost a jako hospodářský subjekt nesl název Sigma Lutín, státní podnik. Podnikovým ředitelem byl jmenován Ing. Milan Šimonovský, který ve své funkci, s menšími přestávkami, vydržel prakticky až do současnosti. (Přichystal 2001:178)

Změna politických a hospodářských poměrů v zemi po roce 1989, ztráty trhů, rozpad federace, následné problémy a těžkosti privatizační a postprivatizační vedly podnik k jeho nezbytnému zeštíhlení a k omezení nebo zastavení těch aktivit, které byly ekonomickou zátěží a nepřinášely žádný přímý efekt. Podnik doslova bojoval o svou existenci a udržení se na trhu čerpadel. Výrobu se dařilo držet na uspokojivé úrovni,

solidně zabezpečen byl i odbyt, export probíhal do 30 zemí, objemově však byl mnohem menší než před revolucí. Na povrch začínaly ale vyplouvat problémy na vnitřním trhu. (Smička 2012)

Po téměř 50 letech vzniká v Lutíně k 5. 1. 1994 opět privátní čerpadlářská firma – Sigma Lutín akciová společnost. Ekonomické důvody a důvody konkurenceschopnosti si vynucují další postupnou restrukturalizaci firmy. (Přichystal 2001:179)

Pro vztah na obec a na veřejné dění to mělo bezesporu těžký negativní dopad. Od podniku např. odpadl celý bytový fond, školky, prodány byly rekreační objekty, zdravotní středisko, na pokraji zániku stál Společenský dům se svými službami atp. Po dohodě s obcí byl také na obec převeden celý vodní řad, což nakonec umožnilo bezproblémové zásobování vodou celé obce. Trvalo téměř 10 let, než se situace podniku stabilizovala. (Smička 2012)

Roku 1997 byla dokončena zásadní organizační transformace firmy. Vzniká akciová společnost Sigma Group a.s. jako mateřská společnost holdingu sdružujícího více než desítku vývojových, výrobních a obchodních společností orientovaných na čerpací techniku. Posláním nové společnosti je propojit, právně, obchodně, technicky a výrobně zastřešit všechny společnosti s ručením omezeným Sigma sídlící v Lutíně a tím posílit jejich vliv a postavení na trhu čerpadel. V tomto období např. dochází k zahájení vývojových prací na nových protipovodňových agregátech. Počátkem nového tisíciletí se podnik začíná opět soustředit především na export, který je realizován dodáváním nových napájecích čerpadel pro elektrárny s 500 MW bloky v Číně. (Sigma 2009)

V areálu společnosti působilo v roce 2001 17 podnikatelských subjektů firmy Sigma a 14 dalších subjektů. Bývalý Provoz 3 zakoupila společnost John Crane Sigma a.s. a provedla v celém objektu rozsáhlou rekonstrukci. V současnosti patří tato firma k nejvýznamnějším podnikatelským subjektům v obci. (Pamětní kniha obce Lutín 1999–2012)

Roku 2004 prošla společnost Sigma Group a.s. zatím posledními významnými organizačními změnami v holdingu, které byly především zaměřené na rozčlenění výrobní struktury mezi závody v Hranicích a Lutíně. (Sigma 2009)

Po roce 1989 stály před hlavními představiteli obce velké výzvy. Bylo potřeba dokončit stavbu ČOV, opravit značně zanedbané státní a místní komunikace. Stará část obce byla navíc bez vodovodu, plynofikace a bez nedokončené kanalizace. Stále nebyla

dostavěna tělocvična pro SOU a TJ Sigma Lutín. Těsně po revoluci také dochází k převedení bytů z majetku ČR do majetku obce. (Mišáková 1994:15)

V 80. letech zbudovaná druhá část sídliště v Lutíně poskytla ubytování převážně mladým rodinám a rostoucí počet dětí dával tušit, že situace je zralá pro radikální řešení v oblasti dobudování školních zařízení. Hlavním problémem počátku 90. let byla absence úplné základní školy. První stupeň se začal přepřínovat, do prvního ročníku nastoupily děti do tří tříd. Začalo se vyučovat i v budově školní družiny. Bylo již dost nevýhodné, aby tak velký počet žáků druhého stupně cestoval každý den mezi Lutínem a Slatinicemi popř. Hněvotínem. I přes tíživou finanční situaci obce byla škola vystavěna a připravena pro nástup žáků ve školním roce 1994/1995. (Mišáková 1994:15)

Počátkem 90. let bylo také zahájeno překládání potoků Deštný a Slatinický potok s předpokládaným dokončením v roce 1993. Tato přeložka svádějící oba potoky mimo obec byla akcí, která se zdála být jednoduchou, ale později se ukázala jako složitá kvůli nedostatku finančních prostředků v průběhu dokončování. Výstavba proto musela být zpomalena a teprve za pomoci Sigmy Lutín a jejího finančního příspěvku se opět rozběhla. (Pamětní kniha obce Lutín 1999–2012)

Roku 1992 byla úspěšně dokončena stavba ČOV. Také byla vytvořena studie výstavby rodinných domků v prostoru Za Rybníčkem, kde se v rámci restituce podařilo vyčlenit 26 stavebních parcel. V této době také vznikají drobné provozovny, které napomáhají ke zlepšení zaměstnanosti v obci. (Pamětní kniha obce Lutín 1999–2012)

Nákladnou a náročnou investiční akcí byla od roku 1994 plynofikace Lutína i jeho místní části Třebčín. K dalším významným investičním akcím konce 90. let lze zařadit výstavbu tenisového kurtu v areálu bývalé školy v Třebčíně, výstavbu benzinové stanice v prostoru parkoviště před stadionem TJ Sigma Lutín, vystavění dětského hřiště, které obdržela ZŠ za vítězství ve výtvarné soutěži firmou Opavia. Hřiště bylo vybudováno za finanční spoluúčasti obce v prostoru před sportovním stadionem. Jsou zde umístěny atrakce jako např. horolezecká stěna, stoly pro stolní tenis, park pro skateboardisty atd. (Pamětní kniha obce Lutín 1999–2012)

V období let 2001 – 2010 patřily k největším a nejnákladnějším investičním akcím se státní dotací např. rozšíření a zakrytí kanalizačního systému Lutín – Třebčín, vybudování sportovního hřiště za finanční podpory Miroslava Sigmund. Tento multifunkční areál s umělým povrchem je situován vedle ZŠ Lutín. Dalšími finančně náročnými akcemi byly rekonstrukce ČOV, vybudování nové přístupové komunikace

k sídlišti, rekonstrukce ulic Olomoucká a Jana Sigmunda, vodovod ve staré části Lutína a Třebčína, regenerace panelového sídliště a parkovišť. V obou částech obce vyrostly celé nové ulice a obytné lokality, přibylo firem a společností, které se podílejí na rozvoji obce. (Pamětní kniha obce Lutín 1999–2012)

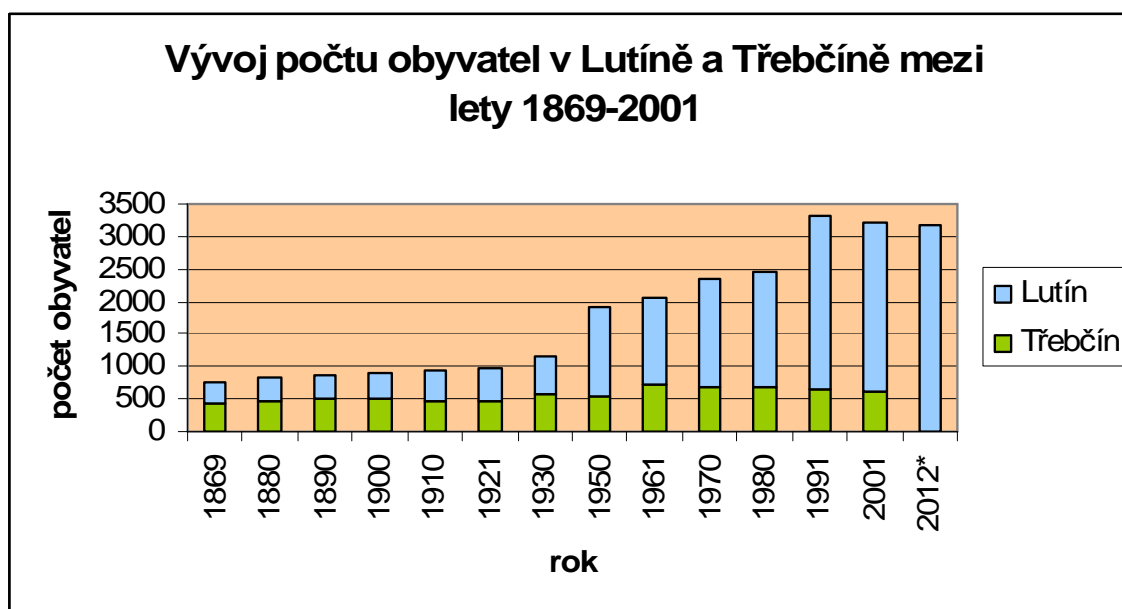
Působnost podniku vůči obci a okolí nyní existuje v jiných dimenzích a společná součinnost a spolupráce se již nikdy nebude rozvíjet v dřívějších pohledech a měřítcích. Nakonec i situace v obci je jiná, obec je samostatnější, právně silnější s jistotou přidělení svých finančních prostředků, které mnohonásobně převyšují dřívější objemy. (Smička 2012)

6 VÝVOJ SOCIÁLNÍ STRUKTURY OBCE

Demografické charakteristiky mají značný vliv např. na zaměstnanost v obci. Lze se z nich dovědět, zda má obec dostatečný počet kvalifikovaných (vzdělaných) pracovníků, nebo zda je obec atraktivní pro migranty, kteří migrují za prací. Na základě také těchto údajů lze vytvořit plán dalšího rozvoje obce.

6.1 Obyvatelstvo

Lutín je největší obcí mikroregionu Kosířsko podle počtu obyvatel. Za posledních 30 let klesá počet obyvatel téměř u většiny menších obcí v ČR, i když je tento proces poměrně nepatrný, odpovídá trendům ve vývoji počtu obyvatel v rámci ČR. Lutín je v tomto případě ovšem výjimka, jak je patrné z obr. č. 4.

Obr. č. 4: Vývoj počtu obyvatel v Lutíně a Třebčíně mezi lety 1869-2001

Zdroj: ČSÚ, *počet obyvatel celkem za obec, chybí údaje za samostatný Třebčín

Ve sledovaném období tato obec zaznamenává růst počtu obyvatel v souvislosti především s výstavbou panelového sídliště pro potřeby ubytování zaměstnanců expanzivně se rozšiřujícího podniku Sigma Lutín. Nakonec i zde dochází k mírnému snižování počtu obyvatel, souvisejícího s rozpadem této firmy po roce 1989. Do budoucna je možné očekávat stabilizaci počtu obyvatel s rostoucí atraktivitou života nedaleko většího města.

Hustota³ zalidnění podle (MVCR 2012) se v průměru pohybuje okolo 389 obyvatel na km², což je velmi vysoké číslo vzhledem k celorepublikovému průměru, který se pohybuje kolem 130 obyvatel na km². Výsledné číslo je dáno především výstavbou panelových sídlišť v 60. a 80. letech, které se nachází na velmi stísněném prostoru.

Tab. č. 2: Pohyb obyvatelstva v obci Lutín v roce 1991

	přirozený přírůstek	přírůstek stěhováním	celkový přírůstek
Lutín	37	-11	26
okres Olomouc	246	566	812
ČR	5 064	2 876	7 940

Zdroj: ČSÚ

Tab. č. 3: Pohyb obyvatelstva v obci Lutín v roce 2001

	přirozený přírůstek	přírůstek stěhováním	celkový přírůstek
Lutín	14	3	17
okres Olomouc	-137	-30	-167
ČR	-17 040	-8 551	-25 591

Zdroj: ČSÚ

Tab. č. 4: Pohyb obyvatelstva v obci Lutín v roce 2010

	přirozený přírůstek	přírůstek stěhováním	celkový přírůstek
Lutín	17	-17	0
okres Olomouc	311	72	383
ČR	10 309	15 648	25 957

Zdroj: ČSÚ

Výše uvedené tabulky č. 2, 3 a 4 vypovídající o pohybu obyvatel v obci, poskytují několik zajímavých údajů. Při porovnání tabulek lze dojít k závěru, že největší rozdíly jsou dány celkovým přírůstkem. Zatímco Lutín je charakteristický postupným úbytkem hodnoty celkového přírůstku, v rámci ČR dochází napřed k úbytku obyvatel po roce 1989 a následně opět k nárůstu. Tento fakt je dán specifickým vývojem Lutína, který je i v tomto případě zásadně ovlivněn rozpadajícím se podnikem Sigma Lutín a následnou migrací části obyvatel ze sledované obce.

Dalšího rozdílu si lze povšimnout u přirozeného přírůstku, který se v obci neustále snižuje. Tento trend je vyvolán převážně stárnutím populace, dále pak společenskými

³ (k 1. 1. 2012)

změnami po roce 1989 jako je odkládání mateřství apod. Tento vývoj se již v celorepublikovém měřítku zastavil, avšak v Lutíně stále dochází k poklesu přirozeného přírůstku.

Tab. č. 5: Obyvatelstvo v obci Lutín podle pohlaví a věkové struktury mezi lety 1991-2009

	1991	2001	2009
ženy	1707	1656	1656
muži	1624	1555	1574
0-14	889	606	480
15-64	2145	2248	2336
65 a více	297	357	414

Zdroj: ČSÚ

Nejvýznamnější charakteristikou, která zcela neodpovídá celorepublikovým trendům, je věková struktura obyvatelstva v obci, znázorněná v tabulce č. 5. Lutín je výjimkou, protože je zde více mladých lidí ve věkové skupině 0-14, než starších obyvatel nad 65 let. Tento fakt je dán především dostupností levného bydlení pro mladé rodiny s dětmi v panelových bytech. Ovšem i zde již dochází k situaci, že se poměr dosti vyrovnává a je velmi pravděpodobné, že do budoucna se tento vývoj přiblíží vývoji v rámci trendů ČR.

6.2 Zaměstnanost

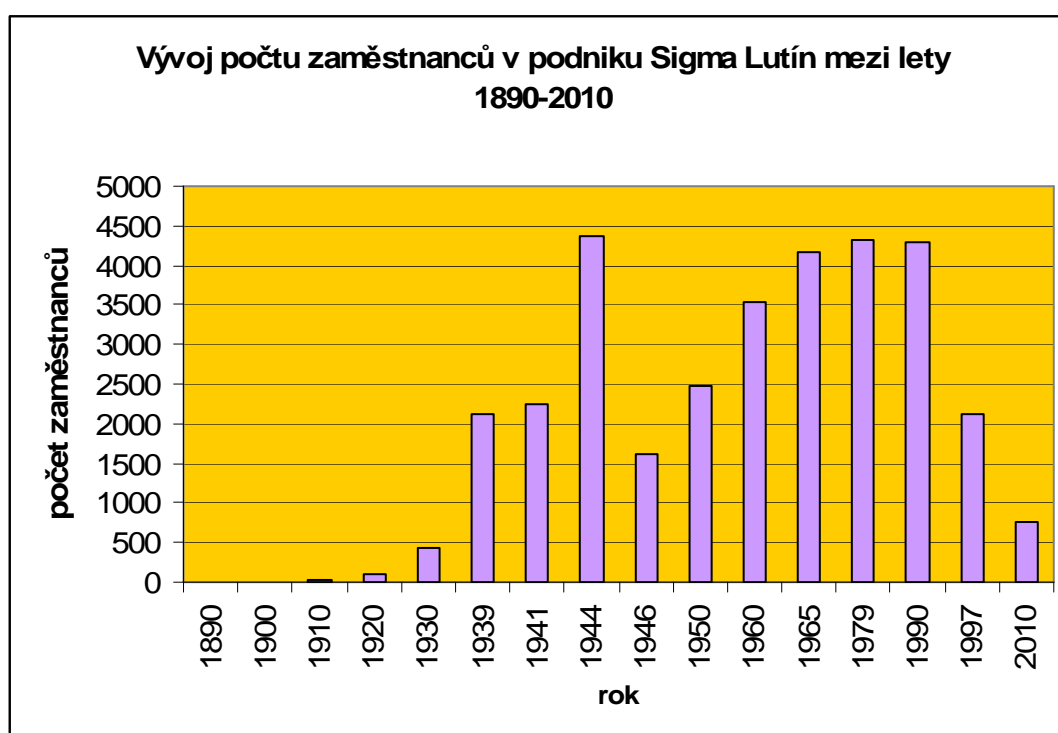
S nárůstem obchodů počátkem 19. století se postupně zvyšovala zaměstnanost ve firmě. Mzda pro zaměstnance tak mohla podstatně vylepšovat sociální poměry jejich rodin jak v Lutíně, tak v jeho okolí. V čistě zemědělské atmosféře obce to bylo něco zcela nevídaného.

Období těsně před První světovou válkou a v jejím průběhu ovlivňovalo zavedení zbrojní výroby, což pro mnohé rodiny znamenalo, že mohli zlá válečná léta přežít daleko klidněji, než jen běžná zemědělská populace, nezaměstnaná u Sigmundů.

Rozvoj firmy v meziválečných letech s sebou samozřejmě nesl i potřebu nových pracovních sil. Rozrůstání zaměstnanosti u Sigmundů se netýká jen Lutína samotného, ale také obcí okolních a regionů Olomoucka, Prostějovska a zvláště pak Litovelska a Konicka. Mezi zaměstnanci se objevují i lidé z regionů velmi vzdálených. Podnik zaměstnával stále více dělníků a vytvářel tak v kraji s převažující zemědělskou výrobou

námezdně pracující proletariát. S vnějším růstem podniku rostl pochopitelně i počet zaměstnanců. (Smička 2012)

Po Druhé světové válce odešlo mnoho zaměstnanců do jiných závodů, kde byli lépe placeni, část odešla do pohraničí. Závodní rada byla nucena navýšit mzdy a různými způsoby zvýhodňovala některé zaměstnance, aby zabránila jejich odchodu. Tento způsob udržení zaměstnanců byl typický již pro rodinu Sigmundů. I přesto, že platy byly malé, dostávali důležití zaměstnanci výhody, jako např. prémie, příspěvky na bydlení nebo dokonce získali i byty, díky tomuto měli Sigmundové jistotu, že odborní zaměstnanci jen tak nepřejdou ke konkurenci. Narůstaly však i jiné potíže, po válce došlo k nástupu mladých pracovníků do prezenční vojenské služby.

Obr. č. 5: Vývoj počtu zaměstnanců v podniku Sigma Lutín mezi lety 1890-2010

Zdroj: Archiv Sigma Lutín 1868-2012, Sigma 2012, Klega 1968, Přichystal 2001

Poválečný pokles pracovníků se brzy zastavil a nastal postupný příliv pracovních sil. Růst zaměstnanců po válce ukazuje obr. č. 5. Navyšování počtu zaměstnanců bylo spojené s přechodem podniku k výrobě těžkých průmyslových čerpadel. Za socialismu se z podniku stává prakticky monopolní dodavatel čerpadel v Československu. Období po roce 1989 je však charakteristické nutnou restrukturalizací firmy. V podstatě až do současnosti tak probíhá snižování počtu zaměstnanců ve všech firmách holdingu společnosti Sigma Group a.s.

7 VÝVOJ PROSTOROVÉ STRUKTURY OBCE

Tato část kvalifikační práce analyzuje a prezentuje výsledky dosažené shrnutím předchozích kapitol. Za pomoci geoinformačních technologií je zde naznačen vývoj prostorové struktury v jednotlivých časových intervalech. Jsou zde stručně uvedeny důvody změny podílu jednotlivých kategorií land use, které jsou blíže rozvedeny v kapitolách 5 a 6.

7.1 Vývoj prostorové struktury obce do roku 1835

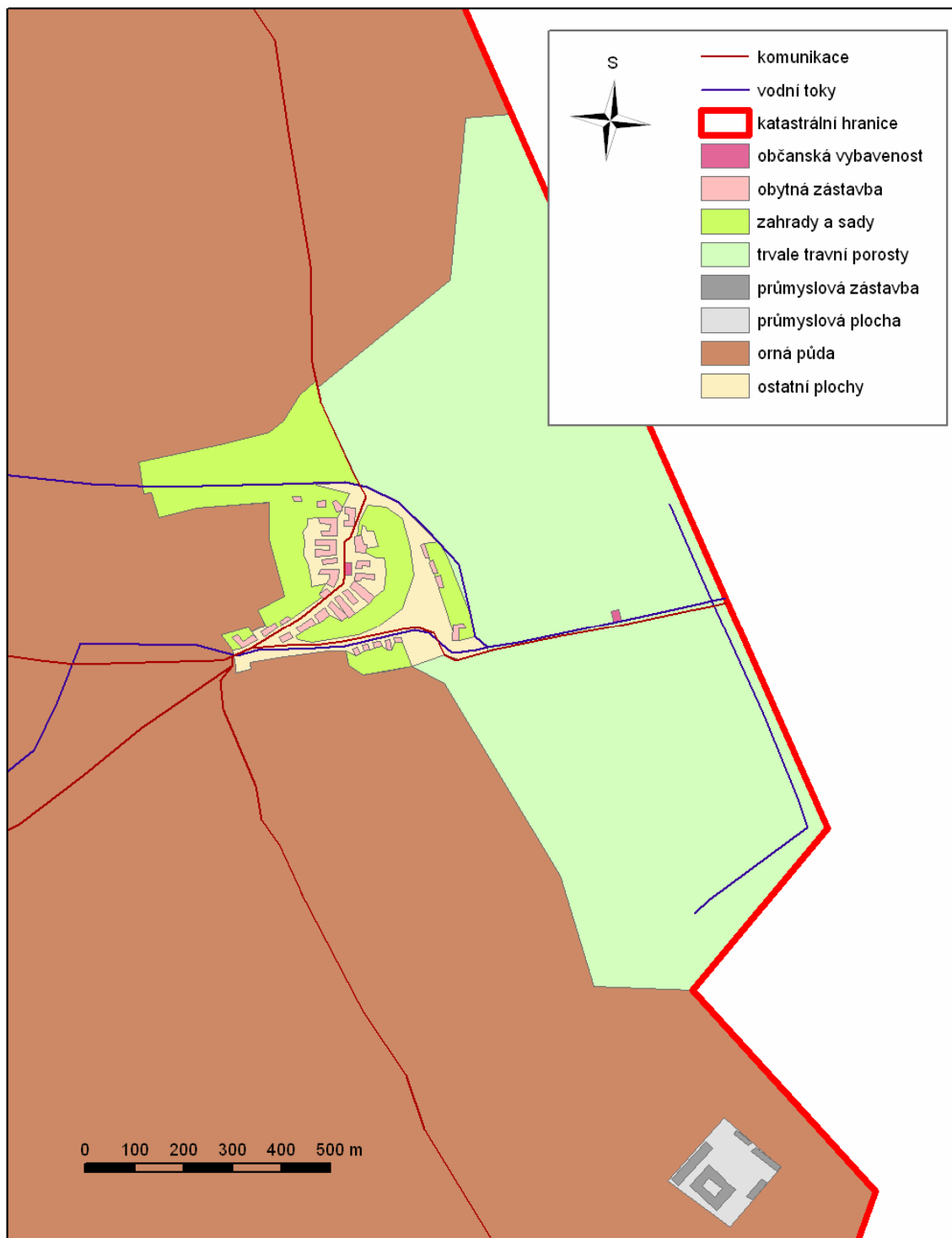
Do roku 1835 lze Lutín považovat za typickou zemědělskou obec. Charakteristickým znakem v této době jsou rozsáhlé travnaté pastviny nacházející se východně od obce směrem k řece Blatě. Samotná obec, jak je patrné z obr. č. 6, byla tvořena návší, která byla obestavěna velkými statky. Dalším výrazným jevem, kterého si můžeme povšimnout, je poměrně značné množství zahrad a sadů, které jednotlivé statky obklopovaly. Jediným územím, které lze označit jako průmyslovou plochu, je vojenský sklad nazývaný „Magacína“, situovaný jižně od Lutína, který byl využíván vojskem především v době válek. Jak je patrné z tab. č. 6, žádné vodní plochy, lesy, parky ani plochy pro sport a rekreaci se zatím ve sledovaném území nevyskytovaly. Největší rozlohu zaujímají orné půdy a trvale travní porosty. Ostatní plochy jsou v tomto případě tvořeny veřejným prostranstvím kolem komunikací a také plochami, které můžeme označit jako dvory uvnitř statků.

Tab. č. 6: Rozlohy jednotlivých typů land use obce Lutín v roce 1835

typ land use	rozloha (ha)
orná půda	689,37
průmyslová plocha	1,88
průmyslová zástavba	0,73
vodní plochy	0,00
sport a rekreace	0,00
trvale travní porosty	94,73
zahrady a sady	19,73
lesy a parky	0,00
obytná zástavba	3,06
občanská vybavenost	0,07
ostatní plochy	10,43
celkem	820

Zdroj: ArcGis 9.3, vlastní výpočty

Území současného Třebčína bylo v této době rozděleno na dvě samostatné obce s názvy Třebčín a Heneberk. Heneberk byl tvořen 12 dvory a nacházel se na severním okraji Třebčína. Třebčín stejně jako Lutín byl charakteristický svou návší, která byla obestavěna množstvím statků.

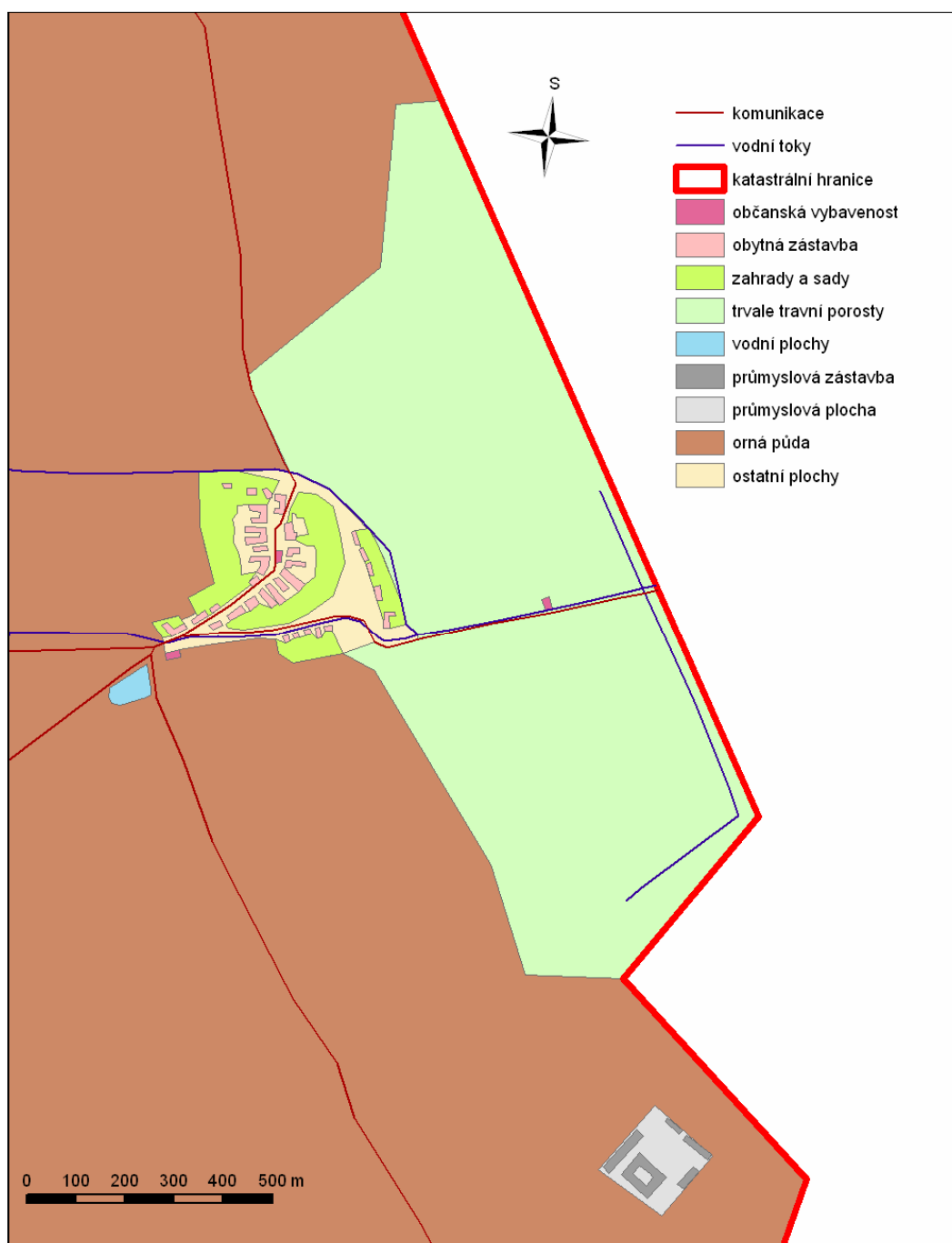

Obr. č. 6: Prostorová struktura obce Lutín v roce 1835

Zdroj: ArcČR 500 verze 2.0, VGHMÚř Dobruška, vlastní úpravy

7.2 Vývoj prostorové struktury obce mezi lety 1836 – 1882

Podle tab. č. 7 dochází v roce 1882 oproti roku 1835 k mírnému nárůstu rozlohy orné půdy, důvodem je především odvodňování trvale travních porostů a rušení zahrad a sadů původně situovaných na severním okraji obce Lutín. Oproti předešlému zkoumanému roku také dochází k nárůstu vodní plochy. Touto novou vodní plochou je prostor nazývaný „Rybníček“, který je umístěn na západním okraji obce Lutín.

Obr. č. 7: Prostorová struktura obce Lutín v roce 1882

Zdroj: ArcČR 500 verze 2.0, VGHMÚř Dobruška, vlastní úpravy

I přes založení samostatné pumpařské živnosti Ludvíka Sigmunda v roce 1868 nedochází k navýšení počtu průmyslových ploch. Jednalo se v té době pouze o malou živnost, která byla uskutečňována v jeho domácí dílně. Dále dochází k navýšení rozlohy u kategorie lesy a parky. Tento fakt je dán založením nových remízku jihozápadně od obce Třebčín. U rozlohy obytné zástavby také dochází k mírnému nárůstu, tato situace je dána zvláště rozšiřováním původní zástavby obce Lutín směrem na Třebčín a Slatinice.

Významným počinem oproti roku 1835 je také vybudování železniční tratě v Třebčíně, která spojuje Olomouc s Prostějovem.

Tab. č. 7: Rozlohy jednotlivých typů land use obce Lutín v roce 1882

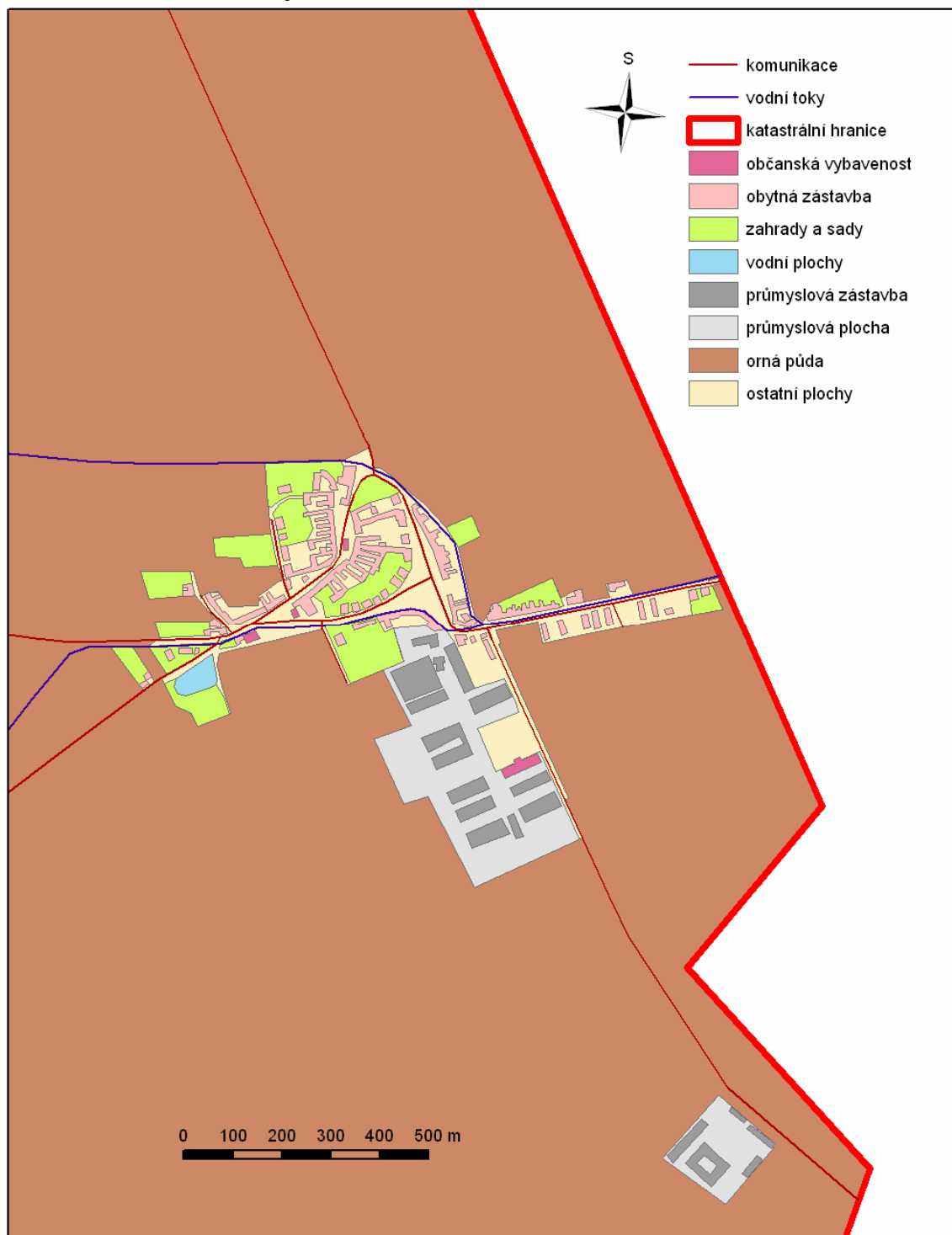
typ land use	rozloha (ha)
orná půda	701,10
průmyslová plocha	1,88
průmyslová zástavba	0,73
vodní plochy	0,44
sport a rekreace	0,00
trvale travní porosty	83,33
zahrady a sady	14,23
lesy a parky	2,45
obytná zástavba	3,12
občanská vybavenost	0,15
ostatní plochy	12,56
celkem	820

Zdroj: ArcGis 9.3, vlastní výpočty

7.3 Vývoj prostorové struktury obce mezi lety 1883 – 1938

Významným rozdílem v roce 1938 oproti předešlému sledovanému roku 1882 je výrazný nárůst průmyslové plochy a průmyslové zástavby na jižním okraji Lutína. Tento fakt je dán zejména rozvojem pumpařské živnosti synů Ludvíka Sigmunda, kteří z malé rodinné živnosti vybudovali postupem let prosperující továrnu s velkým počtem zaměstnanců. Plocha na obr. č. 8, vyčleněná jako průmyslová, zaujímá téměř 9 ha z celého zastavěného území obce. Důležitým jevem pro další rozvoj Lutína je odvodnění všech trvale travních porostů nacházejících se ve sledovaném katastrálním území. Díky této události se zvyšuje podíl orné půdy o 50 ha. Ve sledovaném období také dochází k prudkému navýšení plochy pro obytnou zástavbu na východním okraji Lutína. K této výstavbě dochází především díky narůstajícímu počtu zaměstnanců. Vedení podniku si chce své dobré zaměstnance udržet, a proto je nucené vystavět několik internátů a

rodinných domků ve směru na Olomouc. Dalšími změnami jsou také nárůst podílu občanské vybavenosti, ke kterému dochází díky vystavění nového Společenského domu, který slouží k pořádání různých akcí a k vyplnění volnočasových aktivit nejen zaměstnanců, ale také veřejnosti.

Obr. č. 8: Prostorová struktura obce Lutín v roce 1938

Zdroj: ArcČR 500 verze 2.0, VGHMÚř Dobruška, vlastní úpravy

Největšími změnami v Třebčíně oproti roku 1882 je vybudování vodní plochy v prostoru dnešní „Ohrady“, která se nachází na severozápadním okraji obce. Další změnou v obci Třebčín je vystavění 7 domů, které jsou situovány u bývalé mlékárny.

Tab. č. 8: Rozlohy jednotlivých typů land use obce Lutín v roce 1938

typ land use	rozloha (ha)
orná půda	754,73
průmyslová plocha	9,60
průmyslová zástavba	3,79
vodní plochy	0,97
sport a rekreace	0,00
trvale travní porosty	0,00
zahrady a sady	18,75
lesy a parky	1,37
obytná zástavba	9,84
občanská vybavenost	0,46
ostatní plochy	20,48
celkem	820

Zdroj: ArcGis 9.3, vlastní výpočty

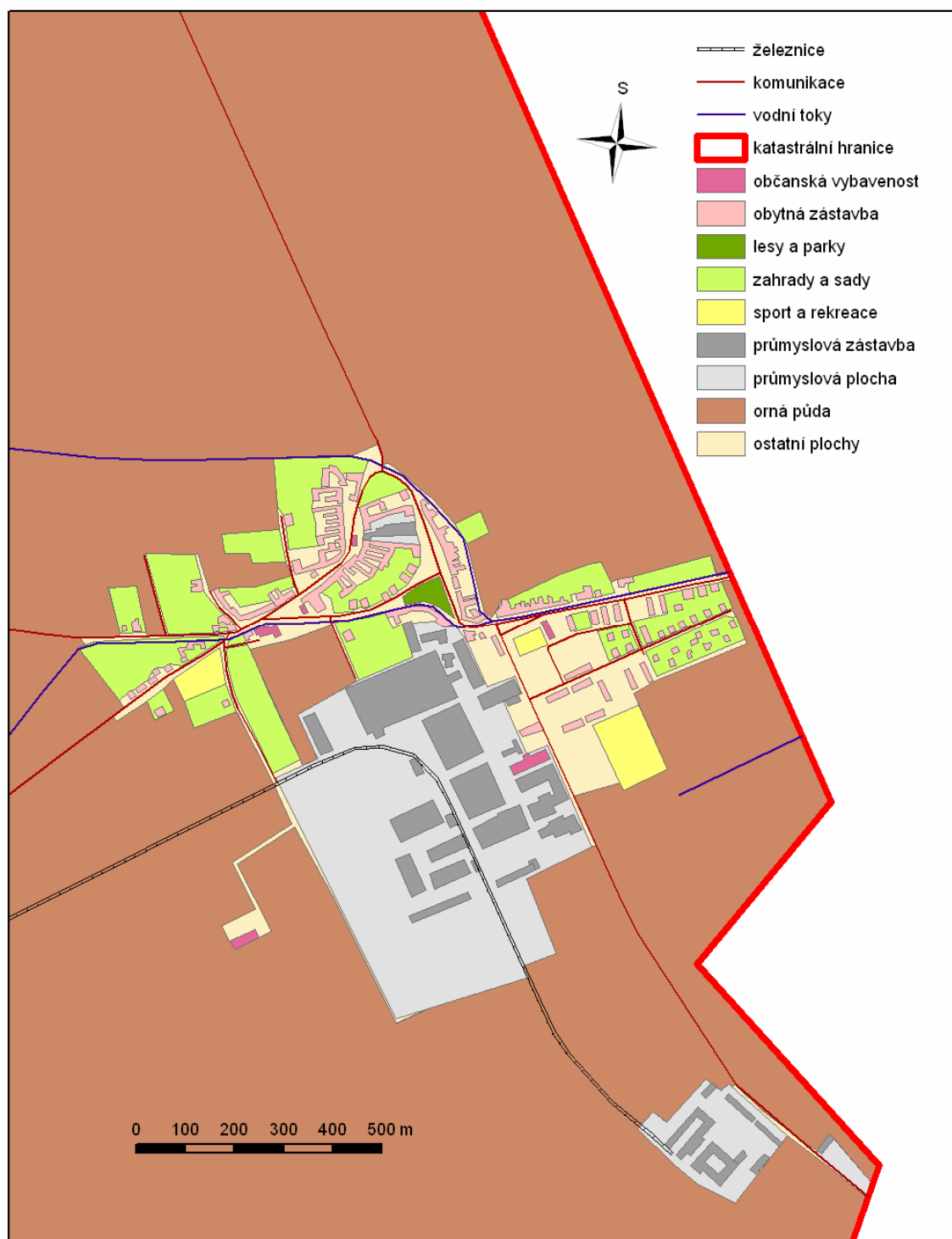
7.4 Vývoj prostorové struktury obce mezi lety 1939 – 1953

Během Druhé světové války dochází vlivem vojenské výroby k vybudování železniční vlečky do podniku Sigma a také do vojenského skladu na „Magacíně“. Vývoj prostorové struktury obce mezi lety 1939–1953 je značně ovlivněn nástupem socialismu jako nové politické ideologie. V tomto směru dochází ke znárodnění podniku Sigma. Výrobní program se začíná orientovat na výrobu těžkých průmyslových čerpadel, z tohoto důvodu dochází k výstavbám nových hal, zejména jihozápadním směrem od původního podniku. V tomto krátkém časovém horizontu dochází k navýšení průmyslové plochy na trojnásobek, což má za následek, snižování rozlohy orné půdy.

Výraznou změnou v obci je vyčlenění nových ploch pro sport a rekreaci, což je patrné z obr. č. 9. Těmito plochami jsou prostor bývalého „Rybníčku“, který je upraven na víceúčelové hřiště, dále pak nově vybudovaný sportovní stadion situovaný západně od podniku a také hřiště umístěné v prostoru dnešního nákupního střediska.

Prudce také dochází k navýšení obytné zástavby, tento fakt je dán zvyšujícím se počtem zaměstnanců podniku, kteří hledají ubytování jak v obci, tak v přilehlém okolí. Vedení podniku se v této souvislosti rozhodlo vybudovat sídliště, které je umístěno v úhlu silnic vedoucích do Olomouce a Olšan. Dále jsou ve směru na Olomouc vystavěny

nové rodinné domky, určené také pro zaměstnance podniku. S narůstající plochou pro obytnou zástavbu také dochází k nárůstu parkovišť a odstavných míst v prostorách sídliště a kolem sportovního stadionu. Tyto plochy jsou začleněny v kategorii ostatní plochy. K mírnému navýšení rozlohy na úkor orné půdy dochází také v případě zahrad a sadů. Nově vzniklá plocha parku je umístěna jižně od historického jádra obce.

Obr. č. 9: Prostorová struktura obce Lutín v roce 1953

Zdroj: ArcČR 500 verze 2.0, VGHMÚř Dobruška, vlastní úpravy

Výraznou změnou v dosavadním vesnickém rázu Třebčína je vystavění nového sídliště situovaného na východním okraji obce. Tato nová obytná zástavba čítající 28 rodinných domků je vystavěna za účelem navýšení kapacity bytových jednotek podniku Sigma Lutín.

Tab. č. 9: Rozlohy jednotlivých typů land use obce Lutín v roce 1953

typ land use	rozloha (ha)
orná půda	707,45
průmyslová plocha	26,40
průmyslová zástavba	9,28
vodní plochy	0,00
sport a rekreace	2,31
trvale travní porosty	0,00
zahrady a sady	35,13
lesy a parky	1,75
obytná zástavba	9,90
občanská vybavenost	0,66
ostatní plochy	27,12
celkem	820

Zdroj: ArcGis 9.3, vlastní výpočty

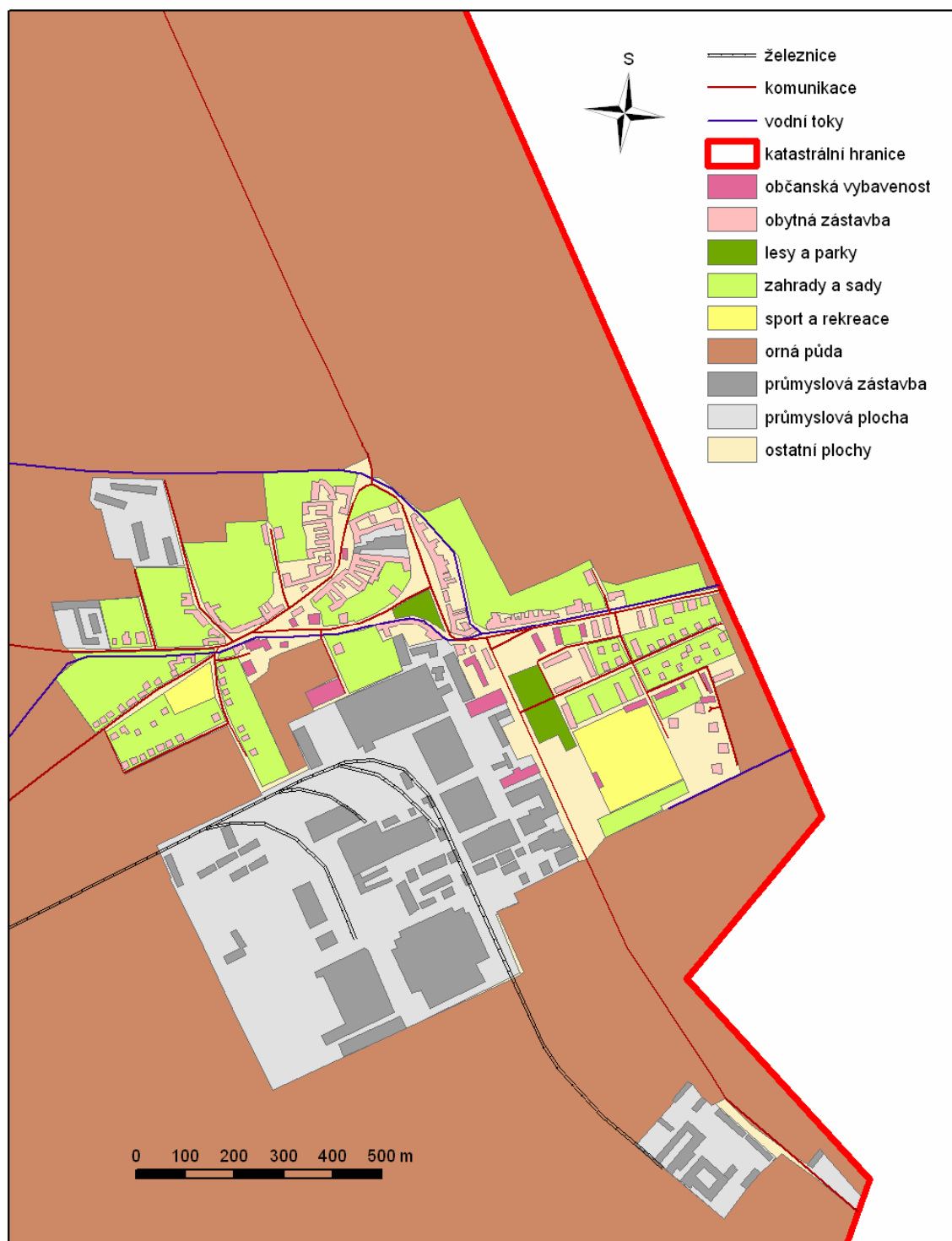
7.5 Vývoj prostorové struktury obce mezi lety 1954 – 1977

V tomto období opět dochází podle tab. č. 10 ke snižování podílu orné půdy. Důvodem tohoto snižování jsou nově vzniklé průmyslové plochy situované na západním okraji obce Lutín. Jedná se o nově vzniklý areál JZD a také o novou provozovnu firmy Stavod. Průmyslová plocha v areálu Sigmy Lutín je také rozšířena a to především z důvodu přetrvávající změny přeorientování výrobního programu na dodávky těžkých průmyslových čerpadel.

Významně se také navyšuje podíl občanské vybavenosti. V obci jsou v tomto období postaveny např. mateřská škola, umístěná na okraji sídliště, dále pak je přistavěna k ZŠ budova tělocvičny, podnikem je také vybudováno nové zdravotní středisko a na severním okraji továrny mimo její areál je vystavěno 20 garáží.

V rámci obytné zástavby dochází k vybudování nového panelového sídliště na východním okraji Lutína. Výstavba dramaticky navyšuje počet obyvatel Lutína. Tato událost je spojena s kritickým nedostatkem občanské vybavenosti v následujících letech. K rozrůstání obce dochází také směrem na Slatinice, Třebčín a v prostoru „Za Rybníčkem“. Důvodem je zejména individuální výstavba rodinných domů.

S nárůstem nových ploch pro bydlení začíná narůstat také podíl ploch zahrad a sadů. Vedle starého sídliště, před hlavním vjezdem do podniku je také založen nový park, čímž dochází k navýšení podílu parků na území obce. Jak je patrné z tab. č. 10 žádné vodní plochy se již ve sledovaném území nenacházejí.

Obr. č. 10: Prostorová struktura obce Lutín v roce 1977

Zdroj: ArcČR 500 verze 2.0, VGHMÚř Dobruška, vlastní úpravy

Výrazné změny se oproti roku 1953 dočkal Třebčín, vlivem kolektivizace zemědělství došlo k vybudování nového JZD na západním okraji obce. Také došlo k úpravě bývalého Hliníku, který byl změněn na víceúčelové hřiště vhodné i pro pořádání různých kulturních akcí. Také zde dochází k navýšení podílu zahrad a sadů vlivem rozrůstající se individuální obytné zástavby.

Tab. č. 10: Rozlohy jednotlivých typů land use obce Lutín v roce 1977

typ land use	rozloha (ha)
orná půda	665,32
průmyslová plocha	39,37
průmyslová zástavba	17,95
vodní plochy	0,00
sport a rekreace	4,01
trvale travní porosty	0,00
zahrady a sady	48,07
lesy a parky	4,58
obytná zástavba	10,58
občanská vybavenost	1,57
ostatní plochy	28,55
celkem	820

Zdroj: ArcGis 9.3, vlastní výpočty

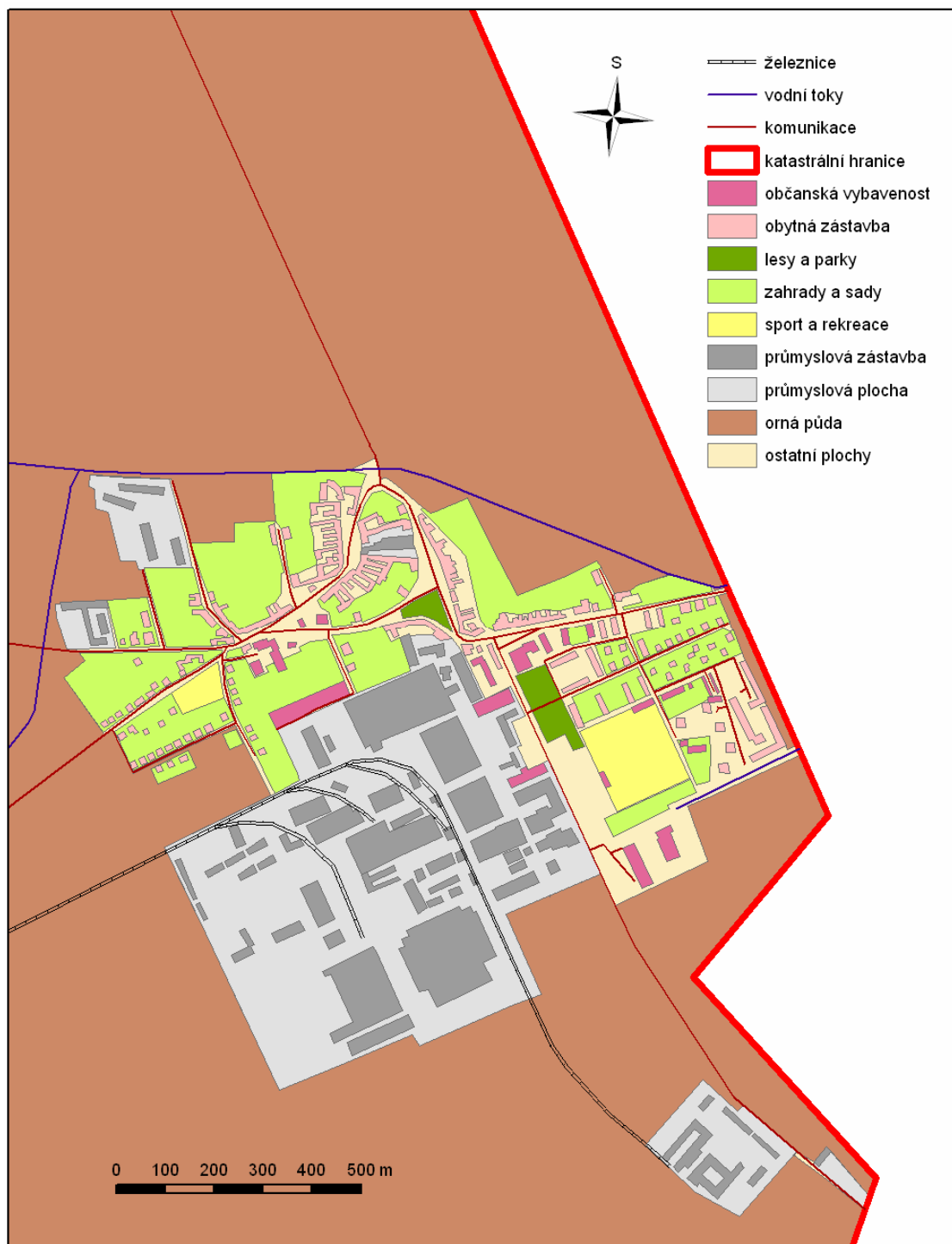
7.6 Vývoj prostorové struktury obce mezi lety 1978 – 1994

V tomto období opět dochází ke snižování podílu orných půd, ovšem již ne tak dramatickým způsobem jako v předešlých letech. Tento časový úsek lze charakterizovat jako jistou stabilizaci vývoje prostorové struktury obce. Rozšiřování obce se již neděje v takové míře jako v minulosti. Jedinou výjimkou je výstavba druhé části panelového sídliště v polovině 80. letech, která s sebou přináší změny týkající se především občanské vybavenosti v obci. Výstavba tohoto sídliště je realizována z důvodu stále se zvyšujícího počtu zaměstnanců podniku Sigma.

Rok 1994 oproti předcházejícímu sledovanému roku 1977 je charakteristický nárůstem objektů veřejné vybavenosti. Tento nárůst je odrazem stále se zvyšujícího počtu obyvatel obce Lutín. Těsně před rokem 1989 dochází k vybudování nového nákupního střediska, které je situované na křižovatce komunikací vedoucích do Olomouce a Olšan, což je patrné z obr. č. 11. Toto nákupní středisko má za cíl uspokojit základní potřeby obyvatelstva v oblasti služeb. Dalšími objekty občanské vybavenosti jsou nová střední škola strojírenská s prostornou tělocvičnou, postavená na jižním okraji obce u silnice

směrem do Olšan, dále nová mateřská škola situovaná poblíž nového sídliště a v neposlední řadě také rozšíření ploch garáží při severním okraji podniku.

Důležitou změnou před rokem 1994 je také přeložení potoku Deštný, jehož tok se nyní západně od obce spojuje s říčkou Slatinický potok. Tento tok nese dále jméno Deštný potok. Odklonění toku také probíhá na severovýchodním okraji obce, kdy je část toku vedoucí obytnou zástavbou přeložena dále na sever mimo zástavbu.

Obr. č. 11: Prostorová struktura obce Lutín v roce 1994

Zdroj: ArcČR 500 verze 2.0, VGHMÚř Dobruška, vlastní úpravy

Situace v Třebčíně je v tomto období prakticky neměnná, nedochází zde k žádným výraznějším změnám na podílech jednotlivých kategorií land use.

Tab. č. 11: Rozlohy jednotlivých typů land use obce Lutín v roce 1994

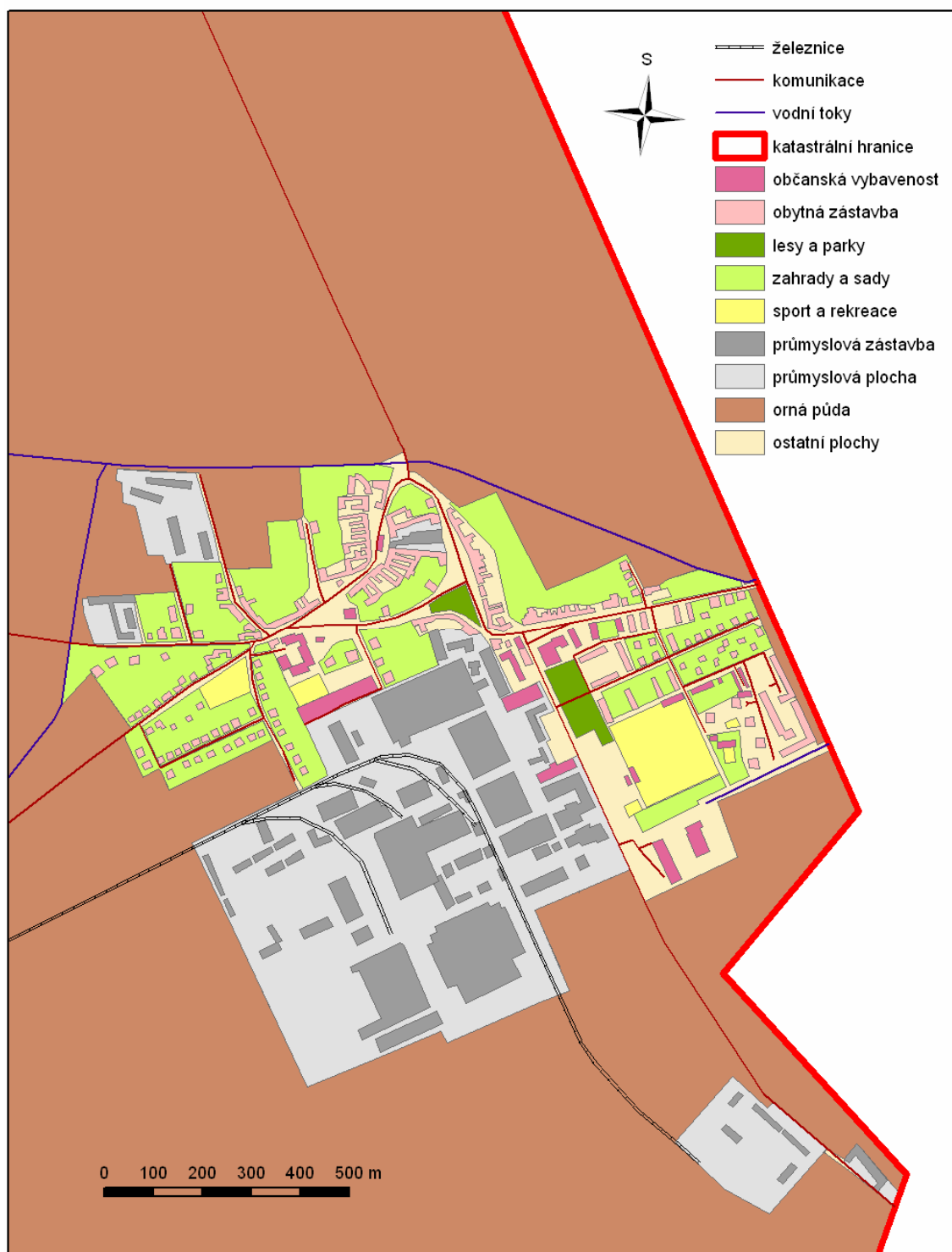
typ land use	rozloha (ha)
orná půda	655,01
průmyslová plocha	41,73
průmyslová zástavba	18,84
vodní plochy	0,00
sport a rekreace	4,01
trvale travní porosty	0,00
zahrady a sady	51,32
lesy a parky	4,58
obytná zástavba	11,53
občanská vybavenost	2,61
ostatní plochy	30,36
celkem	820

Zdroj: ArcGis 9.3, vlastní výpočty

7.7 Vývoj prostorové struktury obce po roce 1995

Vývoj prostorové struktury v obci od roku 1995 až po současnost lze charakterizovat jako stagnující. Nedochází prakticky k žádným změnám v podílech jednotlivých kategorií land use oproti předcházejícímu časovému období. Jedinou výjimkou je nepatrný nárůst obytné zástavby. Tento fakt je dán, především suburbanizačními tendencemi společnosti po roce 1989, kdy dochází k rozptýlení městského obyvatelstva do okolních vesnic, tvořících jeho zázemí. V této souvislosti dochází v Lutíně k poměrně velkému rozvoji individuálního bydlení. Ve směru na Třebčín a Slatinice jsou stavěny rodinné domy, které v některých případech vytvářejí dokonce i nové ulice.

Rozrůstání obce již ale není tak mohutné jako za socialismu. Obec se soustřeďuje především na menší investiční akce jako jsou např. opravy chodníků, revitalizace nového sídliště, úprava starých komunikací. Všechny tyto aktivity dohromady spořádají velké finanční obnosy, které potom chybí při výstavbě nových a opravě starých budov občanské vybavenosti nebo při uspokojování potřeb volnočasových aktivit místních obyvatel, jako jsou výstavba cyklostezek atd., výjimku v tomto případě tvoří nové multifunkční hřiště s umělým povrchem, které je součástí areálu ZŠ Lutín.

Obr. č. 12: Prostorová struktura obce Lutín v roce 2006

Zdroj: ArcČR 500 verze 2.0, VGHMÚř Dobruška, vlastní úpravy

Z níže uvedené tab. č. 13 je zřejmé, že se stále se zvyšujícím počtem obyvatel v obci dochází zejména k výraznému nárůstu objektů občanské vybavenosti, výjimkou je pouze rok 2006, ve kterém lze celý vývoj prostorové struktury obce označit jako rigidní. Z této tabulky je také patrné, že k největšímu navýšení průmyslových ploch dochází před

rokem 1938, což je spojeno s v této době expandujícím závodem Sigma Lutín. Navýšení průmyslové plochy po druhé světové válce nedochází vlivem potřeby rozšířit podnik, ale potřebou reorganizovat výrobní program na výrobu těžkých průmyslových čerpadel.

Tab. č. 12: Rozlohy jednotlivých typů land use obce Lutín v roce 2006

typ land use	rozloha (ha)
orná půda	656,21
průmyslová plocha	42,06
průmyslová zástavba	18,67
vodní plochy	0,00
sport a rekreace	4,50
trvale travní porosty	0,00
zahrady a sady	48,57
lesy a parky	4,58
obytná zástavba	12,30
občanská vybavenost	2,75
ostatní plochy	30,36
celkem	820

Zdroj: ArcGis 9.3, vlastní výpočty

Pokud se zaměříme na vývoj obytné zástavby v obci, můžeme si povšimnout největších změn před rokem 1938. Tento fakt je dán opět rozrůstajícím se závodem, kdy se Sigmundové rozhodli udržet si nejkvalifikovanější pracovníky tím, že jim začali stavět internáty a rodinné domky zejména v úhlu silnic na Olomouc a Olšany. Dalším významným rozšíření obytné zástavby je vybudování několika sídlišť v období socialismu. Lutín se díky těmto bytovým jednotkám rozrůstal dále na východ k řece Blatě.

Tab. č. 13: Řetězový index vybraných typů land use obce Lutín mezi lety 1835-2006

typ land use	1835	1882	1938	1953	1977	1994	2006
orná půda	100	101,70	107,65	93,74	94,04	98,45	100,18
průmyslová plocha	100	100,00	511,29	274,98	149,14	105,98	100,78
průmyslová zástavba	100	100,00	518,36	244,75	193,43	104,96	99,10
sport a rekreace	-	-	-	100,00	173,79	100,00	112,28
zahrady a sady	100	72,12	131,77	187,34	136,85	106,76	94,64
lesy a parky	-	100,00	55,97	127,70	261,26	100,00	100,00
obytná zástavba	100	102,05	315,30	100,60	106,87	109,00	106,64
občanská vybavenost	100	217,61	298,64	142,02	239,60	166,53	105,17
ostatní plochy	100	120,50	163,01	132,43	105,26	106,36	100,00

Zdroj: ArcGis 9.3, vlastní výpočty

8 PROGNOZA

Prognóza rozvoje obce Lutín by měla především sloužit k nalezení a správnému vyhodnocení hlavních cílů rozvoje a předpokladů jejich naplnění v daném území. Tato kapitola by měla rozebírat současnou základní ekonomickou, sociální a demografickou situaci, stav přírody a krajiny a dalších faktorů ovlivňujících život v obci. Výsledek této analýzy je dále doplněn krátkou SWOT analýzou, stručným přehledem hlavních záměrů obce a charakteristikou ÚPD platné pro sledované území.

8.1 SWOT analýza

Principem SWOT analýzy je podání jednoduché, výstižné a objektivní charakteristiky hlavních rysů sledovaného území. Využitím silných a omezením slabých stránek by mělo docházet k využití nabízejících se příležitostí a omezení identifikovaných hrozeb. SWOT analýza je především sestavena z analytických poznatků získaných z místního šetření na území obce.

Hlavním cílem analýzy je usilování o formulaci opatření vedoucích k podpoře a rozvoji hospodářského, sociálního a kulturního rozvoje obce. Mezi obecné cíle obce lze zařadit rozvoj samosprávy obce, hospodářského, sociálního a kulturního života v obci, rozvoj technické infrastruktury v obci, řešení problematiky životního prostředí, především v oblasti odpadů, znečištění ovzduší a vodních toků, rozvoj cestovního ruchu a venkovské turistiky, řešení sociálních služeb a zdravotní péče, nalezení řešení k vyjasnění majetkových poměrů ve vlastnictví obce, podpora rozvoje malého a středního podnikání.

Silné:

- úroveň technické infrastruktury na vysoké úrovni (vodovod, plynofikace, kanalizace)
- velmi dobrá dopravní obslužnost – dopravní propojení sousedních obcí ve vazbě na krajské město
- výhodná strategická poloha u dálnice
- vhodné podmínky pro tradiční zemědělskou produkci
- dobré podmínky pro individuální výstavbu, růst obliby bydlení na venkově
- rekonstruované a kvalitní vzdělávací kapacity

Slabé:

- špatný technický stav místních komunikací
- nedostatečné daňové příjmy obce
- zastaralé technické vybavení zemědělských podniků a jeho pomalá obměna
- nedostatek dobrovolných pracovníků zapojených do programů pro volný čas dětí a mládeže
- rostoucí kriminalita, zejména u mladších generací
- nevyužívané alternativní zdroje energie

Příležitosti:

- spolupráce s podnikem Sigma Group a.s. na rozvoji obce
- rezerva v územním plánu pro individuální výstavbu
- rozšíření mimoškolních, vzdělávacích a sportovních aktivit jako součást prevence před rozšiřováním kriminality
- rozšířit množství poskytované péče o přestárlé občany
- finanční podpora organizací působících v oblasti sportu a jiných volnočasových aktivit
- další rozvoj cyklotras
- zvýšit a zefektivnit spolupráci drobnějších podnikatelů, místní samosprávy a státní správy při tvorbě vhodného podnikatelského prostředí
- další budování a rozšiřování infrastruktury zvyšuje atraktivitu obcí pro bydlení i podnikání v nich

Ohrožení:

- nedostatečná koncepčnost a podpora ze strany státní správy
- nedostatek kvalifikovaných pracovníků (především s VŠ vzděláním) může bránit dalšímu rozvoji prosperujících firem
- pokud nedojde k provázanosti kvalifikačních potřeb sledovaného území s budoucí nabídkou učebních a studijních oborů, dojde pravděpodobně ke zvýšení rozdílů mezi nabídkou a poptávkou na místním trhu práce po jednotlivých kvalifikacích
- nedostatek finančních prostředků pro volnočasové aktivity = zvýšení nárůstu negativních jevů (kriminalita, drogy, zhoršení zdravotního stavu obyvatel)

- zvyšující se podíl starých občanů
- ekologická zátěž – bývalé skládky, prosáknutí odkalovacích nádrží v areálu bývalé Sigmmy Lutín

8.2 Územně plánovací dokumentace

Obec Lutín vytvořila tuto novou ÚPD za účelem koordinace záměrů a řízení vývoje celého správního území. Cílem bylo definování důležitých bodů v dalším rozvoji obce s důrazem na odstranění aktuálních urbanistických chyb. Snahou obce je v tomto případě zajištění kvalitního životního prostředí. Důležitou informací při vytváření současné ÚPD je posunutí katastrální hranice mezi částí Lutín a obcí Hněvotín. Tato změna byla vyvolána potřebou řešit problémy dopravní obsluhy v sídlišti „Mačkalov“.

Lutín je obcí 1. typu a nachází se v ORP Olomouc. Obecní úřad nemá žádné speciální oddělení zabývající se územním plánováním nebo stavebním řádem, tuto funkci zastává zastupitelstvo obce jako celek. Avšak, na území obce je situován stavební úřad, na který dostává obec určité finanční částky, tento úřad je ovšem samostatný.

Současný územní plán schválený 1. 9. 2004 je již druhým územním plánem vytvořeným pro tuto sídelní strukturu. Aktuální územní plán vychází ze starého stavebního zákona č.50/1976 Sb. Podkladem pro vypracování aktuální ÚPD byl Územní plán sídelního útvaru obce Lutín, schválený roku 1998 a také Urbanistická studie místní části Třebčín ze stejného roku. Obec Lutín, jako pořizovatel ÚP, vypracoval návrh zadání. Nadřízeným orgánem územního plánování je v tomto případě Krajský úřad Olomouckého kraje. Schválené zadání se stalo závazným podkladem pro zpracovatele návrhu, kterým bylo Urbanistické středisko Brno spol. s r.o. Obec Lutín je vzhledem k novému stavebnímu zákonu z roku 2006 nucena vypracovat do roku 2015 nový ÚP. Pořizovatelem tohoto plánu by již měl být samotný Krajský úřad Olomouckého kraje, konkrétně odbor strategického rozvoje kraje, oddělení územního plánování a stavebního řádu. (ÚPD obce Lutín 2004)

V současné době existují dvě změny aktuálního ÚP. Obě tyto aktualizace se týkají rozvoje obce v oblasti bydlení, vymezují prostory pro stavbu především rodinných domů na severním a západním okraji Lutína a na východním okraji Třebčína. Pořizovatelem 1. změny byl ještě obecní úřad Lutín, ovšem u 2. změny se situace změnila a pořizovatelem se dle zákona č. 183/2006 Sb. stal již Krajský úřad Olomouckého kraje, tato aktualizace

by měla být schválena v průběhu května. Podnětem pro vytvoření obou změn je nedostatek místa pro obytnou zástavbu. (Bábek 2012)

Obec se ve své minulosti potýkala s řadou rozvojových problémů, které do jisté míry zpomalovaly tempo růstu samotné prostorové struktury. V současnosti jsou již veškeré zásadní nedostatky vyřešeny, Třebčín byl připojen na lutínský vodovod, plynofikace byla úspěšně dokončena a dostavba jednotlivých etap ČOV také. V současnosti existuje tedy podle zastupitelů obce jediný menší problém týkající se rozvoje prostorové struktury. Tímto nedostatkem, i když poměrně malicherným, se zdá být vymezení ploch pro bydlení, které mají být situovány především na severním a západním okraji části Lutín. Problém spočívá především v tom, že aktuální plochy určené pro obytnou zástavbu nejsou zcela zaplněny. Důvodem je fakt, že majitelé těchto pozemků na nich nechtějí nyní stavět a tyto pozemky drží pro své potomky. V souvislosti s tímto vzniká problém vymezení dalších ploch, když staré nejsou dosud zastavěny. Vytváření infrastruktury a inženýrských sítí je v tomto případě dosti nákladné a tato infrastruktura pak ve výsledku slouží jen malé hrstce zastavěných pozemků, což je pro obec dosti nevýhodné. (Bábek 2012)

Cílem územního plánu pro sledovaný sídelní útvar je zachování urbanisticky cenných prostorů v historickém středu Lutína, Třebčína, charakteru urbanistické struktury ve spojení s výškovou hladinou budov a respektování drobných sakrálních staveb v urbanizovaném prostředí a krajině, dále doplnění liniové zeleně podél stávajících a navržených komunikací. (ÚPD obce Lutín 2004)

Hlavní lokalitou pro budoucí rozvoj obce je především prostor před obecním úřadem a školou, ve kterém obec hodlá vybudovat centrum obce v návaznosti na historickou náves, toto centrum by mělo být vymezeno novými budovami občanské vybavenosti. Náves, původně umístěna v centru historické části zástavby, se vlivem rozšiřování obce jižním a východním směrem dostala do polohy mimo těžiště obce. Náves tedy v dnešní době funkci centra neplní, protože je pro pěší špatně dostupná a je obklopena pouze objekty s převažující funkcí bydlení bez občanského vybavení. (ÚPD obce Lutín 2004)

V rámci Lutína je do budoucna plánováno s výstavbou obytných ploch, které doplní stávající plochy a dále pak s vymezením nových ploch, které by postupem času spojily Lutín s Třebčínem. Uskutečněním tohoto kroku by byla splněna vize Sigmundů o rozvoji Lutína směrem k Třebčínu z 30. let minulého století. Plochy pro bydlení

v Třebčíně budou umístovány pravděpodobně do okrajových poloh mimo dosah ZD a železnice. Budou stavěny tak, aby došlo k doplnění urbanistické struktury sídla.

Jedním z hlavních cílů obce z hlediska řešení koncepce dopravy sledovaného území je dobudování dostatečného množství cyklostezek, které se v katastrálním území téměř nevyskytují. V horizontu několika let plánuje obec vystavět zejména cyklostezky spojující Lutín s Třebčínem a Lutín se Slatinicemi. Jednou z priorit v místní části Třebčín je také řešení negativního vlivu provozu z areálu ZD. Dalším cílem je dobudování parkovacích stání pro motorová vozidla v části sídliště „Mačkalov“. Tento plán je ovšem omezen stísněností prostoru, na kterém se sídliště nachází. (ÚPD obce Lutín 2004)

Pokud se zaměříme na plochy určené pro výrobu, obec se rozhodla dále tyto plochy nerozšiřovat. V bývalém areálu podniku Sigma je v současnosti poměrně velké množství pozemků (brownfields), které čekají na své nové využití. Nové plochy výrobních aktivit nejsou ve sledovaném území vymezeny s ohledem na předdimenzované kapacity areálu bývalé Sigmy v Lutíně. (Bábek 2012)

S ohledem na uvažovaný rozvoj bydlení ve sledovaném území je třeba také klást důraz na posílení možnosti sportovního vyžití. Ovšem s navržením nových ploch pro sport a rekreaci se v současnosti nepočítá. K tomuto účelu slouží areál Rybníček, vhodný pro pořádání koncertů i příležitostných sportovních akcí. Do budoucna se obec hodlá především zaměřit na revitalizaci sportovního areálu TJ Sigma Lutín, který nabízí velké množství příležitostí pro uspokojování volnočasových aktivit. Tento areál disponuje dvěma fotbalovými hřišti, tenisovými kurty, kluzištěm, halou na stolní tenis a šatnami se sociálním zařízením. Sportovní areál bývalé Sigmy Lutín je v současné době nedostatečně využit. Ekonomičtějším využitím areálu a jeho otevřením do sídliště by obec získala kvalitní zázemí pro sportovní vyžití obyvatel. V neposlední řadě slouží ke sportovnímu vyžití nové multifunkční hřiště s umělým povrchem vystavěné za finanční podpory Ing. Miroslava Sigmunda v areálu základní školy. V Třebčíně bylo pro sportovní vyžití zřízeno několik lokalit. V bývalém hliníku na severozápadním okraji sídla byl vybudován sportovní areál sloužící v letních měsících i pro pořádání kulturních akcí. Východní část Třebčína – kolonie rodinných domků má k dispozici hřiště na volejbal.

Parky a veřejná zeleň je v Lutíně zastoupena ve značné míře. Jedná se o plochy veřejné zeleně ve středu Lutína. Jižní část se vzrostlou zelení byla pro svou kvalitu zařazena do VKP. Další park byl v minulosti založen v předprostoru bývalého závodu Sigmy Lutín. Svou vzrostlou zelení tvoří zelenou clonu mezi průmyslovým areálem a

obytnou zástavbou. Třebčín má naopak nedostatek ploch veřejné zeleně. Stávající plochy zeleně se vyskytují jen sporadicky na návsi, v okolí kostela a podél páteřní komunikace. Vzhledem k nedostatku ploch zeleně a sportu v sídlišti „Mačkalov“, byla na jižním okraji sídliště vymezena plocha pro rekreační areál s možností doplnění o další v budoucnu chybějící plochy sportu, např. koupaliště. (ÚPD obce Lutín 2004)

Lutín i Třebčín mají veškeré předpoklady pro rozvoj. Potenciál rozvoje obce lze vidět rozhodně pozitivně, zastupitelstvo obce vyvíjí snahu připravit v obci podmínky pro její budoucí rozvoj. I když je obec v blízkosti velkého města, tak neleží na žádné velké dopravní tepně, která by negativně ovlivňovala život v obci. Dalšími výhodami jsou např. volné prostory pro podnikání, pracovní příležitosti v místě bydliště, krátká dojížděková vzdálenost do krajského města, blízkost lékařské ambulantní péče, možnost sportovního vyžití i krátkodobé rekreace, nalézají se zde vhodné plochy pro rozvoj bydlení. Problémem může být zastaralost dopravní infrastruktury, finanční zajištění dopravní obslužnosti atd.

8.3 Spolupráce Sigmy Group a.s. a obce Lutín

Očekává se zlepšení vztahů mezi podnikem a ZŠ Lutín a taktéž mezi SŠ v Lutíně. Půjde zejména o systematictější řízení sponzoringových operací, recipročně ze strany škol pak o propagaci Sigmy.

V přípravě je také napojení areálu Sigmy na komunikaci od Olšan, čímž se podstatně odlehčí těžké nákladní dopravě přes centrum obce.

Opětně bude podnik napomáhat obci v řešení technických problémů ve vnitřní infrastruktuře obce jako jsou např. vzhled obce, havárie atd. Nadále budou zachovány a rozšířeny služby Společenského domu. Lze také předpokládat, že se budou stále více rozvíjet další soukromé aktivity nejrůznějších služeb.

Pro rozsáhlejší záměry bude zásadní, jak se bude vyvíjet celosvětová globální politika, jak obstojí Sigma ve světové konkurenci, jak se bude vyvíjet tuzemské hospodářství a jaká bude shoda na prioritách rozvoje společnosti.

Vyřešit se budou muset otázky další občanské vybavenosti obce Lutín, které budou společným zájmem a zvýší image a reprezentaci i obce.

Nezbytnou a účinnou spoluprací podniku a obce je potřeba nově vnímat při jakémkoliv rozšiřování výrobní základny podniku, zvláště v širším rozsahu. Dnes již není

vyloučené, že podnik bude muset znova rozšířit své provozní plochy, zejména s ohledem na těžký a specializovaný výrobní program.

Společně bude určitě řešen vzhled a úprava obce a její splynutí bez obtíží a zátěží s podnikem a jeho průmyslovou zónou v obecném slova smyslu.

Pravděpodobně dojde k užší spolupráci Lutína a tedy i podniku s lázeňskou obcí Slatinice, s regionálními organizacemi Haná, Kosířsko, které podporují volnočasové aktivity obyvatelstva a především mládeže.

Téměř s určitostí lze ale tvrdit, že takový rozsah součinnosti obce a podniku, který přetrvával v druhé polovině 20. století do roku 1989, již nebude nikdy realizován. Na druhé straně bude pro obec velmi prospěšné, bude-li mít za zády silný průmyslový komplex s dobrým jménem, který všestranně podpoří významnost, známost či dokonce atraktivitu Lutína a jeho okolí.

10 ZÁVĚR

Počátek lutínského závodu Sigma spadá do 60. let 19. století, kdy u nás došlo k velkému politickému, hospodářskému i kulturnímu rozvoji. Po porážce rakouských vojsk v roce 1866 došlo k rozdělení říše na Rakousko a Uhersko. Západní část, díky vysoké kvalitě půdy, orientovala své hospodářství zejména na pěstování řepy a obilí. Třídní diference na vesnicích byla v té době typickým jevem.

Také v Lutíně se prohlubovaly rozpory mezi bohatými sedláky a chalupníky. Tato situace velmi usnadnila zakladatelům pumpařské živnosti budovat svůj podnik. Postupně se však situace měnila. S rozvojem podniku a růstem jeho prosperity vznikla zároveň vzájemná nevraživost průmyslově orientované části obce Lutín a části zemědělské. Nevraživost vyvrcholila v době mezi dvěma světovými válkami, kdy k napjatému poměru mezi rolníky a továrními dělníky docházelo zejména proto, že průmyslová výroba odčerpávala pracovní síly ze zemědělství. Čeleď z obce i z okolních vesnic odcházela hromadně ze zemědělství do továrny za vyšším výdělkem a sedláci za ně hledali jen těžko náhradu. Výjimkou bylo období světové hospodářské krize, kdy největší jistotou na vesnici bylo vlastnictví a zemědělské obdělávání vlastních pozemků. Nevraživost průmyslové a zemědělské části také prohluboval neustále se rozšiřující průmyslový podnik, kdy bylo třeba vykupovat selské pozemky, mnohdy té nejvyšší bonity, za účelem výstavby nových továrních budov a hal.

Zakladatelé podniku Sigma Jan a František Sigmundové vyrůstali ve skromných životních poměrech a na prvním místě u nich byla vždy jejich živnost. Bytové potřeby svých zaměstnanců řešili ve velmi malé míře. Představitelé obce tento nezáměr Sigmundům často vytýkali. Až v roce 1934 založil Ing. Jan Sigmund pro místní obecnou školu nadaci pro podporu chudých žáků. Sigmundi také zamýšleli podle Baťova vzoru provést velkou přestavbu obce. Roku 1938 objednali vypracování regulačního plánu, ale válka realizaci toho záměru znemožnila.

Po znárodnění, za existence národního podniku Sigma Lutín, se bytová situace pro zaměstnance továrny začala zlepšovat, ale nové byty vznikaly odděleně od původní vesnické zástavby a vznikala tak nová sídliště, s novými obslužnými zařízeními, což stále více prohlubovalo rozpory ve vztazích mezi tzv. novým a starým Lutínem. Rozvojem původní vesnické části obce se vedení průmyslového podniku nikdy nezabývalo. V době zakládání zemědělských družstev a poté i v období budování socialismu se situace v zemědělství radikálně změnila. Zavádění strojové výroby a vznik velkokapacitních

zemědělských podniků velmi přiblížilo poměry v zemědělství poměrům v průmyslových podnicích. Stejně tak i v obci Lutín. Členové vedení státního podniku Sigma Lutín aktivně podporovali společenský i hospodářský rozvoj celé obce. V areálu podniku vybudovaný Společenský dům sloužil potřebám všech občanů. TJ Sigma Lutín, finančně hojně podporovaný podnikem Sigma, šířil dobrou pověst podniku i sobě po celé Moravě.

Po roce 1989 došlo opět ke zlomu. Podnik se začal připravovat na přechod v akciovou společnost v rámci příchozí „velké privatizace“. Do soukromých rukou podnik přešel v roce 1994. Majitel začal velkou měrou redukovat výrobu, propouštět zaměstnance. Ve velké míře také docházelo k přetrhání obchodních vztahů s tradičními partnery, zejména z oblasti bývalého SSSR. 130 let budovaný celosvětově uznávaný průmyslový podnik ztrácel zavedená odbytiště, ale především dobrou pověst.

Příštích 10 let procházel náročnou reorganizací, jejíž výsledkem je dnes stabilní subjekt, který provozuje činnost na přibližně 1/3 plochy původního areálu. Postupně se vedení firmy daří obnovovat staré obchodní vztahy, dokonce se vrací ke svým obchodním partnerům na Blízkém východě a v Rusku. Také spolupráce s obcí se obnovila a dnes je společným cílem všech budovat prosperující průmyslový podnik uprostřed moderní, vzkvétající hanácké obce, jejíž obyvatelé budou hrdí nejen na svou obec, ale především na opět celosvětově uznávanou Sigmu.

10 SUMMARY

This thesis deals with the development of the spatial structure of the village Lutín. The main objective of this work is the analysis of aerial photographs in different time horizons. This analysis is based on the progressive historical development of the monitored area.

Almost to the end of the 19th century Lutín was a typical agricultural village. An important break in the development of this community was the establishment of the factory by brothers Sigmund, which was called Sigma Lutín. This company was focused on the manufacture of pumps. The emergence of factory production significantly influenced the development of spatial structure in the following years. With the increasing number of employees where built new houses, especially in the direction of Olomouc. Because the apartments were built in the village for employees in the limited number, the growth of the village was very slow.

Negative interference in the urban structure of the village in 1945 was an extension of originally small factory to the large complex, which in size caused significant problems in the social and spatial structure of the village. This step had brought negative effects and problems which affected the municipality for a very long time. Construction of the village in the early socialist period lagged far behind the factory. The staff accommodation of Sigma Lutín over time required to build housing block of flats, which does not satisfy the needs of current residents of this settlement.

After 1989 there is a gradual transformation of the company Sigma. With this fact the factory loses part of its land. These lands are used by the new businesses. At the present time problems with housing, services and technical-material security of the village are solved.

11 POUŽITÉ ZKRATKY

CBD – Central business district (část Burgessova modelu)

ČOV – Čistírna odpadních vod

ČSÚ – Český statistický úřad

JZD – Jednotné zemědělské družstvo

MNV – Místní národní výbor

ONV – Okresní národní výbor

OÚ – Obecní úřad

SO ORP – Správní obvod obce s rozšířenou působností

SOU – Střední odborné učiliště

SWOT – Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats

TDS – Technicko-dodavatelské středisko

TJ – Tělovýchovná jednota

ÚP – Územní plán

ÚPD – Územně plánovací dokumentace

VHJ – Výrobně-hospodářská jednotka

VKP – Významný krajinný prvek

WMS – Web map service

ZD – Zemědělské družstvo

10 PŘEHLED POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje:

- [1] Archiv společnosti Sigma Lutín (1868-2012). Lutín
- [2] Barlow, M., Dostál, P., Hampl, M., eds. (1994): Territory, Society and Administration. The Czech Republic and the Industrial Region of Liberec, Amsterdam, University of Amsterdam, 230 s.
- [3] Demek, J. (1987): Zeměpisný lexikon ČSR – Hory a nížiny. Praha, Academia. 584 s.
- [4] Hampl, M., Gardavský, V., Kühnl, K. (1987): Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR, Praha, Univerzita Karlova, 225 s.
- [5] Hampl, M. (2005): Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, 147 s.
- [6] Hampl, M. (1996): Vývoj systému osídlení v České republice. In: Hampl, M. a kol. Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice. PřF UK Praha, s. 35-52.
- [7] Kestřánek, J. a kol. (1984): Zeměpisný lexikon ČSR: Vodní toky a nádrže. Praha, Academia, 315 s.
- [8] Klega, V. (1968): Vznik a vývoj n. p. Sigma Lutín. [Disertační práce], Olomouc, 197 s.
- [9] Kühndel, J. (1938): Lutín a jeho kaple. Lutín.
- [10] Mišáková, E. (1994): 145 let Národní školy v Lutíně. Lutín. Obecní úřad, 24 s.
- [11] Mulíček, O. (2008): Geografie města. In Toušek, V., Kunc, J., Vystoupil, J. a kol.: Ekonomická a sociální geografie. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o. 411 s.
- [12] Musil, J. (1967): Sociologie soudobého města. Svoboda, Praha.
- [13] Musil, J. (2002): Co je urbanizace. In Horská, P., Maur, E., Musil, J. (eds): Zrod velkoměsta. Paseka, Praha, s. 7-53.
- [14] Musil, J. (2005): O možnostech sociální a kulturní regionalizace Evropy. 1 vyd. Praha: Filosofický ústav AV ČR, s. 23-44.
- [15] Pamětní kniha obce Lutín (1975-1998). Obecní úřad Lutín, Lutín.
- [16] Pamětní kniha obce Lutín (1999-2012). Obecní úřad Lutín, Lutín.
- [17] Papajík, D. (2005): Dějiny obcí Lutína a Třebčín. Lutín, 273 s.

- [18] Přichystal, A. (1986): Pohledy do minulosti a současnosti Třebčína. Sigma Lutín, Lutín, 160 s.
- [19] Přichystal, A. (2001): Sigmundové – Ze života a práce tří pumpařských generací. Sigma Lutín. Lutín, 185 s.
- [20] Quitt, E. (1971): Klimatické oblasti Československa – Studia Geographica 16. Brno, Geografický ústav ČSAV, 73 s.
- [21] Sigma (1972): Sigma Lutín vás vítá. Lutín
- [22] Sigma (1977): 110 let Sigma Lutín. Praha
- [23] Sigma (2009): Informační text. Sigma Lutín. Lutín
- [24] Spáčil, V. (1968): Historický místopis okresu Olomouc - venkov 1848–1960, Olomouc, 171 s.
- [25] Sýkora, L. (1993): Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii, Přírodovědecká fakulta UK, Praha, 201 s.
- [26] Sýkora, L. (2001) Živelná urbanizace příměstské krajiny a její ekonomické, sociální a environmentální důsledky. Environmentální aspekty podnikání č. 1, s. 28-30.
- [27] Sýkora, L. (2003): Suburbanizace a její společenské důsledky. Sociologický časopis/Czech Sociological Review 39 (2), s. 55-71.
- [28] Tomášek, M. (2007): Půdy České republiky. 4. vyd. Praha. Česká geologická služba, 67 s.
- [29] ÚPD obce Lutín (2004). Obecní úřad Lutín. Lutín
- [30] Van den Berg, L. (1982): Urban Europe: A study of growth and decline. Pergamon press.

Elektronické zdroje:

- [31] ČSÚ (2005): Lutín [online]. [cit. 2012-04-10]. Dostupné z www: [http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/9200404384/\\$File/13n106cd1.pdf](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/9200404384/$File/13n106cd1.pdf)
- [32] ČSÚ (2010): Lutín [online]. [cit. 2012-04-10]. Dostupné z www: [http://www.czso.cz/xm/redakce.nsf/bce41ad0daa3aad1c1256c6e00499152/ebcb1572242a7cc5c12577370027e82d/\\$FILE/lutin.pdf](http://www.czso.cz/xm/redakce.nsf/bce41ad0daa3aad1c1256c6e00499152/ebcb1572242a7cc5c12577370027e82d/$FILE/lutin.pdf)
- [33] ČSÚ (2011): Databáze demografických údajů za obce ČR 1971 až 2010 [online]. [cit. 2012-04-15]. Dostupné z www: http://www.czso.cz/cz/obce_d/index.htm

[34] MVCR (2012): Počty obyvatel v obcích [online]. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z www: <http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-pocty-obyvatel-v-obcich>.

[35] Sigma (2012). Výroční zprávy [online]. [cit. 2012-04-5]. Dostupné z www: <http://www.sigmagroup.cz/ke-stazeni/vyrocní-zpravy>

Speciální zdroje:

[36] Rozhovory vedené s panem Antonínem Bábkem (starosta obce Lutín), březen 2012. V soukromém archivu autora.

[37] Rozhovory vedené s panem Ladislavem Smičkou (bývalý zaměstnanec podniku Sigma Lutín), březen 2012. V soukromém archivu autora.

[38] Rozhovory vedené s panem Pavlem Zlámalem (bývalý zaměstnanec podniku Sigma Lutín), březen 2012. V soukromém archivu autora.

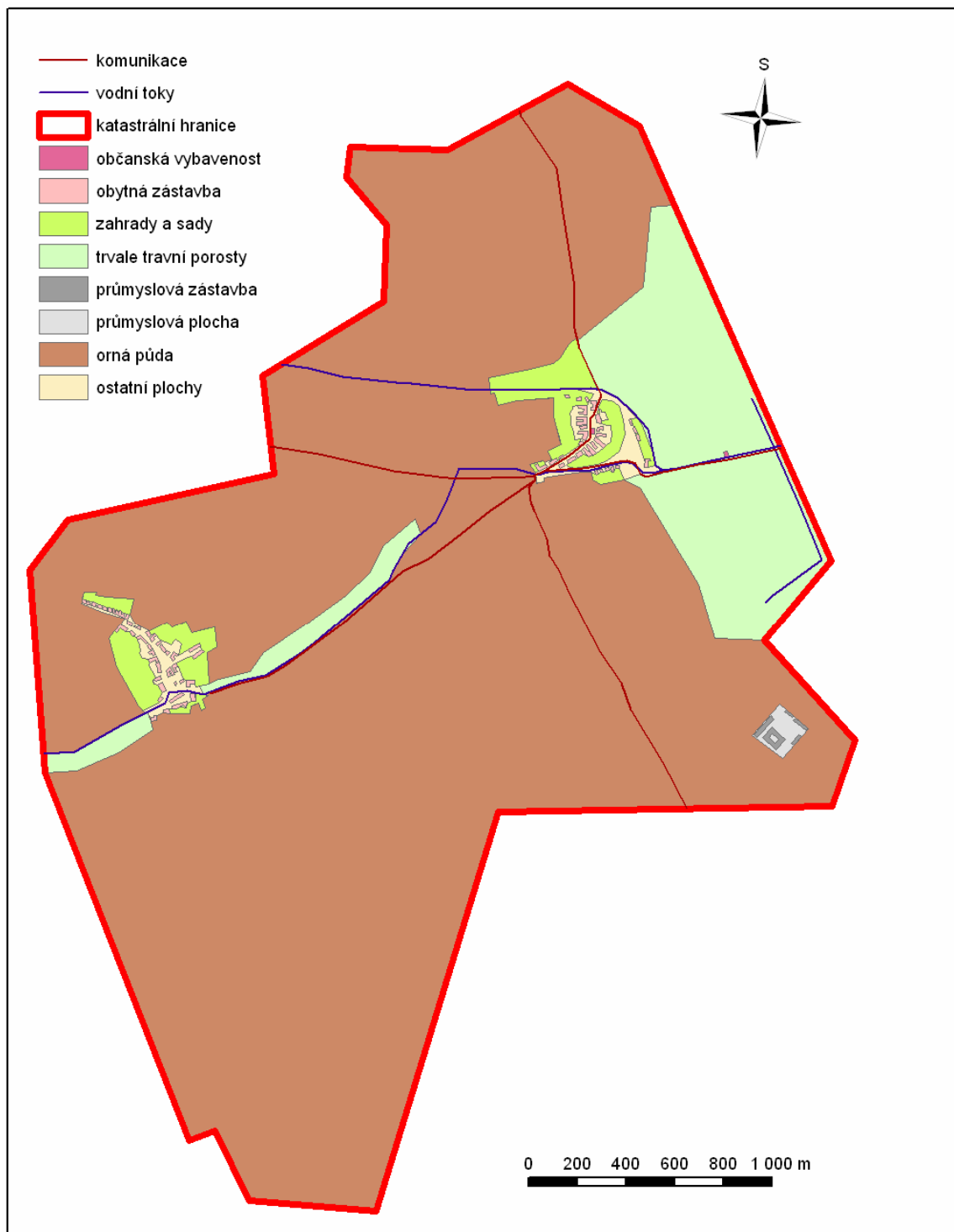
[39] ArcČR 500 verze 2.0

[40] VGHMÚř Dobruška. Letecké snímky z let 1938, 1953, 1977, 1994, 2006. Dobruška 2012

PŘÍLOHY

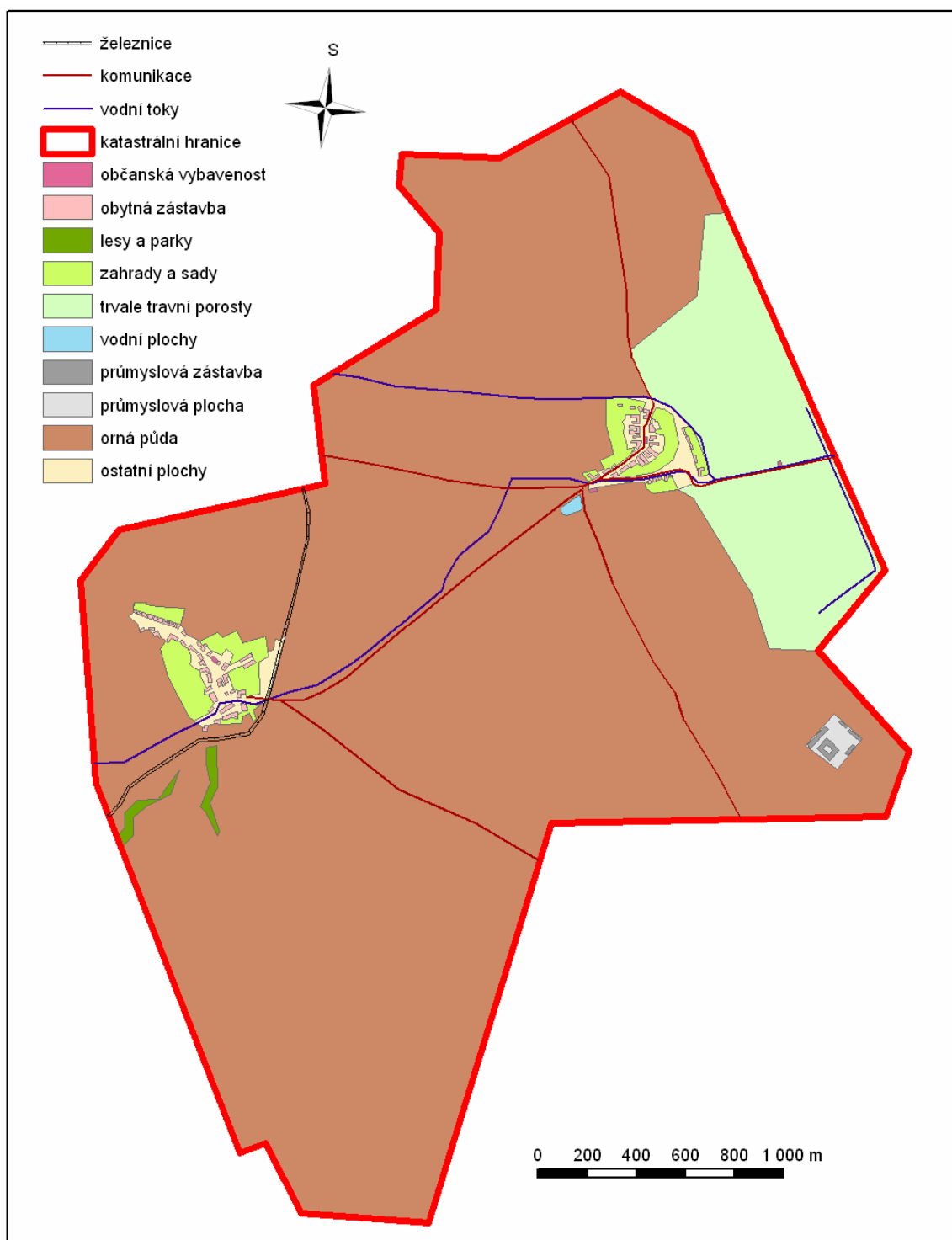
- 1) Mapová dokumentace
- 2) Tabulková dokumentace
- 3) Fotodokumentace

1) Mapová dokumentace

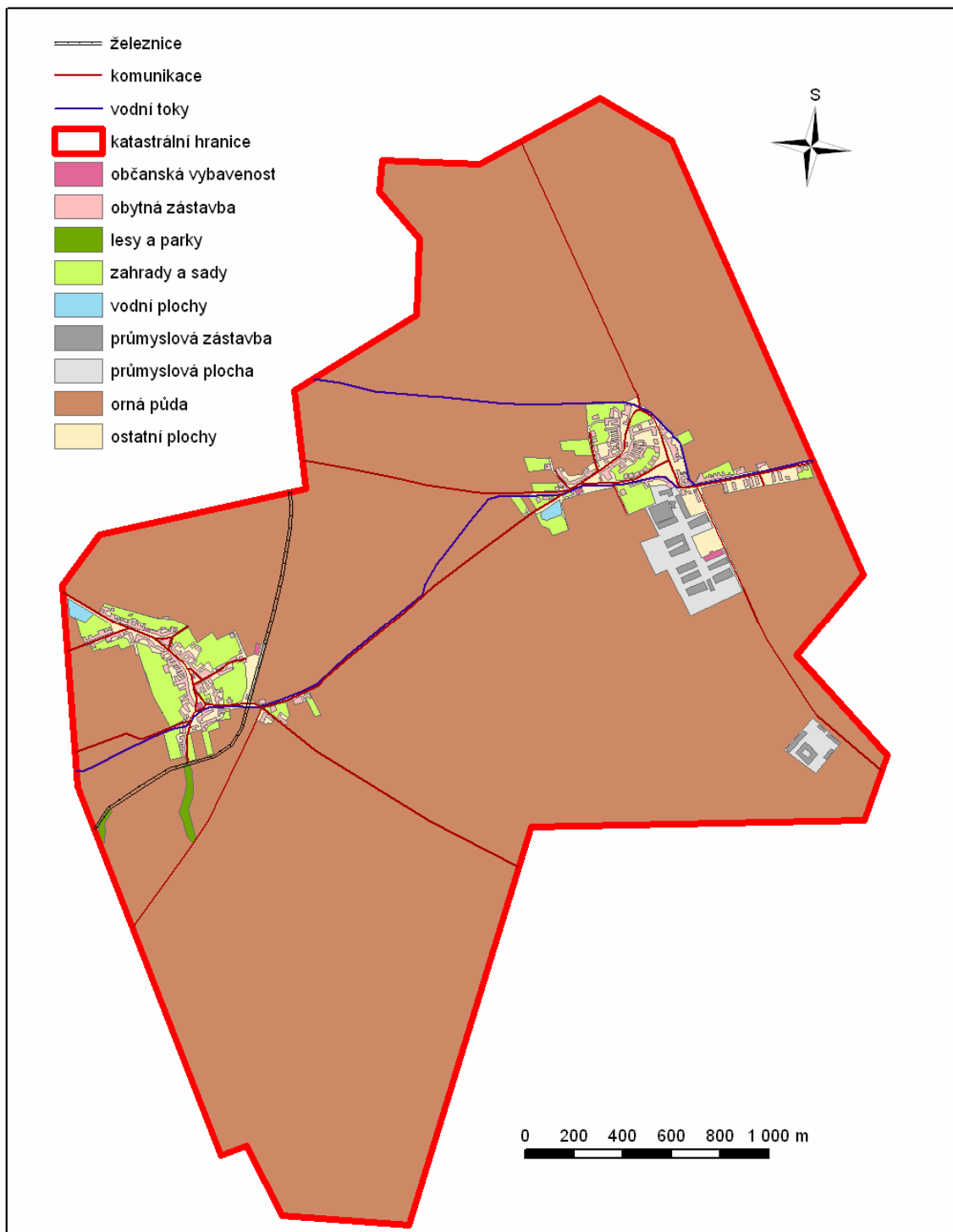
Obr. č. 1: Prostorová struktura obce Lutín v roce 1835

Zdroj: ArcČR 500 verze 2.0, VGHMÚř Dobruška, vlastní úpravy

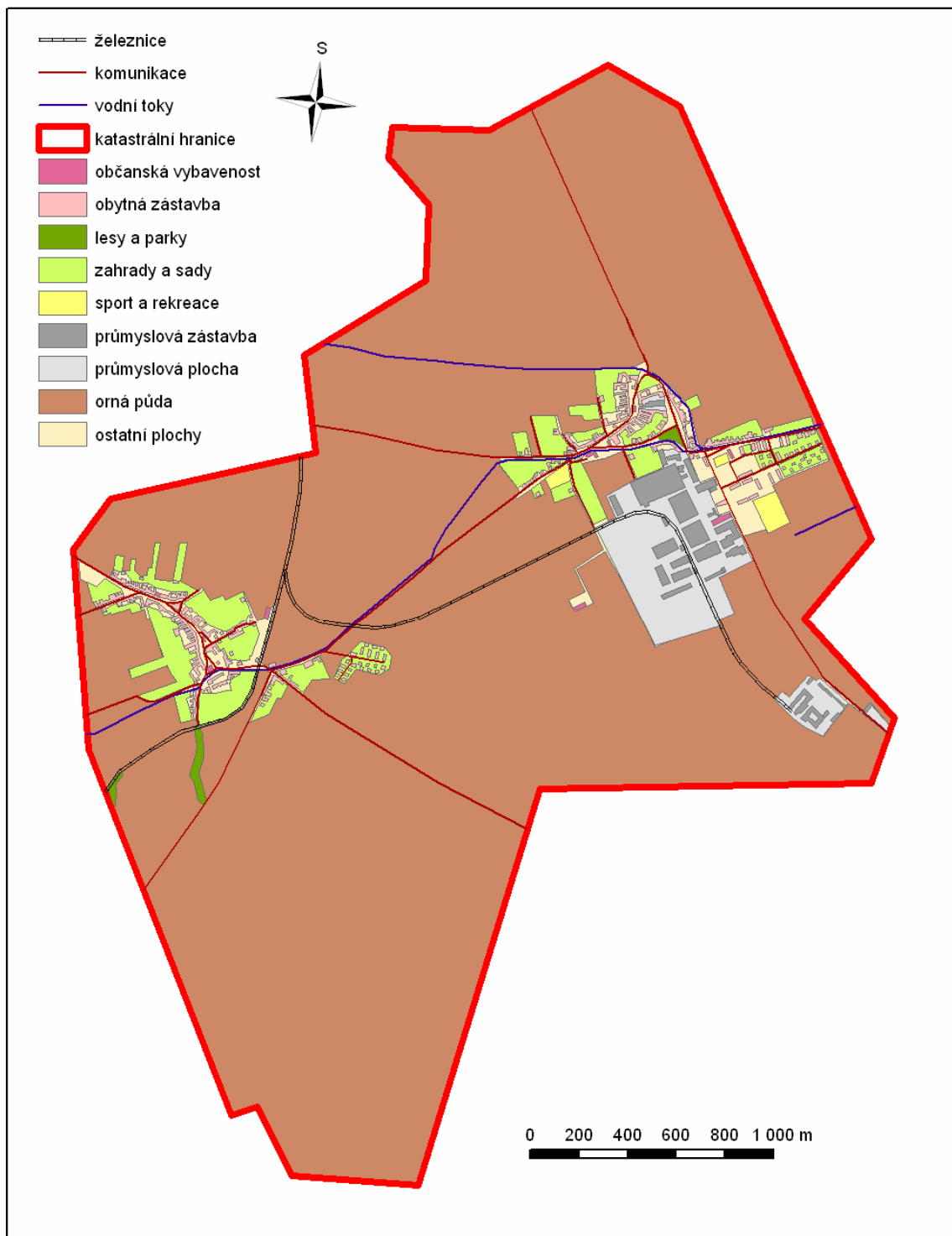
Obr. č. 2: Prostorová struktura obce Lutín v roce 1882

Zdroj: ArcČR 500 verze 2.0, VGHMÚř Dobruška, vlastní úpravy

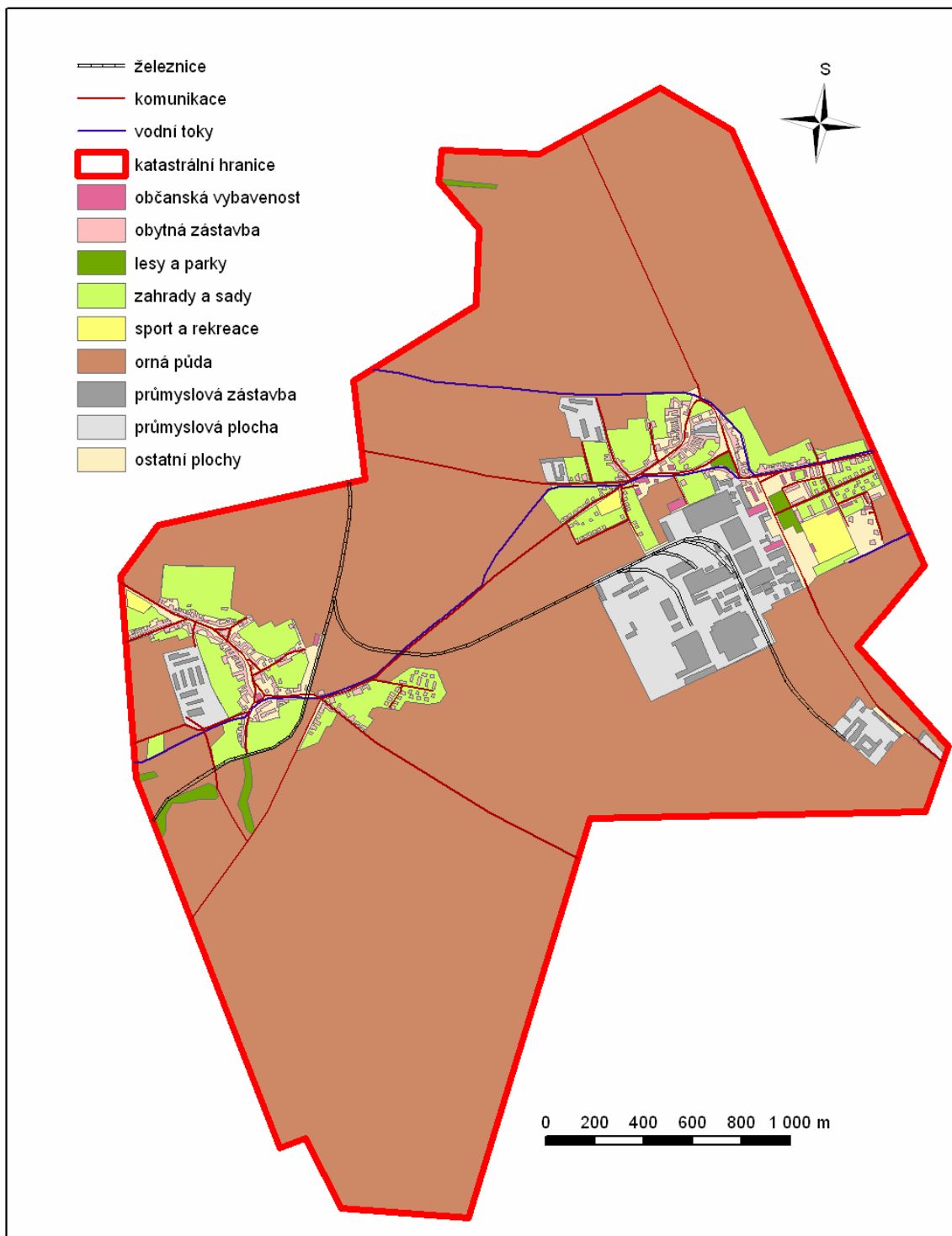
Obr. č. 3: Prostorová struktura obce Lutín v roce 1938

Zdroj: ArcČR 500 verze 2.0, VGHMÚř Dobruška, vlastní úpravy

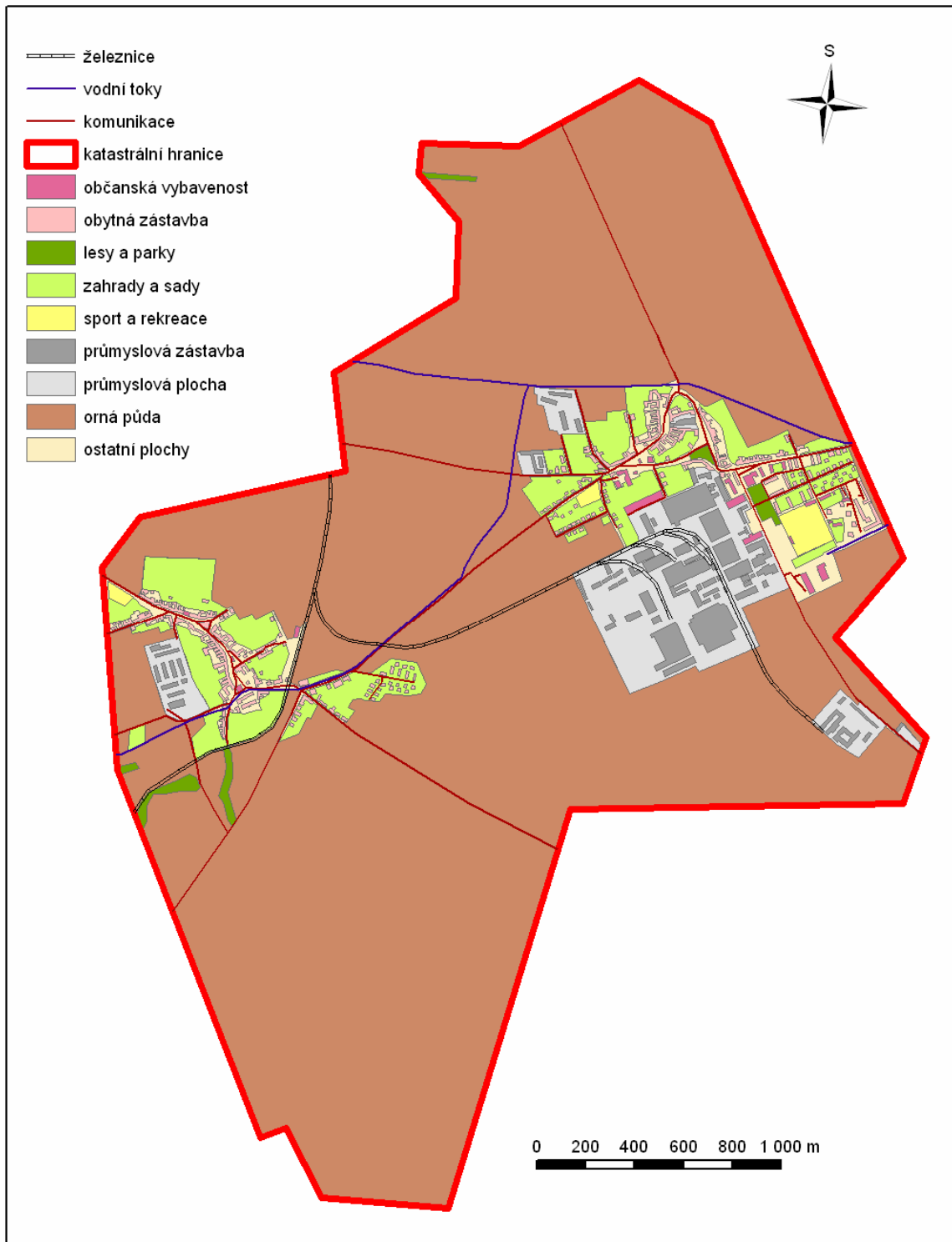
Obr. č. 4: Prostorová struktura obce Lutín v roce 1953

Zdroj: ArcČR 500 verze 2.0, VGHMÚř Dobruška, vlastní úpravy

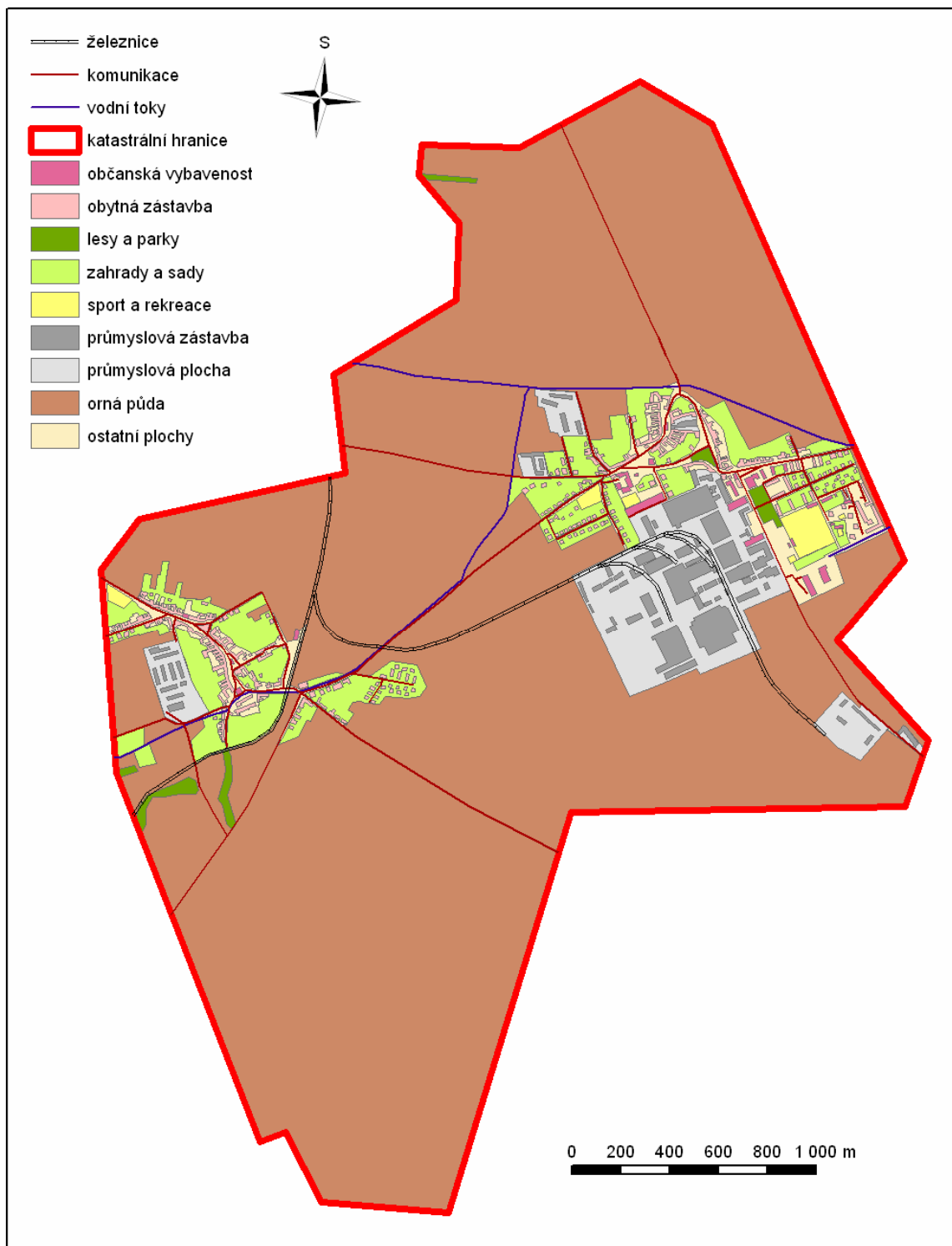
Obr. č. 5: Prostorová struktura obce Lutín v roce 1977

Zdroj: ArcČR 500 verze 2.0, VGHMÚř Dobruška, vlastní úpravy

Obr. č. 6: Prostorová struktura obce Lutín v roce 1994

Zdroj: ArcČR 500 verze 2.0, VGHMÚř Dobruška, vlastní úpravy

Obr. č. 7: Prostorová struktura obce Lutín v roce 2006

Zdroj: ArcČR 500 verze 2.0, VGHMÚř Dobruška, vlastní úpravy

2) Tabulková dokumentace

Tab. č. 1: Seznam podnikatelských subjektů působících v areálu bývalé
Sigmy Lutín (mimo dceřiné společnosti Sigma Group a.s.)

BETOSTAV Olomouc, spol. s r. o.
BOS Personal & Security Agency s. r. o.
CAT - GATO, s. r. o.
E.L.Z.E.T. Olomouc s. r. o.
Edwards, s. r. o.
FEMAX, a. s.
John Crane Sigma a. s.
Lutínská Nástrojárna s. r. o.
Messer Technogas s. r. o.
MEZ Mohelnice, státní podnik „v likvidaci“
OLD METAL s. r. o.
OPRAVNA OBRÁBĚCÍCH STROJŮ spol. s r. o.
PRESS KF spol. s r. o.
ROKOSPOL a. s.
ROUČKA SLÉVÁRNA, a. s.
Salzgitter Mannesmann Stahlhandel s. r. o.
SIGMA DOPRAVA spol. s r. o.
SIGMA 1868 spol. s r. o.
Sigmundova střední škola strojírenská, Lutín
T - Plastics Precision s. r. o.
Zdeněk Chudoba - kovoobráběčství

Zdroj: Archiv Sigma Lutín 1868-2012

Tab. č. 2: Organizační schéma holdingu Sigma Group a. s. v roce 2011

Sigma Group a. s.	
TUZEMSKÉ DCEŘINÉ FIRMY	
Sigma DIZ spol. s r. o.	SIGREST spol. s r. o.
SIGMA - ENERGO s. r. o.	SUBYT spol. s r. o.
SIGMA Výzkumný a vývojový ústav, s. r. o.	Sigmainvest spol. s r. o.
SIGMA ENERGIE spol. s r. o.	SIGMA SOFT spol. s r. o.
CENTRUM HYDRAULICKÉHO VÝZKUMU spol. s r. o.	
ZAHRANIČNÍ DCEŘINÉ FIRMY	
SIGMA SLOVAKIA spol. s r. o.	SIGMA POLSKA Sp. z o. o.
SIGMA UKRAINA d. s.	

Zdroj: Archiv Sigma Lutín 1868-2012

3) Fotodokumentace

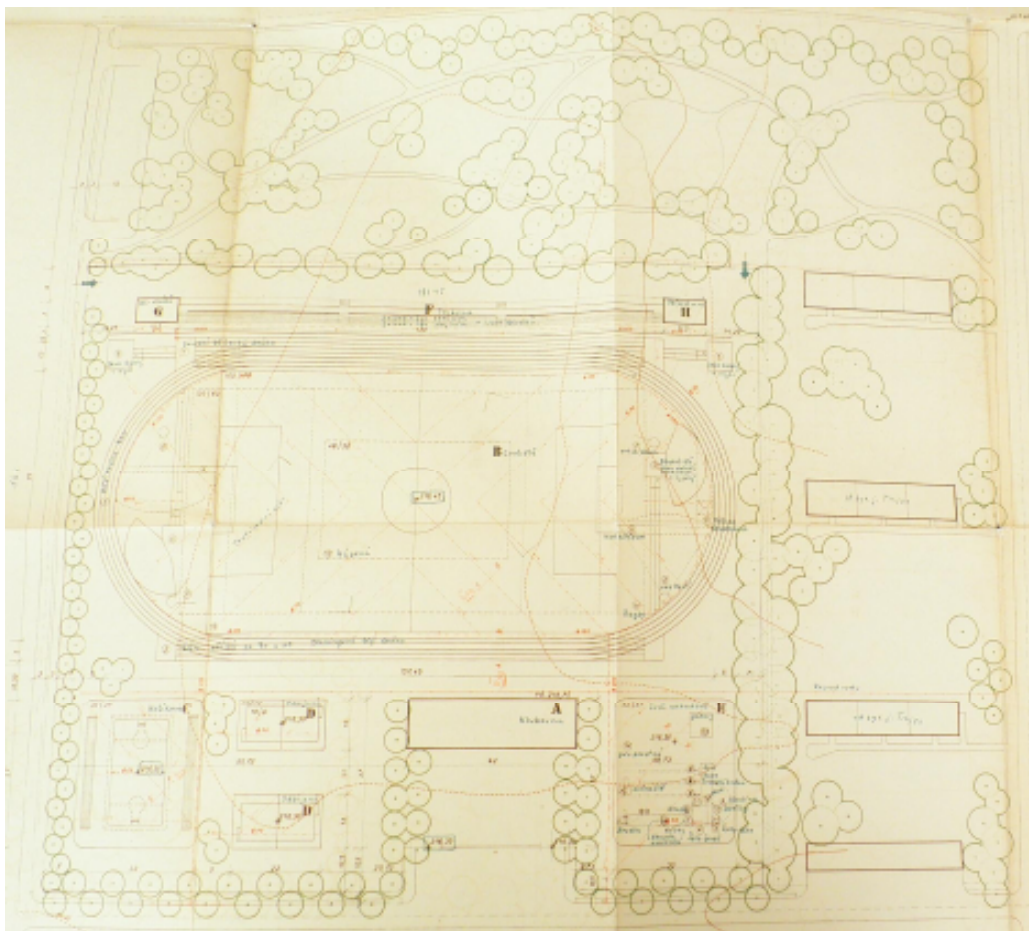
Obr. č. 8: Současný územní plán obce Lutín – část Lutín
(zdroj: ÚPD obce Lutín)

Obr. č. 9: Současný územní plán obce Lutín – část Třebčín
(zdroj: ÚPD obce Lutín)

Obr. č. 10: Krajina kolem Lutína z (údajně) 10. století
 (zdroj: Pamětní kniha obce Lutín 1975-1998)

Obr. č. 11: Územní studie plánovaného sportovního stadionu v Lutíně
 z roku 1951 (zdroj: archiv Sigmy Lutín)

Obr. č. 12: Plánované rozšíření závodního sídliště z roku 1971 (zdroj: archiv Sigmy Lutín)

Obr. č. 13: Plánované rozšíření závodního sídliště, autor Ing. arch. Strnad (zdroj: archiv Sigmy Lutín)

Obr. č. 14: Prostor před domem rodiny Sigmundů
v Lutíně (zdroj: Pamětní kniha obce Lutín 1975-1998)

Obr. č. 15: Hasičská zbrojnice před obecním úřadem
v 90. letech minulého století (zdroj: Pamětní kniha obce Lutín 1975-1998)

Obr. č. 16: Prostor po zbourání hasičské zbrojnice
(zdroj: Tomáš Körner)

Obr. č. 17: Autobusová čekárna v 50. letech minulého století (zdroj: Pamětní kniha obce Lutín 1975-1998)

Obr. č. 18: Nákupní středisko na místě bývalé autobusové čekárny (zdroj: Tomáš Körner)

Obr. č. 19: Ochranné jméno a značka podniku Sigma Group a. s. (zdroj: Archiv Sigma Lutín 1868-2012)